

Slovenska knjižnica.

Zbirka romanov, povestij, dram itd., izvirnih slovenskih, in iz družih literatur na slovenski jezik prevedenih.

Izdaje

J. JURČIČ.

Prvi zvezek:

Doktor Zober.

Izviren roman, spisal J. Jurčič.

Cena 60 kr.

V Ljubljani.

Tiskala „Národna tiskarna.“ — Založil J. Jurčič.

1876.

Doktor Zober.

Izviren roman,

spisal

J. JURČIČ.

V Ljubljani.

Tiskala „Národna tiskarna“. — Samozaložba.

1876.

Doktor Zober

29915

II 99

030000203

Prvo poglavje.

„Zadaj pa kadar hočete, gospod inženir, pak naprežem.“ Tako je rekel v dvorišči mestne gostilnice druge vrste kmetsk voznik mlademu gospodu, čegar popotne stvari je bil na svoj odprti, jako primitivni voz zadaj natovóril.

Ali mladi gospod inženir nij slišal teh besedij, da si so bile precej s hribovskim glasom vpite, ker njegovo oko in cela njegova pozornost sta bila uprta v mlado, lepo, plavolaso gospodično, ki je stopala s póstarno suho gospó, katere veliki nos je na prvi pogled v oči ból, baš v starinsk koleselj.

Gospodična, ne črez šestnajst let stara blondinka, bila je priprosto opravljena, mode nij bilo na njej nič, in po mnogoštevilnih košarah soditi, ki so tu in tam privezane bile, zadaj za kočijo in spredaj pri „kočijaži“, ako se je smel tako imenovati topast kmetsk fant, ki je mesto „na kozlu“ zavzemal in nad

dvema poljedelskima upreženima konjema klet: prišla je bila sè svojo staro tovarišico v mesto nakupavat za gospodinjstvo, ter se je sedaj domov vozila.

Ko je njen voz skozi vhodna vrata odhajal, snel je prej omenjeni kmeti voznik prašnjati svoj klobuk z glave, a videč, da ga gospé ne vidita, zarenči nad voznikom njijnim:

„Le počasi vozi, Janez, da te bo moja kobilica mogla dohajati; za vozom rajša teče.“

In ker je hipom kočija uže iz dvora ven, obrne se zopet k mlademu gospodu inženirju — kakor ga je prej klical — in nadaljuje:

„Če precej naprežem, bodeva vozila za tem grajskim vozom in moja kobilica teče po cesti za vozom tako rada, da je nij treba nič tepsti; kar sedem lahko na gajžljo in vajeti lahko privežem zraven sebe; tako ti piha, kakti blisk; za vozom, sem dejal.“

„Le brž no,“ oglasi se „inženir“ in kmet pripreže, sede potem spred, gospod inženir zad in z ropotom drdra okorni voz črez predmestni tlak.

Tu in tam kdo pogleda mladega ličnega gospoda na tacem prenárodnem vozu, tako, da je bilo voženca skoro malo sram; zato je bil klobuk pomeknil črez

oči, ter si nij upal ni na levo ni na desno pogledati.

Kmalu pak sta bila iz mesta; kajti kmet je brez pardona z bičem konjsko kožo strojil in sè svojimi večkrat sešitimi vajeti po kobiličnem hrbtu energično pritrkaval, da bi — kakor je rekel — „prej grajskega Janeza došel.“

Naš inženir, lep mož z mlado črno brado, na podbradku na levo in desno razčesano, in z mladostnim licem, zove se po svojem imenu Ivan Lisec. Uže njegovo sedenje na tacem priprostem vozu daje ugagniti, da se iz mesta sedaj ne vozi na zabavno šetanje, nego da ga vodi posel na deželo, filisterski posel ali skrb za vsakdanji zaslužek, o katerem pravi narodni gospodar, da je čestilen, a lenušina, da je grenek, in da je boljše, če je človek bogat in mu ga iskati ne treba.

Lisec pa nij bil bogat. Oče, majhen obrtnik v malem slovenskem mestecu, ga je sicer pošteno izšolal, a kmalu je bilo treba mlademu možu gledati na: pomozi si sam. Sedaj živi od tega, kar se je naučil, od zaslužka, ako namreč delo najde. Tega pa nij zmirom obilo.

Dve leti je bil pri necem državnem zidanji, a po dovršenem delu brez službe več tednov. Kar

je imel prihranjenega je ginilo počasi in nij mogel dolgo čakati, ker za kako bolezen je vendar dobro, če ostaje kaj na strani.

Za to mu je bila prav ljuba ponudba necega prijatelja, naj gre na stroške občine Volčjak in graščine Pražanek gozde razmerit in razdelit, kakor je vsled zemljiške odveze mej občino in graščino pravno dogovorjeno. Ker je občina precej velika in hoče ob jednom imeti po hišnih številkah in v razmeri velikosti davkov porazdeljene parcele, da bode „mapa za vekomaj veljala“, imel bode Ivan Lisec precej časa v Volčjaku ostati in meriti.

„Ti prokleti Janez ti, ti ušesa ti! Čakaj, jaz ti ga bom užé vedel. Neče majheno počasi voziti, ta lesena cokla grajska!“ huduje se Liščev voznik, ki je bil od slavne občine Volčjaške poslan v mesto, da zemljemerca pripelje. Res je bil prej omenjeni koleselj uže daleč pred njima na cesti, zavit v oblak belega prahu in „kobilica“ je omagovala obupavši doteči več grajskega Janeza, ali bolje, njegova dva konja. Z glavo skesano v tla cincajoča, začela je le počasi in počasi naprej migati, dokler jej zopet bič nij jel kože strojiti in je nov zalet poskusila.

„Iz katerega grada je oni voz?“ vpraša Lisec.

„Nu, lej-ga, prav s Pražanka je, prav tam, kjer boste merili, ne daleč od nas,“ odgovori voznik.

„Je-li ona mlada góspica iz graščine?“

„Kaj pak, to se ve da je, domača je, hči stare gospé,“ odgovori kmet.

„Kakó? One stare ženske, ki poleg nje na vozu sedi?“ vpraša zemljemerec.

„E te, kaj še, bog obvaruj! Ono je tako ena stara gospa; služi, če tudi gospoda služi; ali jaz ne vem, kako je; v gradu je nu, tako je bolj, bi dejal, kakor kakova gospodinja. Pri gospé je v velicih obrájtih, kar sama gospodari, reva bólna. Menda bo tudi kaj v žlahti, ker jej teta pravijo, pa ne vem, ali je ali nij. — Nu, bistahór, gé-é, kaj klempáš užé spet, ti matoroga ti!“

Razumeje se, da so bili zadnji voznikovi vzklici adresirani na ubogo njegovo vožnjo živalico, katera sicer ljubeznjivega demunitivnega imenovanja nij zaslúžila, ker je bila velika in suha, da bi jej bil lahko rebra štel in bi se bil Ribničan bal poleg nje ogenj kresati.

„Ali je družina naseljena, ali uže stara in dolgo na gradu?“

„Kakšna družina! Saj nij družine, samo stara gospa pa to dekletce je, in ta teta, ali kaj je. Same babe. Gospod je umrl. In še kako je umrl, o jemnasta!“

„Kako pa?“ vpraša Lisec.

„I nu, enkrat po noči ga je kočijaž mrtvega domov pripeljal v kočiji, — čisto mrtvega, — tist Gromov Peter je bil za kočijaža, ki je mislil ranjco Antolkovko vzeti, pa je precej po smrti graščakovej, ko je mislil pričat iti, z Vélicege zoba padel in se ubil. Koliko je uže tega? — čakaj! — pet; — ne bo, — ampak šest let bo tega; da, zimina je bila tistega leta vsa pozebla, ajde smo bili pa takó pridelali, da je skoraj omlatiti nijsmo mogli, in jeklena je bila, da se je je naštokan žakelj namlelo.“

„Tedaj oče te mlade deklice je nesrečno ali naglo smrt storil? Kaj se mu je zgodilo? Kaj ga je zadelo?“ vpraša Lisec dalje radoveden.

„E béžite, kaj bi ga zadevalo! On nij bil naše vere, ampak lutrš-človek, od tistega Luter-Martina, ki je bil nekđaj vero zmešal. Tudi ta naš graščak je bil te vere; vsaj k maši in k izpovedi nij hodil. Vse ljudi je znal v kozji rog ugnati, samo fajmoštra se je ogibal, pa tistega Zobrovega doktorja se je bal. Tega pa, tega.“

Tu se nagne voznik nazaj, dene dlan ob usta iz katerih je bil pipo vzel in skrivnostno pravi: „Vsi mislijo, da mu je sam hudič tisto noč v kočijo po dušo prišel, po krivoversko.“

„In vi tudi verjamete to?“ vpraša mladi inženir kmeta.

„Lejte, kaj ne bom verjel? Dušo je imel takó ali takó enkrat hudiču podkrižano, če je bil lutrščlovek. Potlej pa, kaj nij Gromov Peter pravil Antolkovki, ravno prémer se je bil ubil, da sta v mesto doktorja Zobrovega vozila, Zober je šel zopet po svetu, onadva pa proti domu. Kadar je na širocem klancu Gromov Peter s coklo zaviral, zdelo se mu je tako, kakor da bi bila dva v kočiji in ne le gospod. Ko je pa doma gospodu kočijo odpri, bil je sam v njej in še ne živ. Mrtev, v črevljih umrl. Nij mogoče, da bi bil kdo drugi kot hudič v zaprto kočijo zlezel, za boga svetega ne! Kako bi bil pa sicer zginil? Nekateri res pravijo, da mu je doktor Zober, katerega je tačas v mesto vozil, tako zacopral, da je umrl na potu domov. Ali tega pa jaz ne verjamem. Naj govoré jeziki kar bočejo, jaz sem pa uže Zobrovega gospoda vozil, tako, kakor zdaj le vas, in jaz pravim, da je dober človek in nič nápačen.“

„Rane nij imel graščak nič?“

„Kaj še! Ni jedne praske ne!“

„In zdravniki niso preiskavali ga?“

„Tega ne vem. I, več škrijcev in gospodov, malih in vélicih je lazilo okolo gradú, menda so bili uže zdravniki, ali kaj so bili, če niso bili kaj družega.“

„In kdo je ta doktor Zober?“

„I kaj bom pravil, kdo? Zobrov je iz Volčjaka; po svetu hodi; tja od koder solnce izhaja. Tacega nij še mati rodila v našej dolini in ga ne bo. Tam ljudi zdravi, doma jih pa neče. Denarja ima, pa so vendar bratu grunt prodali, ki ga je zapil.“

„In kakšna je gospa v gradu?“ vpraša Lisec.

Kmet se zopet obrne, dene prst kazalec na sredo svojega širocega čela in čudno namrdeč se začne svedrati in vrtati v čelo.

„Vi hočete reči, da je slabega uma, da nij pri pameti popolnem?“

„I nu, zmirom ne, ali včasi pač. Vendar ne, da bi nora bila. Ona gospodari, po polji hodi, vse ogleda, dobra ženska je, če nij jezna, ali včasi se jej pa v glavi zmeša, menda za to, ker je njen mož sedaj v peklu . . .“

„V peklu nij, ne govorite tega.“

„Nu, lepo bi vas prosil, kje pa more biti, če nij naše vere? V vicah vendar ne, bi djal.“

„Povejte mi dalje o gospé. Kako se jej meša, kaj počne.“

„I takó, — zamišljena je in grunta, kakor ta le moja matoroga kobilá, kadar nema kaj jesti, — hi-i-i luca! — Nora nij, ampak tako je, kakor je bil tist Oplatarjev Korle. Prav taka, kakor je bil Korle. A vi ga niste poznali? I, ta je bil čuden človek. Sam s soboj je govoril, pa okolo brundal. Otroci smo se ga bali. Ob postu, ko smo šli za velikonočno izpoved k izpraševanju, glej, kdo je bil tudi prišel? Korle! In ko je kaplan vse izpraševal, pak je še njega vprašal, ko je na vrsti bil. „Korle, pravi, povedaj mi ti, Korle, kateri je najbolj potreben zakrament?“ — „Kruh!“ je rekel Korle, „kruh!“ je odgovoril, „kruh!“ — In vsi smo se smijali, pa se je še kaplan smijal.“

Kmet je brbljal različne stvari naprej, a Ivan Lisec ga nij več izpraševal, niti poslušal. Imel je iz tega dovolj, kar je slišal. Nenavaden je ta kraj vsakako kamor pridem in tudi nenavadne ljudi ima.

Tako mlada, tako ljubeznjiva in nežna stvarca, kakor je bila ta plavolasa gospica, ki se pred njim vozi — in kako nesrečna mora biti. Oče nenaravno ali vsaj naglo smrt storil, mati na umu bolna, deklica najbrž brez sorodnikov, živeča samotno na kmetih brez omikanih znancev. Ubožica! Smilila se mu je.

On sam je do svojega sedanjega devet in dvajsetega leta uže mnogo zlega in neprijetnega izkušal, videl razdrabljati se prijateljstva in razvezavati lahke ljubezni, celo britkost materijalnega pomanjkanja je uže poskusil, — ali zdelo se mu je v tem hipu, da sme vendar še srečnejšega šteti se, nego ono dete, ki se je vozilo pred njim po istej cesti.

„Tu le je pa treba malo napajati, živina in človek potrebuje kaj v sebe dobiti“, pravi voznik in zavije k velikej obcestnej krčmi. Lisec zapazi, da tudi grajski koleselj stoji pred hišo in konji zobljejo. Tedaj mora biti ona lepa sopotnica tudi tukaj. Ali bi se ne dalo začeti kaj znanja? Kakó, to bode prilika nanesla. S to mislijo stopi v krčmo na ono stran, kjer je bil, kakor je po kmetih šega, za „boljše ljudi“ prostor. Tam res najde gospico sè spremljevalko sedečo, sicer nij bilo nikogar v izbi.

Pozdravi, a le čisto majhen znak odzdrava dobi. Molk. Dvakrat čuje kratke vprašaje starkine.

Sedeč na drugem koncu iste prilično dolge mize, ker v vsej tej ekstra-sobi je bila samo jedna, mogel je deklico bolj na tanko pogledati. In rekel si je, da je zares ljubeznjiv obrazek. Ona se nij zmenila zanj čisto nič, ali to nič ne de. Kako bi tu znanje storil? Tu nij mogel. Kakor, da bi se bil bal. Človek je včasi čuden. Pred junakom ga nij strah, kaj se plaši pred žensko, slabo kakor dete? Kmalu je prišel „grajski Jancz“ na prag naznanit, da je konje uže napojil. Z lehkim površnim pozdravom odideti ženski in Ivan si je bil celo v svesti, da se je nerodno obnašal, da si se je tolažil, ka se v tem položaji nij mogel drugače. Sicer pa bog ne daj večje nesreče! Če bode hotel in če bode trebalo seznaniti se lahko in priličneje na mestu samem.

Pol ure še je moral čakati, predno je voznik bil pri volji misliti o daljšem potu.

Drugo poglavje.

Mrak je bil užé, ko se voz ustavi pri županovačij hiši v vasi Volčjak. „Božji prst“ v znamenji

smrekovega vršička nad vrati je pričal, da je župan tudi krčmar v vasi. Golorok, s pipo v ustih in z nekako predrzno izpostavljenim trebuškom je oče župan na pragu stal, njegovega kolena se je držal triletni sinek v prilično umazanej samej srajci in boječe opazoval v Volčjaku nenavadno prikazen civilno oblečenega človeka, kakor je bil inženir, a hišna dekla, ki je ravno iz hleva šla, smuknila je brzo ob zidu, kakor senca, ker jo je bilo gospoda sram, kajti nij je bilo tu črne suknje, kar je kaplan biro pobiral in potem adjunkt z bričem na komisijonu tu pil.

„Bog daj, bog daj, dober večer,“ vpije krčmar — „so prišli, gospod, so prišli?“ — Rekši, vodi došleca v izbo, kjer je bilo zbranih uže več radovednih vaščanov, kajti prihod inženirjev je bil jeden najvažnejših in največjih dogodkov za zapuščeni, od velike ceste oddaljeni Volčjak, za to je uže več tednov svojo senco pred soboj métal, kakor se pravi o vseh imenitnih in velicih dogodjajih tega sveta.

Sami kmetje so bili v sobi. Omolknili so vsi, tudi Lisec nij imel veselja govoriti, le krčmar župan, ki je bil gospôde bolj vajan in zarad svoje spretnosti mej sosedi močno občudovan, on je hitel pripovedovati,

kako in kaj je z gozdom, kakove lepe stare pravice so občani imeli od nekdanj v tem gozdu, a sedaj, ko je tlaka in desetina proč, naenkrat gospôda niso hoteli več odkazovati lesa, kakor da ne bi bog dal mu rasti po noči in po dnevi za vse ljudi. Pravdo so pravdali. In po pravdi je prišlo tako, da prevzemó kmetje del gozda od Dolgojelšja do Sive peči v last, kar je sicer premalo, pa vendar boljši, nego nič; kajti z onimi gospodi, ki so po kancelijah, se nij dobro továršiti, tisto pravico ti jutri jemljó, katero ti denes še puščajo. Če prej imamo umerjeno in v mapo dejano, prej smo brez skrbi.

Župan znaša vsa pisanja dotikajoča se stvari na mizo in jih razpolaga po mizi, po znamenjih poznajoč, katero se tiče tega in onega, ker razumeti jih sam nij mogel, bile so nemške, znan plod potujčenega uradovanja, kakoršno se v posmeh zdravej pameti po Slovenskem skoro še obče nahaja.

Mati županja je pripravila večerjo, ki je bila precej po kmetsko narejena, vendar nocoj je bil naš pripotnik truden in lačen.

Tudi kmetje so bili polagamo zgovorni in dovtipni postali in vpraševali z veliko naiveteto, kakor otroci. Lisec je imel potrpljenje ž njimi in

jim je odgovarjal, ter razkladal, zakaj in kako se more na papirno mapo tudi istinito zemljišče narisati, da družemu ostane razločno, kar se je kmetom čudežno modro zdelo in gledali so svojega inženirja, kakor nekaj posebnega. Cenek Vitrin, najstarši mej njimi, je zaklel, da maševati nij dosta bolj kunšno, kakor tako na papir zarisati, da črez 100 let še pismoučen gospod akuratno najde, kje je mejnik postavljen.

Lisec se odpravi spat v „najlepšo izbo v Volčjaku.“ Kajti na ta način dvorjaniti si dati, bilo mu je kmalu odveč. Kot mestni človek kmetskega humorja nij bil vaju.

Ta noč je bila čisto navadna noč, taka, kakor jo preživi bog vé koliko tisoč priprostih ljudij, a vendar je bila za Lisca nekako odločilna, če prav ima način tega odločenja tudi svojo smešno stran.

Utrujen je bil namreč jedva Lisec zaspal in razni dnevni vtisi so se mu kot sanje po možjanih razpletati počeli, — podoba krasne, a nič koketne sopotovalke je bila vmes mej njimi, — ko je bil nemilo móten.

Probudi ga — oprosti bralka, življenje je polno proze — neprijetni čut srbenja po životu. „Bolhe“ si misli, pomaga si, kakor si v tacih stiskah

ubogi trpinčeni človek pomagati more, a zastonj poskuša z nova zaspati. Nobena kletev ne pomaga, potrpeti je treba do jutra.

Znan neprijeten duh mu udari na uho. Hitro plane iz postelje, dotiplje užigalo, naredi luč in vidi, da je živa istina: stenice so šviga-švaga porjuhi pred svečo bežale. Stenice, zanj največja gnjusoba. In ta soba je bila njemu za stanovanje namenjena! In v najlepšej hiži v vasi je bil ustanovljen! Rajši vse popustiti in bežati v mesto nazaj, nego tu v takem gnezdu biti. Kako morejo ljudje tako nečisti biti!

Nič več ne more vleči se, da si je močno zaspan. Obleče se in hodi gori in doli po sicer še res čednej izbi. Dolga noč je bila in mučno čakanje. Iz svojega kovčega vzame to in ono knjigo, da bi čital; a komaj začne, lezejo mu trudne oči skupaj in opustiti mora. Naposled se vendar začne daniti, vstanejo dekile, vstane gospodinja, tudi Lisec gre na prosto polje.

Župan se začudi, ko čuje hudovanje inženirjevo in grozenje, da tu ne ostane, da hoče ali drugo stanovanje, čedno in snažno, ali pak odide. „Kaj vruga! Proklete stenice, jaz še vedel nijsem zanje,“ meni on.

„Kdo neki bode zavoljo treh stenic uže bežal! Sose-
 seda je bil lani gad pičil, a še nij umrl. Toliko nas je ta
 gozdna stvar veljala gotovega denarja, zdaj pa bi
 zavoljo treh prokletih stenic morali zopet z ničem in
 hudičem vse pustiti!“ „Ti proklete stenice,“ odmevalo
 je iz ust sosedov, ki so bili na posvetovanje pozvani.
 „Antè so gospoda mekužni in za nič,“ šepetèe prvi.
 „Od jedne stenice ne bo crknil ne!“ meni ljubeznjivo
 drugi. „Poparite posteljo z živim kropom, pa bo dobro,“
 receptira županu tretji v vznemirjenem Volčjaku, kjer
 nij bilo nobenega družega kvartirja za gospodo.

A inženir nij bil s tem zadovoljen. Drugo
 stanovanje! Če ga v vasi nij, pa v seseščini.

Ali do bližne fare, kjer je bilo pač lažje
 gospodsko, t. j. sploh kakovo stanovanje dobiti, bilo
 je jedno celo uro hoda. Ker je bilo uže iz Volčjaka
 precej daleč do gozda, odreka Lisec na ravnost, da
 take daljave hoditi neče, da mu potem poseben voz
 morajo preskrbeti za ves dan. Kmetje so pak prvič
 skopi, a drugič imajo sploh le voli za vožnjo živino,
 konj in voznik — en sam je bil v vasi — oj, to bi
 bilo predrago.

Župan skliče še nekaj mimogredočih občanov in
 vsi se mej soboj resno posvetujejo, kaj storiti. Tudi

novo došlim se zdi grozno neopravičeno, kako da morejo tri stenice, za katere se noben pošten Volčjan ne bi niti zmenil, gospodu, ki pri njih tak „lep“ denar služi, presedati in ga celo proč goniti.

„Ali tu se ne da nič opraviti, ta človek je svojeglaven, in bog ve, ali bi družega dobili, ali ne,“ pravi župan. „Kam ga denemo, kaj pravite?“

„Ko bi se v gradu dobilo,“ reče jeden.

„I bome, ko bi ne bila gospá tako čudna, ljudij boječa in sama svoja,“ meni župan.

„V Zobrovo kočó ga denimo,“ pravi drug.

„V Zobrovo kočó!“ odmevalo je od vseh strani, torej je morala biti ta misel srečna. „Po Solarja pojdi!“ veli župan in kmalu pride še en kmet ves prtnen in okoren. Razodenejo mu veliko zadrego, v katero je Volčjak prišel, torej naj da ključe od Zobrove kočó, ker tam je gospodska postelja, politirana miza in kar je treba; stenic pa tudi ne bode, ker starega Zobrovega doktorja uže dve leti nij bilo doma.

Ali Solar se brani ključe dati. Doktor Zober je hude jeze mož, za krščen svet, kaj bi dejal, ko bi prišel, in našel koga tujega v svojej izbi. Tega pa ne! Začne se parlamentiranje z županom in

Solarjem zarad ključa v Zobrovo hižo in ko Solar čuje, koliko je za občino važno, da zemljemerec stanovanje dobi, pravi nazadnje: „Poskusite prej v gradu, oče župan, in če tam ne bo nič, nu, potem vam pa dam doktorjev ključ, naj se pes obesi, saj ga ne bo vrag prinesel uprav zdaj. Najprej v grad.“

Pod jedno streho stanovati z včeraj videno mlado gospico in videti razmere, o katerih je neobičajne stvari uže včeraj slišal, ugajalo je Liscu, ko ga župan povabi, naj gre z njim vred v grad stanovanja iskat. Nenavaden položaj njegov je moral tu vsak pomislek odbijati, sicer pak tudi nij nameraval kake posebne gostoljubivosti zahtevati, saj ljudje tam so vendar gotovo omikani, menil je.

Tretje poglavje.

Gresta z županom.

Gradič Pražanek, kakor je bil Lisec iz aktov pri županu uže sinoči razbral, sedaj lastnina grajske gospe Marije Langman (kdo se bode nemškemu imenu pri nas čudil, ko so po graščinah, žalibog da, večjidel tuji naseljenci!), ta grad je bil na vzvišenem holmcu,

— kakor vsi, v lepem zakotji pod gozdom in hribovjem. Več potov in stezá je vodilo do njega. Nekdaj se je baje tudi na vse strani braniti dal, vendar sedaj je bil prekop okolo in okolo zasut in samo še na severnej strani je kazal okrogel zid, da je tu bil nekđaj stolp. Drugi deli so bili kasneje zidani, ter je uže predzadnji lastnik bil mnogo podrl, kar je bilo preveč. Okolo gradu so bila gospodarstvena poslopja.

Pred vrati je rasla košata lipa, okolo njenega debla je bila živa klop s posedeno in potlačeno kratko travo zarastena. Na tej klopi je sedela pri necem delu mlada gospica, a zagledavši dva prišleca, smukne preplašena hitro v vežo. Mlada je, zato boječa, misli si Lisec, ko prideta do vežnih vrat, do katerih je vodilo pet širokih stopnjic.

„Teta, sem pojdi!“ razlegal se je proseč glas po veži, baš, ko sta Lisec in župan vstopiti imela.

Iz izbe v vežo stopi Liscu od včerajšnjega pota znana stara ženska z dolgim nosom nasproti. V tem hipu, ko mu je prav blizu bila sè svojim koščenim licem, zdela se mu je skoro grda in sodil bi jo bil za hudobno stvar, kdor sodi po vnanjem in po prvem vtisu.

„Kje so gospá, mi dva morava z gospo govoriti,“ vpraša župan z malo respektom.

Liscu se je stoprv zdaj videlo, da prav za prav je on smešna figura v sedanjem pred stenicami bežečem položaji in ker se je začel bati, da ne bi župan spravil teh posteljnih sovražnikov človeškega nesnažnega rodu tu pred lepo gospodično v nespodoben govor s svojim grobim jezikom, in njega potegnili v zadrego, sklene lotiti se sam stvari. Ker je čul gospico prej klicati „teto“, obrne se do stare in predstavivši se jej, kratko svoj položaj razjasni in svojo prošnjo izreče, s pristavkom, da je morda tembolj opravičenja zmožna, ker je on v tem kraji v poslu, kateri se tika ne le vaščanov, nego posrednotudi grada Pražanka. Ob jednem pak še dostavlja, da bi bil gotovo tih in ne nadležen gost, za katerega, ako tako želé, niti ne bi znali da je tu, ker mora itak ob lepem vremenu skoro ves dan na prostem delati. V vasi žalibog stanovanja nij mogoče dobiti.

Župan Volčjaški pak je bil mej tem zvedel, da je grajska gospa pri delavcih na bližnjem polji, „Gotovo so dobre volje, če so na polji, jaz grem tja, le tu ostanite, zdaj vse opravim jaz sam,“ pravé in odide.

„Počakajte!“ kliče teta, a župan le z glavo odmaje in odide.

„Mi se uže od včeraj poznamo, če se prav spominjam. Slutili sva uže včeraj, kdo ste, ker sva vašega voznika poznali.“

S tem mu pokaže stol pri velikej kamenitej mizi, ki je v kotu v veži pri vratih stala. Lisec sede, rekši, da bi se bil uže včeraj mej potom rad predstavil, a se nij upal.

„Kar se pa vaše prošnje tiče, bode odločila gospa, h katerej je, kakor ste videli, župan šel predno sem mu mogla braniti. Vendar je dobro, da ste uže prej pripravljeni na njen odgovor. Ona bode najbrž vašo prošnjo odbila. Nikar nam tega v zlo ne štejte in ne mislite, da je krivo temu pomanjkanje gostoljubja. Pri nas smo samo ženske poleg družine, torej vi veste, da je potem težavno . . .“

„Prosim, nadležen nečem biti; reklo se mi je, da je stvar prav lahka, če nij, potem . . .“
Lisec vstane.

„Ne, gospod, poslušajte me do konca. Kar ste naveli zarad svojega posla tukaj v kraji, da se tiče tolikanj grada kakor vaščanov, to je res, ali za vse te reči se briga samo Linin váruh, gospod

sodec Pevec, me ženske same nič. Dalje pak, — vidim, da vam moram vse povedati (tu odide mlada gospica naglo proč v sobo) — glavna stvar je, da je naša gospa včasih bolna, nervozna, duševno razburjena, da bi vam samemu ne bilo ljubo blizu nje biti; ona je mnogo trpela in to je njene nerve vzneredilo. Včasih jo ta bolezen prime za več dni. In uprav sedaj je zopet tako čudna. Tačas neče tujih ljudi. Če to vse pomislite, boste nam lahko odpustili. In sicer še, kar koli družega potrebujete, če le morete v vasi potrpeti, medve z gospodično vam storivi, ako je le v najinih močeh.“

Lisec se opravičuje in zahvaljuje, ter hoče oditi, da bi se čem preje rešil mučnega položaja. Baš se hoče posloviti, ko čuje na dvorišči županov in še drug glas.

V tem hipu stopi mlada gospica iz sobe zopet v vežo in z veselim obrazom reče: „Mama so dovolili, teta.“ Skozi okno je to čula z dvora.

„Res?“ začudi se teta.

„Obžalujem, da po dobljenej obrazložbi tukajšnjega stanja, sedaj tudi z gospinim dovoljenjem ne morem ostati — odgovarja Lisec pikro — najuljudnejša zahvala.“

„Sedaj pa morate, prosivi vas, sedaj pač! Tiho bodite o tem, kasneje vam povem več,“ šepetaje naglo „teta“ s prosečim glasom. Lisca je bilo skoro malo strah. Kakovi so ti ljudje!

Na pragu se pred županom sedaj prikaže visoka ženska z osivelimi, nekoliko razmršenimi lasmi, ognjevitim očesom in nekoliko zagorelim obrazom, ki je pa navzlic petdesetim letom gospé kazal sledove nekdanje nenavadne lepote. V rokah je nosila paličico, vendar ne da bi se opirala, ker hoja njena je bila trdna. Gosposkeje obleke se je poznalo, da je bila na polji. To je bila gospa na Pražanku.

Lisca nij precej opazila, nego mimo njega šla k „teti“ in jej rekla z glasom, ki je značil energično in resolutno naturo: „No, ker ljudje hočejo, da je pri nas in ker jim je potreben, naj bode. Dve sobi na zgornjem koncu mu daj opraviti in skozi zadnja vrata pri sušilnici naj hodi notri in ven. Kakóv pak je? Ali je star? Inženirji so menda stari.“

„Jaz še ne posebno, milostna gospa,“ oglasi se Lisec in stopi bolj pred njo.

Ona ga srpo gleda, oko se jej ostekleni, pomakne se tri korake nazaj, s prstom pokaže nanj in vpraša neprenehoma vanj gledaje: „Ta? Ta?“ —

Precej pak sklone malo nakrivljen hrbet po konci in vpraša prej „teto“ klicano starko: „Ali nema ta Andrejevih očij? Tak ne bode nobeden več pri nas, nobeden več!“

Lisec je videl, da ima pred soboj res blazno žensko. Njegova navzočnost je bila tu motilna, torej se molče prikloni in se obrne iz veže ven. V istem hipu je tudi gospa odšla v notranjo izbo pri tleh in vrata zalopnila za soboj.

„Jedno besedo, gospod,“ čuje Lisec za soboj in obrnivši se, vidi staro teto.

„Vi ste razžaljeni, a jaz sem vam prej razložila, kako je; tu je bolezen, in prosim vas lepo, molčite kolikor morete o tem, kar se vam je reklo.“

Četrto poglavje.

Župan je klel in opombe delal. „Zdaj ostane še samo Zobrova koča.“

A Lisec nij na to pazil. Po glavi mu je šel cel ta čudni prizor.

Mlada gospica Lina — to ime je čul — lepa, vse sreče vredna deklica, a v tej okolici! Le

nekoliko trenutkov jo je imel priliko gledati in vendar je videl veselje na njenem obrazu, ko je bila mati, ne videvša ga prej, dovolila, da sme ostati. Kmalu pak se mu misli povrnó zopet do svoje neprilичne situacije. Reče županu :

„Zakaj mi niste povedali, da pri vas nij mogoče za poštenega človeka dobiti poštene postelje? Nikdar bi ne bil izpostavljal se temu, da me enkrat mrčes, drugič nora ženska iz dvora meče. Vi v čudnem kraji županujete.“

„Zobrova hiža, Zobrova hiža,“ tolaži župan, ko koračita črez polje v vas nazaj. Lisec je bil radoveden, kako je to zadnje pribežališče.

Solarjeva hiša je stala zunaj vasi. Tjakaj župan inženirja vodi in gospodarja pokliče, ter mu razklada, da zdaj mora kočo odkleniti in da naj spava inženir na postelji Zobrovega doktorja, ker nič drugače ne more biti. Solar z glavo maje in pravi :

„Ključ imam, ključ, ali prav za prav jaz ne smem nikomur odpreti; gospod mi je prepovedal in rekel: nihče se ne sme nobene stvari v mojej izbi pritektniti, vse mora tako biti, kakor je.“

„Saj bo tako ostalo, kakor je. Samo tačas, dokler je inženir tukaj, naj notri spi in svoje stvari

piše. Dve leti užé nij bilo v našej vasi videti Zobro-
vega doktorja. Sam hudič bi bil, ki bi ga sedaj
prinesel.“

„I, jaz si vendar ne upam. Ti ne veš, kakov
je, kedar je jezen. On zna tudi coprati. Kdo mi
povrne, če mi prašič crkne,“ pravi Solar.

„Če si ti ne upaš odpreti, odprem jaz, daj
sem ključ.“

Solar da naposled ključ in zdajci vodijo Lisca
proti koči, ki je stala v sredi mej sadnim drevjem,
zadaj za Solarjevo hišo. Tedaj tudi tukaj težave!
Večje nuje za stanovanje nij nikjer, nego tu v
Volčjaku, misli Lisec, gredoč za kmetoma.

Odpró, in v svoje začudenje zagleda Ivan dobro
in čedno, z nekaterimi rečmi ne bogato oskrbljeno,
a lepo pobeljeno sobo, iz katere je udarila le nekolika
zaduhnelost zaprtega zraka.

„Tu pak se bode dalo prav idilično stanovati,“
misli si Lisec ves zadovoljen in vpraša: „Čegava je,
pripovedujete, ta sobica? In kaj je s tem Zobrovim
doktorjem, ki ga večkrat imenujete? Ali je ta soba
njegova lastnina? Ali smem vsaj tu brez skrbi ostati?
Ali kako je?“

„Brez skrbi,“ odgovori župan. „Zobrov doktor nij tako napačen človek, kakor nekateri mislijo; če ga nobeden ne pogovori, jaz ga.“

„To se ve da je njegova lastnina, za zdaj, dokler on živi, če še živi, a po njegovej smrti pa meni pade,“ pripoveduje dalje Solar.

„Zobrovega doktorja je, pač da,“ pristavi župan.

„Tedaj je ta kočja izgovorjena pri vas za kakov kôt, za preužitek?“ vpraša Lisec, da bi nekaj več zvedel.

„Kôt, kôt, kôt“, potrjuje kmet, „in ne le samo izgovorjen, ampak tudi intabuliran na mojo zemljo, Zobrov gospod se je intabuliral, nij dal drugače; kakor da bi bil jaz kakov pijanec in zapravljivec, ki dolgove dela. Hudo mi je bilo, ali plačal mi je pa res, da si bi bil jaz njemu imel plačati.“

„A, kdo je ta Zobrov doktor? In kje je?“

„E, študiran človek je, in še močno. Ko je bil mlad, dali so ga Zobrovi, ki so bili prej na tej domačiji — jaz sem jo na licitandi kupil, ko jo je Zobrov Miha, doktorjev brat, zapravil — tačas so ga bili v šolo dali, pravijo, da bi bil duhoven. Kaj pak. Ne vem, katere sorte doktor je. Eni pravijo, da je vse vkup, da zna vse, ker ve vse, kar tisti

cesarski in kar oni doktorji, ki ljudi zdravijo. Doma, kadar pride, ne dela nič. Samo toliko vem, da je bil daleč po svetu; tja čez morje nekamo je bil šel, še čez deveto deželo; slišal sem, da v Egipt, kamor je bila Marija z Jezuškom bežala, kakor iz evangelija beró. Vprašati se ga nikoli nikoli nijsem upal. Ka se zmisli in še ne odgovarja! Tačas, ko je stari Zober sinu Mihi vse izročal in so v kanceliji pismo delali, nij nič vedel, kje je starši sin, ki je za doktorja študiral in potlej po svetu izginil. Vendar je dal stari — tačas je bil še bogat — tako v pismo postaviti: Moj starejši sin Drejko, ki je študiral, je tudi moj, kakor ta moj mlajši sin Miha; za to pa je moja volja, da se zapiše in postavi v pismo tako, da bode veljalo, dokler sem jaz živ in dokler je moj starejši sin Andrej živ: kajža za hižo z jablani, z orehi in drugim sadjem do plota je last moja ali mojega starejšega sina Drejka, dokler ostanem jaz živ, in dokler bode on živ, da bode imel, kam bi položil svojo glavo, če kedaj v nadlogo pride in v silo, in če bo hotel pri nas na Volčjaku stanovati, kjer je bil rojen, in da bo vedel, da je tudi on sin Matevža Zobra iz Volčjaka. In takisto, kakor je stari Zober v kanceliji govoril, zapisali so gospoda

na pismo in priče so se na to podkrižale. Za to sem jaz samo tako tudi kajžo kupil, da jo potlej dobim, kadar gospod umrje, če je nečem odkupiti, ker stari Zober je umrl, oj, tega je uže dober čas. Dolgo nij bilo gospoda nič blizu, a nazadnje je prišel. Še denarja mi je dal, in pustil sem, da se je intabuliral. Stari je umrl, Miha tudi, ali niti gospod ne more dolgo več živeti, svoja leta ima.“

„Dve leti ga uže nij bilo? A prej? Je-li prej večkrat prihajal?“ vpraša Ivan.

„Prej? E, več let nijsmo vedeli, ali je živ ali ne, in kje je. Tudi zdaj ne vemo. Jaz sem mislil ko sem to domovje kupoval, da je gotovo umrl. Gospoda so mi rekli, da moram mrtvega tožiti. Kar pride, kakor da bi z oblakov pal. Potlej je prihajal nekaj časa večkrat, sedaj pa redko.“

„Če hočete več zvedeti, v gradu ga boljše poznajo,“ župan reče Liscu.

„In zadnjič, ko je bil tu, ti je pisal, da pride,“ pravi župan kmetu. „Ker sedaj nij nič pisal, tē ga ne bode.“

„Zadnjič tudi nij pisal; tisto je bilo prej enkrat ko je pisal,“ reče gospodinja Solarica, ki je bila blizu prišla. In mej možem in ženo se počne prevažni

prepir, ali je bilo zadnjič ali še prej „tisto ko je pisal.“

Tako nekoliko podučen, kje je, uredi in udomači se inženir v izbi, kakor se je dalo.

Razen čiste postelje in vsega za to pripravljenega perila, stal je v kotu še težek z železem okovan zaprt kovčeg brez ključa in na steni je visela draga puška dvocevka. Stoli so bili gotovo iz mesta naročeni, in tudi naslonjač je bil prav komoten sedež. Stene so bile gole in nikjer nij bilo nobene olepšave. Na okenskej polici najde dve knjigi v jeziku, ki ga nij razumel.

Prvo noč je izvrstno spal v sobici neznanega si Zobrovega doktorja, po vsem soditi jako zanimivega možá v nezanimivem Volčjaku.

Peto poglavje.

Dobro se je bil Lisec naposled utaboril in ker nij imel velicih potreb, bil je še precej zadovoljen.

Društva, namreč omikanega, nij imel nobenega. K večjemu, da je bil nedeljo šel v bližnji trg in tam s honoracijori znanje storil. Ali tudi do teh ga nij posebno vleklo, ker vsi vkup nijso znali

druge zabave, nego da so igrali tisto igro, o katerej Schoppenhauer govori, da kadar ljudje nemajo mislij, da bi jih mej soboj menjavali, potem menjavajo — karte in se obirajo za goldinarje.

Imel je pa dela več, in to je dostakrat, če ne najkratkočasnejši, pa najpoštenejši in najkoristnejši tovariš. Dela pak mu nij manjkalo, ker razen tega, zarad česar je bil prišel na pogodbo s kmeti sem, imel je še druga naročila. Posebno mu je v tej stvari bil na pomoč okrajni sodec g. Pevec, kurator gospice Line, sicer tih, a pri kmetih priljubljen mož, ki je povsod okolo z vspehom ljudi nagovarjal, naj dajo dvomljive stvari na polji in v gozdu premeriti, da bodo imeli prihodnje zemljiščne knjige bolj v redu.

Pot v gozd je vodil mimo grada, tik spredaj pred vežo. A Lisec nij hotel tam mimo hoditi. Nij hotel srečati gospe, od katere je bil tako neuljudno izpoden. Za to si je bil dal pokazati nekoliko daljšo stezo za gradom, bolj pod jarkom, sicer tudi čez graščinski vrt, vendar precej za hišo, in uže toliko nizko, da ga je drevje zakrivalo. Tam je hodil zvečer domov dosta dnij, vselej neviden. To se je izpremenilo po sledečem slučaju.

Necega večera pred mrakom je sam mimo grada šel, zadaj, po navadi. Ker je bil svojega pomagača uže iz gozda na pošto poslal, nosil je sam, kar je imel soboj instrumentov in drugih rečij, povezano v poldogovat zavoj.

Pod Pražankom ga sreča berač, naprosi za miloščine in ko dobi mali novec, opozori gospoda, da se mu je razvezal stremen nogoviški, tedaj za človeka, ki iz grmovja prihaja, čisto običajna, neposebna nesreča, ki se hitro da popraviti in v navadnem življenji nema ni najmanjšega nasledka. Drugače se je pripetilo tu pri našem prijatelji Ivanu Liscu. Ta malost, razvezan stremen, pomenja mu malo epoko.

Vrgel je namreč zvezani svoj tovor z rame na travo, sedel v jarek in si popravljajl svojo toaletu s počasnostjo, kakor človek, ki se mu ne mudi. Baš se je rumenilo nebo v zatonu, bil je lep pogled. Vstane in se ozre, da bi pobral povezane svoje stvari, — ali tu leži grajski pes, velik kot star volk — (Lisec niti videl nij, kedaj mu je prišel za hrbet), ter jezno zarenči in zobe pokaže, ko Ivan roko stegne, da bi pobral svojo culo! Poskuša večkrat, a ne more; pes taco polaga na njegovo imenje in kdo se more s temi zobmi boriti. Jasno je bilo precej

Liscu, da pes misli kako tako: „Vse kar leži na zemljišči moje gospodinje, vse je njeno; jaz sem váruh, in ta človek bi nam to -le stvar rad ukradel!“

Kako zdaj velikanskemu psu dopovedati, da se moti? Kako njega, starega stražarja, preveriti, da ta stvar na tleh nij imetje njegove gospodinje, nego soboj prinesena?

Lisec čaka, misleč, da se bode pes naveličal in odšel. Ali ta je imel še večje potrpljenje. Jezik je pomolil na dan in ga hladil mirno ležeč z največjo flegmo; za Lisca se niti zmenil nij; samo, kadar je on zopet hotel poskušati pobrati svoj zvezanec s tal, tačas se je sultan na noge postavil, zarenčal, in bil tako grozen, da je bilo jasno videti njegovo pasje mnenje: „Jeden od naji bode ležal, če se sprimeva.“ In brez dvombe bi bil ležal Lisec, kajti orožja nij imel nobenega soboj, ko bi bil uže smel na uboj misliti. O prostem zapodenji pri sultanu pak nij bilo sodbe.

Položaj bi se bil škodoželjnemu gledalcu zdel humorističen, a za našega prijatelja je bil vendar proketo ozbiljen. Svoje blago črez noč tu pustiti, to vendar nij mogel.

Zadnji poskušaj: da-li je možno sultana prevariti? Ivan gre počasi po stezi, kakor da bi resigniral na svoj zavoje, pak se skrije za bližnji grm.

To je na videz pomagalo. Sultan je bil prevarjen, vstane, pusti svoje mesto in počasnim korakom, kakor zadovoljen kmet v nedeljo po poludne mej njivami, koracá proti gradu. A tu se obrne zopet, sede na zadnjo oplato svoje kosmatine, podpre se sprednjima nogama široko obrasteno glavo in široke prsi in gleda, kakov je ta svet in kaj se godí po njem. Gleda in ne dopada mu, kar vidi. Izza grma je stopil Lisec in gre proti svojej culi. Pride do nje in jo srečno prime, pod pazduho dene, in odnesti hoče. A tu je bilo pa sultanovega potrpljenja konec, hipom on vstane in v velikanskih skokih čez tri krtine, čez strm in grm navzdol dirja. Lisec ga vidi in vedoč, da se ljuto vrže nanj, če mu plena brž ne izroči, metne svoje zavito orodje hitro od sebe proč, psu nasproti, pes skoči na nje in bila sta zopet v prejšnjem položaji.

Tu je moral kdo domačih na pomagánje priti in psa odpraviti. Ali v grad on vendar ne more sam, on, ki je bil tako odpravljen iz njega! In drugzega človeka nij bilo nikjer videti, mrak je bil

vedno večji. Vendar zažvižga proti gradu in zakliče, enkrat, dvakrat. Okolo ogla pride umazana dekla in trehalo je mnogo migljajev, predno je blizu prišla, a pes nij hotel iti ž njo, morala je pretuja biti, zato odide s tolažbo, da bode gospej povedala. Lisec je uže mislil reči, da tega ne treba, a vendar nij rekel.

Po stezi pride stara gospa. Počasi stopa s svojo palico. Od daleč uže Lisca bistro gleda. Prišedši do njega, obstane.

„Vi ste tist inženir?“ čudeč se vpraša.

„Da, milostiva gospa, prosim odpravite svojega psa, da morem svojo culo pobrati,“ reče on ostro.

Starka pobere zavoj in ga da Liscu. Psa prime za ovratnik in ga z roko pohvali. Ivan hoče po tihem poklonu kar oditi. Kaj je mogel z blazno damo govoriti? Nek strahu podoben čut ga je vlekel od nje proč.

„Čakajte gospod,“ pravi pak ona mirno in s dobrohotnim glasom:

„Jaz se imam še opravičiti pred vami, da vam nijsem kvartirja dala. Ne zamerite. Tačas je bil tak dan za mene. Jaz sem bolna. Ne vem, kaj sem vam govorila, a ne mislite več na tisto. Sicer

tudi nij, da bi pri nas stanovali, vi ste mlad, jaz imam mlado hčer. Če menj pride v družbo tacih ljudij, kakor ste vi jeden, bolje za njo. — Kakovo imate postrežbo v vasi? Gotovo slabo. Če kaj potrebujete, pošljite k nam. Ali pa vam jaz pošljem, če kaj želite!“

„Hvala, gospa,“ odgovori Lisec nekako boječ, a tudi močno iznenaden. Govorila je sicer odločno, a popolnem pametno in razborito. O onej blaznosti, v katerej jo je prvič videl, in o katerej mu je uže voznik pripovedoval nij bilo ničesa na njej.

„Če kaj potrebujete, pošto dajte po komer je, ali meni, ali gospodični Senčar, ženirati se pri nas nij treba. Sami pač ne hodite, ker kakor sem vam uže rekla, nemam rada obiskovanj. Kje ste potem stanovanje dobili?“

„V vasi doli,“ odgovori Lisec.

„V čegavej hiši? Ne veste imena?“ vprašuje gospa čisto lahko in ravnodušno, kakor se govori, da se sploh kaj govori.

„Pri Solarji.“

„Kaj? Tako se ne pravi pri nobenej hiši,“ pravi stara gospa in se na pol nasmehne, da si resno.

„Pač, gospa, morda pa vam je v spominu samo drugo ime, ki sem ga tudi mnogokrat čul, to je staro hišno ime: pri Zobru.“

„Kje? Zakaj pri njem!“ zavpije gospa naenkrat, zgane se, pogleda ga z živo ostromostjo in se obrne od njega. Kak bes jo je obsel?

Izpremema je bila v obnašanji gospé tako nagla, prehod iz najpametnejše govorjene diskusije v neko bolešno nervoznost tako čuden, da je Lisec mej potom mislil: tu so morali posebni dogodki krivi biti. In ko je tako premišljal, zapazi, da ne hodi sam proti Volčjaku, nego da ima spremljevalca, grajski pes je šel ž njim. Ko je videl, da je gospod govoril z njegovo gospodinjo, izpoznal je sultan, da je tu prijatelj, hotel je tedaj svojo sitnost s posebno uslugo popraviti. Spremi Lisca do vasi, tam pa se obrne, to se ve, brez slovesa.

Šesto poglavje.

Drugi dan je delal Ivan doma v izbici „Zobro-vega doktorja“. Izenada je dobil „obiskovanje“, kakoršnega se nij nadejal. Potrkalo je na vrata in

misleč, da prihaja njegov strežaj — vaški postopač slepi Lovš — niti nij glave od papirja vzdignil, na katerem je risal.

„Kaj češ,“ vpraša nevoljen.

Zdajci čuje pozdrav in nenavaden žensk glas. Hitro vstane in se obrne. Pred njim je stala takozvana „teta“ z grada in pokladala malo z belim prtom pol pokrito košarico na mizo, iz katerih so gledali vratovi kacih treh vinskih butelij vablivo mej svet. Poleg tete pak je bil znanec od včeraj, veliki pes, in radovedno Lisca pogledal, potem pa počasno šel v kot rekognoscirat.

„O gospá . . .“, vsklikne Ivan.

„Nič gospá, če smem prositi; gospodična, še zmirom le gospodična Amalija Senčar. Glejte, niti prav predstavljeni vam nijsmo, a vendar vso etiketo na stran puščamo in mlade gospode v njihovih svetiščih doma obiskovati moramo, ki niti naših imen ne poznajo! Nij li to še večja nesreča, nego da se na stara leta moramo še gospodična imenovati?“

„Uže zadnje nij nesreča pri vas, gospodična, če ste dostokrat pri tako dobrej volji, kakor denes,“ reče Lisec.

In smijaje se, sede stara gospodična na stol, katerega jej Ivan ponudi.

„Čudno se vam zdi, da sem prišla k vam, kaj ne? Meni tudi. Po pravici povem, da nijsem šla rada. Ali včeraj ste se našej gospé tako močno prikupili — kaj jednacega pri nas nij navada — da nijsem imela miru, predno se nijsem udala, da vam tu prinesem nekaj boljšega vina iz naše kleti, in še nekaj družih taciuh rečij boste našli tu. Celó to nij bilo dovoljeno, da bi bila kakova služabnica prinesla vam stvari, temuč jaz sem jih morala sama. Potem, ko sem bila enkrat na nogah k vam, mislila sem, včasi je pa ipak za žensko dobro, da je stara, in pot mi nij bil težak, ker me smo vajene vsem prilikam, tudi novim. Gospa Langman tedaj prosi, da sprejmete to-le, kar vam je včeraj obljubila.“

„Obljubila? Ne, gospodična. Ponuditi mi je gospa Langman s Pražanka pač izvolila, ako kaj potrebujem, ali jaz sem se lepo zahvalil in jako obžalujem, da ste se trudili tudi vi. Jaz sem zadovoljen s tem kar imam. Privadil sem se in uže od prej sem bil navajen malo zahtevati. Da se pa na kmetih mora potrpljenje imeti, to mi je prej znano bilo.“

„Potrpljenje je jako koristna čednost, gospod, ali kjer je nepotrebno imeti ga, tam nij več čednost. In vi ste v tacem položaji nam nasproti. Znate, tu v samoti smo se odvadili vseh form, torej ne imejte pomislekov, ki niso za Volčjak,“ reče grajska teta.

„Ali jaz ne vem, s čem bi bil jaz količkaj zaslužil to vašo in gospejino pozornost do mene . . .“, v zadregi Lisec pravi.

„Zaslužil? No, hvala bogu, tako daleč svet pri nas še nij prišel, da bi se moralo vse le zaslužiti. Ali nij lepše in ljubše ono, kar pride iz dobrega srca in dobre volje? Pa če uže hočete le to, kar ste zaslužili, tudi dobro. Potem moram reči, da ste še več zaslužili od nas, kajti jaz vam ne morem povedati, kako je mene in Lino bolelo, ko ste prav ob nesrečnem dnevi prišli in ne dobili stanovanja pri nas, da si imamo za cele familije praznega prostora. Uže zarad tega vam moramo kaj postreči, da si odkupimo zamero pri vas. In zato me je tudi veselilo, da ste včeraj z gospo skupaj prišli. Kaj sta vse govorila, tega se ve da ne vem, ker pri nas se več molči, nego govori, ali nekaj nenavadnega je vendar bilo, da gospa tako nekako sama priznaje, da nij prav ravnala.“

„Prav nič posebnega nijsva imela. Celo nevoljna je od mene šla, da si je bila prej prijazna z menoj. Kar se pa tiče slučaja, da nijsem dobil stanovanja pri vas, prosim, ne omenjajte tega. Tu sem bil sam kriv, da se nijsem prej podučiti dal, da ima vse te stvari kurator gospice v rokah, da torej v svojem delu nemam z gradom nič opraviti. Ker je gospa bolna, in bolezen povsod prva opravičevalka, tu o zameri niti govoriti nij mogoče, grešil sem tudi tu le jaz, ki sem uže po potu od svojega voznika slišal nekoliko, a drug dan na to ne mislil. Sicer me pa veseli slišati — vsak človek je nekoliko sebeljuben in jaz tudi — da sem imel vaše in simpatije mlade gospice, s katero ste se iz mesta vozili, katero ste če se ne motim, Lino imenovali . . .“

„Da, Lina, Karlina s celim imenom.“

„Kajti, da sem bil v jako neprijetnej zadregi, to si morete misliti. Človek pride v tuj kraj in vajen človeške postelje, ne dobi je. Jaz sem bil v prvič v takej nepriliki, torej morem le druge za oproščenje prositi, če sem se nerodno obnašal, kar sem se gotovo.“

„Mi nijsmo nič sodili, ali pustiva enkrat to. Kakor smo sedaj, udajte se v to položje, ki je. Sedaj

še mene razžalite, če ne vzamete. Jaz sama vina ne pijem, zarad mene bi svet lahko prebil brez njega. Ali vem, da gospodje veliko čislate svojo dobro pijačo. Zato in ker je v Volčjaku naravno, da pijete samo kislo vino in da z jedjo niste posebno fino postreženi, napravila sem se tem rajša na pot do vas in sem še celo težko nosila — dekle nijsem hotela za odnašanje soboj jemati — skoro težko, da si je malo.“

Lisec se nij mogel braniti. Vzame torej prinesene darove.

V teku celega pogovora je videl, da se mu ne zdi njen nos več tako dolg, njen obraz ne več tako grd in košččen, temuč, da je v tej starej ženski in v njenej naravnostnej šegi govorjenja nekaj ljubeznjivega in da v vsej neprisiljenosti njenega obnašanja blago in dobro srce vlada, kar pravijo, da nij vseh starih devic lepa lastnost.

Predno je Ivan znal kakó, zavila je bila ona pogovor na druge reči, izprašala ga je bila o tem in ob onem, izpitala za vse njegove razmere, tako na tanko, kakor le radovedne ženske znajo.

„In starše imate še?“

„Očeta ne, mater pač, stara je in živi pri mojej teti.“

„Vi jo imate radi?“

„Menim, da bi vam sama protivnega ne mogla povedati, ko bi njo vprašali.“

„Bodite veseli, da jo imate, da ste tako srečni in da jej morete kako veselje delati na stare dni. Glejte, jaz nissem bila tako srečna. Jaz nissem svoje matere nikdar poznala.“

Solza je ozlatila oko starki, a le mimogrede.

Potem je Ivan Liseč vedel celo njeno preprosto zgodovino. Amalija Senčar je bila hči omikanega, a nižjega uradnika, ki je pa kmalu potem za svojo ženo, katera je po njenem porodu umrla, tudi v večnost preselil se, zapustivši malo siroto a nič premoženja. Pri tujih ljudeh vzrasla, služila je potem za učiteljico pri raznih tujih rodbinah, kjer je jedla britki kruh odvisnosti in služabnosti, dokler nij prišla k sestri gospé Langmanove za tovarišico, katera jo je res imela za táko in še za več, kajti ko je rano na tuberkulozi umrla, priporočila jo je svojej sestri na grad Pražanek in tako je sedaj v družini Langmanovej uže mnogo let.

„Radi so me imeli dobri ljudje povsod, dobri ljudje pravim, zli ne znajo radi imeti. In na stare dni sem še tako srečna, da me vsaj eno bitje rado ima. To je moja Lina, ona me ljubi bolj nego svojo mater. A tudi jaz bi menda umrla, ko je ne bi imela,“ končala je pripovedovanje svoje.

„Torej se nijsem tako močno motil, ko sem slišal večkrat, da vas je gospodična Lina klicala teto?“

„In ste mislili, da sem res rodna teta? Nijsem, a sama ne vem, kako je prišlo: od kar govori, kliče me tako, in za njo še vsi drugi pri hiži. To mi je ljubo. Hvala bogu, izhajam lahko z vsemi. Res ima človek polno skrbi, tja čez učesa, ali delati se mora.“

Lisec je hotel nekaj vprašati, a stara Senčarica naglo vstane in smejoč se pravi:

„Oj, oj, gospod Lisec, glejte, kako govoriva, kakor bi bila sto let uže znana in prijatelja. In vendar sva bila še pred jedno uro tuja. Sedaj vidim, da sem stara, in da malo mej ljudi prihaja. Predno vemo, kako in kedaj, izpovemo vse.“

„Ali se smem tedaj v grad priti zahvalit?“ vpraša Lisec odhajajočo.

„Za zdaj ne, prosim vas, da nikakor ne. Naša gospa neče tujih obrazov, za nič ne. Za to tudi nikoli nikamor ne pridemo, nego v nedeljo k maši, kjer pa, kakor veste so skoro sami kmetski ljudje in še tukaj se ne smevi z Lino nikjer pomuditi.“

„A vendar v mesto hodite večkrat z gospico, tako, kakor sem vas jaz v prvič videl, ko sem se sem vozil?“

„V mesto? O! Ko bi vi vedeli, kako dolgo sem gospo prosila, predno mi je dovolila Lino soboj vzeti! In samo za en dan!“

Sedmo poglavje.

Od tega dneva na dalje ga je stara gospodična mnogokrat obiskovala, in ko bi se bil še tako branil, moral je iz grajske kuhinje in kleti, katera je bila še od prejšnjih časov oskrbljena, raznovrstne reči v dar jemati, da si mu je bilo še vedno prepovedano v gradu osobno zahvaliti se za nje. Navadil se je na tak čuden položaj tem ložje, ker v vasi za res v gastronomičnem oziru nij bilo nikake izbire, in ker se je na družbo stare gospodične kmalu tako

priviknil, kakor da bi bila tudi njegova teta. Po dve uri je mogel ž njo govoriti in se je večjidel prav dobro zabaval, kar to se ve da je tem menj kaj posebnega, ker je bil na Volčjaku brez omikane družbe. Mogel je tej stari ženski nasproti tako odkritosrčen biti, kakor dobrej materi, in morda še bolj, kajti s časom jej je na zvita njena povpraševanja pripovedal celo z veselim humorjem natančno historijo svoje prve študentske „ljubezni“ in kako je na zadnje cela stvar smešen konec vzela, ter je on izprevidel, da je bilo vse vkup bolj mladostno motenje samega sebe, nego resničen, za vse življenje trajajoč čut. Tega, izvzemši najboljšega prijatelja svojega, nij še nikomur pripovedoval.

Isto tako jej je razložil, vsled njenih jako diplomatično stavljenih povpraševanj, mnogo malih dogodeb iz svoje mladosti, svoja trpljenja in veselja, kakor jih ima večina ljudij, a so vendar zmirom originalna.

In za take reči ter pripovedovanja, za tako — del bi — otročjo zaupnost so postarne dobre ženske hvaležne.

Kaj čuda, če je tudi starka nazadnje prav kakor kaka mati našega znanca rada imela in skrbela

za Lisca, ter bi ga bila včasi, kadar je govoriti hotel, poslušala do bog zna kako dolgo, ko bi je ne bilo klicalo delo domóv. Tako je bila pogostoma pri njem in govorila sta vedno več.

Ta njena zaljubljenost — naj se nikdo na tem nepravem izrazu ne izpodtika — je imela važne nasledke. Omenjali smo uže, v kakej srčnej razmeri je bila „teta“ z mlado gospodično Karlino Langmanovo v gradu. Ljubila jo je kakor hčer, in tudi Lina je imela v njej jedino srce, kateremu je vse zaupavala, kajti mati njena, grajska gospa, nij niti s hčerjo govorila, tudi ne kadar je bila zdrava, in za hčer se nij več brigala, nego da jo je, kolikor se je dalo, samotno držala, za vse drugo skrb prepustivši Senčarjevej, celo za vso odgojo mlade deklice.

Nij čuda, da je gospodična Senčar nasproti svojej mladej tovarišici in učenki mnogo o tem govorila, kar jej je bilo v srci, temveč ker drugemu nij imela komu govoriti.

Zato kadar koli je prišel govor na inženirja — in to je bilo naravno jako mnogokrat — znala je stara teta Lini toliko hvale in toliko lepega in dobrega o tem novem znanci napovedati, da se

je mladej gospici zdel ta mladi gospod ideal dobrega človeka.

Naravno, da se je njena mlada fantazija tudi potem s podobo tega mladega inženirja pečala, kadar nij bilo niti govora o njem.

Isto tako je pa tudi starka nasproti Ivanu mnogo govorila o njej, ki jej je bila najljubša na svetu, o gospici Lini in hvalila njene dobre lastnosti, njeno srce itd. Tako je tudi Lisec hote ali nehote bil na gospico vedno pozoren. Po starem uže klasičnem izkustvu je baš ono, kar je prepovedano, — on nij smel v grad — najslajše in najbolj zaželeno. Zatorej je morda tudi pri Liscu ta slučaj, da nekoliko tudi zarad nje nij smel v gradu bivati, — kakor je bilo iz gospinih zadnjih besedij soditi — mnogo pomagal, da tudi njegova fantazija nij bila čisto prosta slik, karterih središče je bila lepa gospica.

Vsaj nobene nedelje nij zamudil ob desetih maše in postavil se je vselej pred ono krčmo, kjer je grajska kočija čakala, da je mogel gospico videti in pozdraviti, ko se je sè staro teto vozila domov.

In nekov šopek cvetlic, ki jih je dobil na svoj rojstveni dan po teti od gospice za god, čuval je celó z žensko marljivostjo, kar je gospodična Senčar enkrat z zadovoljstvom opazila.

Teta bi mu bila lahko povedala, da je gospica Lina zarudela, kakor pol zrela črešnja, ko je to čula, ali teta tega zarudenja nij opazila, kajti sicer v drugih rečeh tako previdna stara je bila v tem slepa.

Da je bila namreč v dve mladi srci vržena iskra, iz katere se more razpaliti žar burno plame-neče ljubezni, kdo je bil kriv nego prvič slučaj, drugič pak ta teta s svojim ponevednim in nehotenim posredovanjem.

Realist bi sodil: koliko ljubezni potrebnih src leže k večnemu pokoju, ki niso bila nikdar ljubljena! Koliko ljubezni polnih src nema kam iztresti svojega izobilja, nema kam obrniti bogatstva tega morda jedino plemenitega in blazega na materijalističnej zemlji! Ali, da se realist k prozi vrne, koliko samcev in samic ostane „tako“, samo ker je manjkalo prilike, slučaja ali naredbe, da bi se bili zavezali.

Tako bi bil tudi naš Ivan Lisec gotovo po svojem odhodu iz Volčjaka in od Pražanka proč,

kmalu iz misli pustil gospico in niti ne s Preširnovim dohtarjem za slovo pel :

Naj teko ti mirni dnevi
Bog ti živi teto staro.

Osmo poglavje.

Necega jutra je Lisec neobičajno dolgo spal. Bil je prejšnji dan po opravkih v bližnjem trgu in tam se je z necim znancem dalje v noč pomudil, potem kasno domov prišel.

Ko tako v najprijetnejšem jutranjem póluspanji na postelji leži, čuje zunaj pred vrati kričanje jeznega človeka, vrata se odpró in v njegovo izbo stopi majhen, suh, star gaspod, drobnega lica a iskrih očij, sivih las, na glavi rudeč fes, kakor je v vzhodu mej Srbi in Turki navaden, a sicer starinsko civilno oblečen.

„Jaši ti vrag dušo! Sto hudičev! Kdo ti je dovolil! Kdo si ti, kaj imaš tu?“

Tako vpije tujec sè sredi izbe na Lisca, ki se je bil na pol v postelji vzdignil, in ga s srditimi očmi gleda in s prstom vrata kaže: „Ven!“

Zadaj se prikaže gospodar, kmet Solar, zadrega in strah se mu vidita na obrazu.

„Gospod doktor . . .“ poskuša kmet govoriti.

Sedaj je Lisec vedel, kar je precej slutil, da ima poslovati z gospodarjem izbe, v katerej je stanoval na županovo odgovornost. To je torej tist Zober!

„Hudič!“ kolne stavec Solarja. „Kdo ti je rekel kvartirat v mojo posteljo vsacega pritepina, ki skozi vas teče, pasja vera, jaz ti pokažem.“

In obrnivši se proti vratom odide ven ter kriči kmetu, da je Lisec še čul: „Naj bode kdor hoče, z nebes ali iz pekla, ti tega človeka in njegove cape in kar ima, ven vržeš, in sicer précej, če ne, postrelim tebe in njega. Jaz te bom učil gospodariti z mojo sobo.“

Lisec je še slišal, kako se je Solar hotel izgovarjati, ali kaj mu je stavec te sobe odgovarjal, nij več čul, le posamezni kriči so se čuli še z vrta sem. —

Vstane in se oblači. Ker je bil iz spanja zdramljen in je cel prizor le nekaj sekund trajal, Lisec nij bil niti izpregovoril. Ali položaj mu je bil jasen. V tretje je bil uže v tem prokletem gnezdu

Volčjaku brez stanovanja, v tretjič odurno ven vržen. Mora posebno prokletje nad to vasjo biti, ali — pa me nek čuden demon preganja, mislil si je Lisec. Grobo je vse tu in neuljudno, grob je bil slučaj, ki mu pri županu nij dal spati, grobo ga je bila odpodila gospa v gradu. „A ta gospod Zober nij najmenj grob, bóga mi! Vsa imena kažejo, da je tukaj staroslovansk kraj, tudi „Zober“ ima staroslovansk žvenk, ali staroslovanske gostoljubnosti tu v tem kraji res nij.“

Da Lisec nij mogel, baš ker je bil preveč iznenadejan, ničesa odgovoriti staremu „surovežu“, ki ga kar s „pritepinom“ pita, to ga je tudi jezilo. Obhajala ga je volja, tu počakati, da starec nazaj pride, in lastnoročno vreči ga iz lastne izbe, predno jo zapusti. Ne, ali poiskati ga in dati mu lekcijo v uljudnem obnašanji, to sklene vsakako učiniti.

Sedaj je umel, zakaj so mu prej ljudje tako raznoliko govorili o Zobrovem gospodu, zakaj mu je nekoč rekla gospodična teta, da je tist doktor Zober strašen človek, o katerem niti govoriti neče, ker jo uže mraz stresa, ako se ga le domisli. Doktor medicine je bil, baje v turškej državnej službi, tukaš rojen, prej je prihajal vsako leto na spomlad in na

jesen za nekaj dnij sem. Več nij bil Lisec niti od Senčarice zvedel o njem. Razen pravljice njegovega voznika in Solarja, ki nijsta mogla čista vira biti, nij se dosedaj ni brigal zanj. Kakor da bi z neba padel pride in ga na prosto polje meče! Da bi ga bil bes vsaj še nekaj tednov zadržal, kjer je uže dve leti do sedaj tičal. Kje sedaj Liscu drugod stanovanja iskati? „Enkrat sem bil v Volčjaku, a nikdar več me ne bode.“

To je bilo skleneno naglo. Po nekolikem premisleku tudi še drugo. Kar je imel še izdelavati, to je mogel tudi bolj iz oddaljenega kraja delati, če prav ne tako lahko. Torej je mislil precej oditi iz Volčjaka. Svoje stvari hitro skupaj spravi, ker mnogo nij imel. Kmalu je vse njegovo stalo zunaj pod orhom.

„Ali je bil jezen, ježeštè!“ sopiha Solar, ki je bil od župana prišel, kamor je spremil doktorja. Lisec nij bil volján poslušati ga, za to hlapcu ukaže naj vse njegovo nese v krčmo, kamor se tudi sam napoti. Ko tam v hižo stopi, najde na sredi izbe stoječega in cigareto prižigajočega starca doktorja s s turškim fesom, župan-krčmar je z veliko spoštovanostjo držal pred njim na plošči vino, da si bi

ga bil lahko na jedno ali drugo mizo v praznej izbi postavil.

Lisec zgubanči svoj najtemnejši obraz, ko zagleda starega grobijana tu. A le-ta vrže goreč klinček od sebe, puhne dolgo meglo dima iz turške cigarete in krčmarja vpraša:

„Nij-li ta?“ in Lisca fiksira s svojimi očmi.

Župan pokima z debelo glavo, ter pravi Ivanu:

„Dobro jutro želim, gospod.“

Lisec se vsede, nepozdravivši krčmarja in nepozdravivši starca, k mizi pri vratih, kjer je navadno zájutrkoval in tudi sedaj mu krčmarica prinese zajutrek. Sklep, starcu lekcijo o uljudnosti dati, je bil v Lisecu zdajci omahnil, in sedaj je bil odločen popolnem prezirati ga, tako, kakor da ga ne bi bilo, ako povoda ne da, da se razgovor drugače zasukne.

„Tedaj tako je ta stvar? To je drugače. In ti si bil sam na gradu tačas?“ vpraša doktor.

„Oba z gospodom sva bila, vprašajte ga; pa nij dala in nij. Obljubila je bila, ali potem je zmeknila besedo, bog si ga vedi zakaj. Jaz sem dejal uže tačas — ali nijsem dejal gospod inženir? — baba je baba, naj bo naša v hodniku, ali pa gospod-ska baba v žametu. Nij tako, kakor človek. Pa je.“

„Doktor skoči k malemu oknu in pogleda skozi. „Nij-li to Kijar?“ vpraša župana.

„Je“, odgovori župan, „in strašno slabo se mu godi. Sin mu je umrl, ki mu je še včasi za kak požirek vina dal, — saj veste, da ga je bil Kijar od nekdanj vajen, ko je kot zidar dosta zaslužil, a zdaj na starost ga nema za kaj piti.“

„Pokličiči ga sem notri,“ reče Zober.

V izbo prikrevsá na krčmarjev poziv silno star dedec, sicer širnokostenjašk, ali na lici se mu je brala bledost in trohnelost, ki naznanja nedaljno naravno smrt.

„Ali ste še živi, oče Kijar?“ vpraša Zober in mu v roko seza. Starec se zamolklo in neumno smehlja, videti je, da pozdravljalca ne pozna več.

„Zobrov gospod, ali jih ne poznate več?“ zatuli krčmar dedcu na uho, Zobru pa pravi: „Gluh je, vpiti se mora nadenj.“

„Ho, ho, ho!“ razveseli se ded in odgovarja na glasnejše vprašanje: „Še majheno, še majheno sem živ, komaj lézem, ho, ho, ho! Prosim boga, da bi me k sebi vzal, ali njegova volja nij še, nij še, ho, ho, ho!“

„Ali bi pili kozarec vina oče Kijar? Sedite tja le na ogel in pite,“ reče stari doktor.

„Ho, ho, ho!“ razveseli se dedec. „Bog ti daj zdravje Drejček Zobrev! Ali, tako ne smem reči, sto sreč in zdravje, gospod!“

In ko je Lisec videl nepopisno veselje, katero se je na obrazu, uže bližnjej smrti podobnem, izraževalo, ko je ded z roko, ki se je od starosti tresla, a ipak z neko hlastnostjo nesel dolgo dolgo pogrešano krepčevalno vinsko kapljico k ustnom, minilo ga je mnogo jeze na Zobra, kateri deda popusti in se kar brez vsega k Liscu obrne:

„Torej vi ste inženir in tu na korist občine delate,“ vpraša ga in se nežinirano vsede k njemu. Vprašanje je bilo stavljeno nemški. Kajti znana je našim bralcem nečestna navada pri nas Slovencih, da se rado ogovarja vse, kar se „omikano“ sodi, po nemški. Lisec je bil jeden tistih ljudij, ki se svojega jezika nij nikdar sramoval, odgovori kakor je Zobra do sedaj govorečega čul, slovenski:

„To ste slišali!“

„Dober apetit vam želim, gospod inženir. Tudi jezo, ki jo imate, kakor iz vašega glasa vidim, na mene, doli požrite — nadaljuje sedaj starec slovenski,

da-si dijalektično; „mlad želodec mnogo prenaša, torej uže lahko poskusite. Nijsem znal davi, da so vas ljudje tu, uboge pare, ki vas potrebujejo, v mojo luknjo vteknili. Tudi sem se po noči vozil in poštni voz po naših cestah ne budi dobre volje. Dalje pak, kadar je človek nad 60 let star, ima druge živce, nego v vaših letih, sosebno če je po temperamentu tak kolerikar, kakor jaz. Mislil sem, da je morda kakov prepotnik v mojej postelji. Kaj tacega bi tudi vi ne trpeli. S kratko besedo: mladi mož, ne zamerite.“

V istem hipu prinese hlapec Liščeve kovčege v sobo. Lisec molče pusti za roko prijeti se.

„Aj, kakor vidim ste res uže vse svoje popravili iz moje izbe. Žal mi je; ko bi bil prej vedel, poiskal bi si bil jaz drugje ležišča, ker najbrž itak ne ostanem dolgo tu. A kar je, to je. Sedaj treba, da vi dobite drug kvartir. In sicer pojdete v grad stanovat.“

„Tja ne,“ seže Lisec v besedo.

„Znam, da se vam je uže enkrat odbilo, ali baš zarad tega pojdete. Kar namreč vidva z županom nijsta dosegla, to dosežem jaz nekoliko lážji, če nijso še moje besede pozabili, kar menda nij, kakor

čujem, da so še živi. Počakajte tukaj, ali pak v mojo hišo nazaj idite tačas; kamor vam je ljubše; črez jedno uro dobite povabilo. Jaz grem, da vam posteljem.“

„Ne trudite se, gospod,“ ugovarja Lisec.

„Nič ugovora; jaz nečem, da bi vi zarad mene kmete s polovičnim delom pustili.“ To reče tako zapovedovalno, da je Lisec hotel odločno ugovarjati. Vendar prvič mu je stari čudni doktor Zober imponiral, drugič za ugovor zopet časa nij bilo, ker starec je bil uže zunaj.

„Na vsak način odidem takoj denes, bog vé, koliko smešnih prizorov bi še imel,“ misli Lisec.

Poslan je bil mali dečak voznika iskat. Na tihoma mu je pak župan zunaj na uho pošepnil, naj leže za mejo na trebuh, lice v dlani podpre in dolgo léži; kadar pa nazaj pride, naj reče, da voznika nij najti.

Tačas pak posestniki po Volčjaku zvedó, da je prišel Zobrov gospod, njih inženirja na polje dejal, da inženir odide in iz vsega dela ne bode nič. V velikej brigi se zberó pred krčmo in se živo posvetujejo. Naredé se dve stranki, jedna s krčmarjem na čelu je trdila: „Pustite, Zobrov doktor bode

uže zopet vse prav naredil,“ druga je pa klela vse proklete škrijce, ki so tako natančni, kajti „vrag vedi, zakaj bi ne mogla oba v Zobrovej kajži spati, če inženir uže drugje neče: jeden bi bil na postelji, družemu bi se pa na tleh postlalo, par rjuh in kaj za pod zglavje se uže še dobi na Volčjaku, nij hudiča.“

Deveto poglavje.

Nekaj pred poludnem pridrdra voziček. Lisec, ki je bil na vrtu, meni da je njegov voznik in hiti skozi zadnja vrata v županovo hišo. Tam mu gospodinja županja nasproti pride in pravi:

„Jézes, grajske gospe so prišle!“

„Vse tri? Pri vas? Kaj hočejo?“ vpraša Lisec čudeč se in vendar spominjajoč besedij starega doktor Zobra, da mu gre v grad po stanovanje; sluti, da bi bile prišle iz tega uzroka.

„Ali, za boga, kako je vendar to mogoče?“ Stopi iz veže ven. Res je stal grajski mali voziček pred krčmo, na vozičku ljubki, sedaj sicer zeló zarudeli obrazek plavolase gospice Line, katerej je

bilo videti velika zadrega, in z vozička je bila stopila stara teta.

„Vidite, tako je prišlo, iskati vas moramo in prositi,“ pravi starka v tonu, o katerem je bilo težko reči, ali je šaljiv, ali resen.

„Zakaj?“ pravi Lisec, ki je hotel imeti razjasnila in ob enem sname klobuk pozdravljajoč na vozu sedečo gospico. Nikdar je tu v vasi še videl nij.

„Vi morate z nama v grad. Gospa je zvedela da ste brez stanovanja in ponuja vam ga sedaj. Obedve sva morali iti to vabilo izročat, jaz in Lina. Nij bilo drugače. Saj veste, kako je pri nas, nagla odločitev in potem nij noben ugovor mogoč. Na nagloma in obedve me, mislite si! A povejte vendar, je-li res, da nimate več stanovanja, in zakaj ne, za boga svetega? Saj pogoreli niste, hižica še stoji, videli sva jo; a ko svi tam ustavili, kazali so nama, da ste tu pri županu, zakaj vendar?“

Tako golči gospodična Senčarica in iz vsega tega je Lisec mogel videti, da ne ve ničesa o Zobrovem dohodu. Nij-li v gradu bil? Od kod torej uže prej po njem napovedano vabilo? Je-li naposled res čarovnik, kakor neumni Volčjanje govore? Take

misli so v hipec udarile Liscu v glavo, a nij jih izrekel, hotel je čakati in podučiti se.

„Mislil sem, da, ker me vabite na stan, znate, da je prišel stari doktor Zober, v čegar domu sem nastanjen bil, domov, in me prav fino na polje vrgel, kakor se govori.“

„Dr. Zober tu! Ah!“ začudi se, kakor prestrašena teta, a Lisec bolj obrnen k mladej Lini, govori dalje:

„Sicer pak se srčno zahvaljujem gospicama za njijun prijazni trud in odlikovanje moje osebe, kakor tudi prosim milostivej gospé izročiti mojo najtoplejšo zahvalo za uljudno vabilo, a obžalujem, da ga ne bodem mogel porabljati, ker od denes v tem kraji nobenega stanovanja več ne potrebujem, odhajam namreč proč.“

„To pač nij lahko verjetno, gospod Lisec, teta mi je pripovedovala, da se mudite tukaj še kake tedne, da imate še toliko dela. Tako ste jej sami rekli pred tremi dnevi,“ govori gospica Lina, ki strahu svoje psevdo-tete pred imenom dr. Zobrana ni bila opazila. Simpatični glas njen, katerega je Ivan prvič tako od blizu čul in morda še drug čut, spravil je tudi njega v nekako zadrego, posebno ker, mu je resnico očitala.

„Razmere so se izpremenile, gospica.“

„To vemo; ali le toliko so se izpremenile, da stanovanja nimate; za to hočete oditi. Pri nas pak ga za to nečete, ker so vas mama tačas razžalili. Ali teta vam je uže povedala, da so bili bolni. Ne mislite, da so zmirom taki.“

Poslednje besede so bile z nekako žalostno nevoljo rečene in Lisec je videl, kako je bilo deklici ležeče popraviti slabi vtis, ki ga je bila njena mati naredila mu, ko je prvič pri njih gostoljubja zahteval.

Proti temu se je bilo težko ustavljati, seosebno tako mehkeemu in dobremu človeku, kakor je bil Lisec, da si je imel trden sklep. Torej dé:

„Da me ne boste krivo sodili, pridem gotovo k vam v grad in se bodem milostivej gospej sam zahvalil, ter jej razložil, da bi gotovo njeno prijazno vabilo sprejel, ko bi ne bil v meni uže sklep storjen, predno sem ta čestiti poziv dobil.“

„Tedaj morete precej prisesti,“ hiti dekletce, „glejte, jaz sedem tu in vi imaste s teto prostora dosta, doma se uže še dalje zmenite, naša mama . . .“

„Nu, dobro, dobro!“ pravi teta. „Gospod Lisec, pojte, stopite brž, da naročiva očetu županu vi morate iti z menoj . . . Potrpi Lina, majheno . . .“

S temi slovi vleče stara gospodična Lisca v vežo. Tu, kamor se od voza nij videlo, prime ga za komolec in skrivnostno pravi:

„To je naredil ta Zober, ta strašni, da vas naša vabi! Nič Lini ne govorite! Ali zdaj morate iti, morate nekaj časa pri nas stanovati, lepo vas prosim, nij drugače, zavoljo nas vseh! Tiho, več vam povem, kadar bova sama; ne ustavljajte se nič, mora biti, če je prav mala sitnost za vas.“

Krčmarica pride iz kuhinje. V hitrosti, kakoršne je zmožna le ženska, kadar je treba zatajiti misli, vznepenost, veselje ali žalost, ali kakoršen koli izredni položaj duševnega počutja, obrne se tudi Senčarica h krčmarici in jej v istej sapi in v istem skrivnostnem tonu, ki se je pa tudi v novej rabi dobro podajal, govori:

„Kaj ne da, mati županja? Vi tudi tako mislite. Ker imamo mi na vozu premalo prostora in se tudi ne spodobi, da bi nadéli kakor svetovjurski selniki, pride popoldne naš hlapec k vam, in mu boste naložili, kar ima gospod Lisec, ki bo od denes naprej pri nas v gradu stanoval in kosil in vse.“

Ker z očetom županom in krčmarjem nij imela niti rečice govoriti — to je bil prej samo

izgovor, da je Lisca na sámo dobila, in mu v ne-navzočnosti Lininem mogla pošepetniti, kar je moral znati, da se nij več branil — odideta zopet k vozu in vsi trije posedejo, kakor se je moglo.

Prej omenjeni kmetje in vaška mladina, od malega Francka županovega, ki je še bosonog in gologlav v samej srajci in s prstom v ustih ob oglu stal, pak do sosedove Cilje, ki se je začela ob nedeljah po maši uže po fantih ozirati, vse iz bližine je prišlo, in tu in tam ali javno, ali izza kacega polovičnega zakotja občudovalo lepo grajsko gospico in čudo-čudo, kako je to, da se je enkrat v vas pripeljala in še na delavni dan!

Župan pak je kmetom rekel: „Vidite, kaj premore na gradu Zobrov gospod.“

Kako ne bi bil tudi Lisec mej vožnjo v grad, zopetno svojega začudenja izrazil o čudnem slučaju, ki je ne le njega s tacim nepričakovanim vabilom počastil, nego samo mlado gospico s tem poslom obložil.

Gospica je zarudela, v dokaz, da je stvar tudi njej čudna. Po nekolikih ovinkih mu pové, kar bi bil imel uže prej razumeti, da je i ona šla stoprv na izrečni nalog svoje matere. Da-li je šla res nerada?

Tega je nij nihče vprašal. Bilo bi vendar posebno za Lisca prezgodaj. Gotovo je, da je bil pot do grada prav kratek za oba dela, da si razgovor ne tako legek, kakor bi v drugačnih razmerah mej temi tremi mogel biti.

Deseto poglavje.

Pod lipo pred gradom je stal stari doktor Zober pričakujoč prišlece. Lisec ga je bil uže od daleč zagledal, a zadržavalo ga je vse čutje opozoriti na njegovo prisočnost. Gospica, ki je poleg njega sedela, nij ga videla prej, nego ko so bili uže v dvoru. Morala ga je tudi izpoznati, ker naglo je prijela Senčarjevo za roko in rekla z vzhitom, kateremu Lisec nij mogel poznati, ali je veselje ali samo zanimanje:

„O teta, teta, poglejte, kdo je pri nas?“

Teta se počasi obrne, pogleda, kakor bi jej nič novega ne bilo, a ne odgovori ničesa.

„Tist čudni doktor, ki nič ne govori, od kod je prišel? Včasi sem se ga bala. O! Sedaj se ga pa nečem več, prav v oči mu pogledam,“ brblja mala gospica.

To je bilo za Lisca zopet več, nego mučno stanje. Torej človek, ki se ga ljudje toliko bojé, ki ga je denes zjutraj iz postelje vrgel, preskrbel mu je to stanovanje!

„Zakaj ste se bali tega starega gospoda?“ vpraša Lisec gospico, a ta le z glavo zmaje, bili so uže preblizu, in takoj uže pred vrati, držččimi v vežo.

„Vidite, da sem besedo držal?“ glasno kliče doktor Liscu nasproti. Za obe gospodični se niti ne zmeni, kakor da bi ju ne bilo tu, ne pozdravi nijedne. Še le ko obe z voza stopivši pri Liscu stojiti, potem se starec obrne k njima in reče gospodični Lini:

„Aj, aj! Kako smo vzrasli. Uže zrelo, da bi kacega pametnega človeka okralo za tisto malo razuma, kar mu ostane od družih ljudij; je uže tak obraz! Sicer pa se smejo moji dami v svoje notranje prostore, ali kamor hočejo pomakniti, denes bom enkrat jaz predstavljal gospé novega gosta. Vi lepa gospodična — kako se uže pišete? Veste, da znam tu.“

To zadnje je bilo govorjeno Senčarici, a z ugrizljivostjo, da sta se obe uže obrnili proti veži, ko je stari končal in potem Liscu rekel:

„Stopite z menoj tu nekoliko korakov gori in doli, da vam potrebne instrukcije dam, gospod inženir. Nij vse tako gladko tukaj, kakor sem mislil.“

Lisec stopi korak nazaj in pravi mirno :

„Pridržite, gospod, svoje instrukcije za sebe. Jaz vidim, da tu niste posebno priljubljena osoba, da se tudi ne obnašate nasproti ženskam, kot omikan hišni prijatelj, nego da nekov strah vzbujate, zakaj? to je vaša stvar. Vendar, kar se mene tiče, jaz ne potrebam pomoči od vas. Vaša protekcija bi mi bila tu celo na škodo.“

„Ha, ha, ha,“ zasmije se starec. A Lisec nadaljuje :

„Kar imam tn opraviti, opravim sam, in to je malo. Tudi svoje besede vam nij treba držati, ker jaz nijsem od vas nobene obljube sprejel. Oprostite tedaj, da vas prosim, da te moje z vso odločnostjo govorjene besede enkrat za vselej na znanje vzamete in mi potem dovolite, da svoje zadeve od slej na dalje sam opravljam tu v gradu in drugod. Da sem bil dosedaj slučajno vaš gost, za to se vam ima občina zahvaliti, ne jaz. Z bogom.“

„Ha-ha-ha! Sedaj pa morda mislite, ljubi moj prijatelj, da ste me do tal potolkli. Na vse zadnje

so vam ženske mej potom nekaj svojih predsodkov v glavo vlile. Ta starka me tako rada ima kot jaz njo. Nič ne de. Toliko vam rečem: hoteč ali ne, sedaj nij drugače, vi tukaj ostanete vsaj nekaj časa; sedaj je uže vse narejeno. In ker veste da je ta . . . ženska tu v gradu nekako . . . nu, saj veste kakova je! Bodite pametni, ali prav za prav ne ustavlajte se ljudem, ki vedó kaj vam svetujejo. Ko bi bil prej vedel, kako stvari stoje, nu, bodite uverjeni, da vas bi bil pustil iti kamor hočete. Za nekaj goldinarjev več, katere uže še poiščemo, če treba, naročim za občino družega inženirja, ako sem jej jaz jednega prepodil sè svojega ležišča. A sedaj sem stvar v roko vzel, in kar Zober prime, ne popusti, in da sem jo izvel, moral sem celo lagati za vas . . .“

„Bilo je jako nepotrebno, gospod doktor,“ seže pikro Lisec vmes.

„Tu imam zopet jaz sam škodo in odgovornost, torej molčite. Jaz vam povem, ne delajte se mene za sovražnika.“ To je rekel s tako iskrim in bodečim očesom, da Lisec nij ničesa odgovoril. Kako, da si ta človek prisvaja tako ž njim govoriti?

Zober pravi dalje: „Lagajte malo z menoj, ali pa molčite, kadar nihče o vas nič ne vpraša, kdo in od kod ste, komu ste, in komu niste v rodu. Sedaj pa tiho in z menoj pojte, ne bodite čudni.“

Lisec se nij mogel braniti, ker to je bil ves drug ton. Gnala ga je tudi neka radovednost.

„Kar mora biti, mora biti in vi vendar ne boste sitnosti napravljali — nadaljuje Zober — katere se tukaj, kakor zdaj stvari stoje, gotovo naredé, ako ne ostanete na moje besede, in tako kakor sem jaz naredil. Sicer moram jaz vam svojo sobo prepustiti, ali se pa — duelirava, kar hočete.“

Lisec se domisli, da mu je nekaj jednacega rekla tudi gospodična Senčarjeva. In dueliral se, nu, dosedaj se še nij. Uda se torej brez daljšega ugovora in gre v zgornjo sobo z doktorjem. Molče koračita po stopnjicah.

Gospa Langmanova je sedela v velikej sobi v prvem nadstropji sama na zofi in brez dela. Podpirala je težko glavo v dlan in zrla srpo pred se. Tenki zastori na oknih so bili zagrnjeni, tako da je bilo na pol mračno po sobi.

Ko sta došleca vstopila, vstane ona in videča najprej Zobra, s hlastno nevoljo vpraša nemški: „Kaj zopet hočeš?“

Starec predstavi Lisca molčé, samo z roko dotično gibanje čineč, in nategne svoj stari suhi obraz s svitlimi očmi na čuden neprijeten posmeh.

Lisec se pokloni. Ker zapazi na lici grajščakinje izraz neke čudne vzrujanosti, da celò nekaj podobnega onemu hipu, ko ga je iz svojega doma zapodila, češ, da ima nekovega Andreja oči — sedaj mu to zopet na misel pride, ker se mu zdi, da ga gospa naravnost v oči gleda — kakor bi mu hotela isto očitati, ne zdi se mu primerno, da bi on kaj rekel in tako je nekaj sekund vladala tišina.

„Zakaj mi niste precej tačas povedali vse, kdo ste?“ izpregovori naposled gospa s prisiljenim glasom.

„Kako mislite, milostna gospa?“ vpraša Lisec, ki nij vedel kaj bi se dalo na to odgovoriti.

Ali gospa samo odkima, kakor brezmišljeno — ne odgovori ničesa. Nekako topo pogleda doktorja, ki se je bil na stol vsedel, potem pravi čez nekaj hipov:

„Torej vi imate uže nevesto? Lepo in bogato? To je prav.“

„Kdo mu bode sobe odkazal?“ reče dr. Zober, „to mu povedaj, pa smo pri kraji.“

Gospa pozvoni. Senčarica pride. Z nejevoljo pogleda Zobra, nekako strahom Lisca.

„Pokaži mu sobe, kjer hočeš.“

Lisec nekaj izpregovori, ali ona ga ne poslušá, kakor statuva sedi tiha. Poslovi se on, Zober ostane še sedeč sam pri njej. Kaj sta govorila, tega ne vemo. Črez dobro uro, ko je bil Lisec, prav za prav proti vsej svojej volji v gradu ukvartiran, videli so tudi starega Zobra koracati s tako brzimi in lehkimi koraki od grada, kakoršnih bi njegovim letom nihče ne bil prisodil. Starec je mej potom baje od početka jako temen in skrben obraz nosil, a na enkrat je malo glavo vzdignil, stresel dolge sive lase pod rudečo kapo in glasno se zagrohotal, da so ga plevice na polji slišale in se ga bale, potem pa uganile, da so vsi gospodski ljudje posebni ljudje.

Jednajsto poglavje.

Da je doktor Zober v Volčjak prišel „na vakánce“, kakor so kmetje učéno rekali, to je bilo hitro znano daleč na okolo, mladim in starim.

On je bil povsod in nikjer, govoril je z vsacim in z nikomer, ta ga je videl tam, oni je zopet na svojo dušo trdil, da so ga otroci videli ob istem času daleč proč drugje. Največ so ga pa ljudje nahajali po hosti in v gozdu.

V sredo po polu dne ob petih so se kopale pastaríce iz Volčjaka, mlade deklice po osem, devet, dvanajst do štirinajstlet stare, v tolmúnu potoka, ki teče preko zarastenege vaškega pašnika, skrite v varstvu jelševih grmov, ker vroč dan je bil. Male nimfe so veselo regljale in raztepale po vodi, solnce je ostro upiraló se v gole, iz vode stoječe zgornje dele mladih teles; prijetno jim je bilo v vodi, da niso znale, kaj bi počele; — ali glej groze, ob bregu na levej naenkrat stoji oni čudni Zobrov gospod s puško na rami — in prestrašene kakor žabe v vodo, tako dekletca iz vode poskačejo, hlastno vsaka svoje pol obleke pograbi in ko bi trenil na drugem bregu v goščo zginejo.

A ko se tresoč od straha prve oblečejo in prilezejo izmej gošče mej perjem opazovat, ali je še mož pri vodi, nij ga bilo uže nikjer, izginil je, strah pak je mej mladimi pastaričicami ostal, več dnij se nijso upale kopat iti tam v tolmún v potoku mej zelenim jelševjem.

Drugikrat so mali pastirji, bosopeti in mršavi a čvrsti volčjaški dečki, „svinjko bili.“ Naenkrat je prikazal se Zobrov gospod mej njimi. Jenjali so takoj, nekateri so se boječe odmeknili, drugi pak, bolj pogumni so kape z glav sneli in izpod čela pogledovali pol kljubovalno, pol radovedno, ali ne posebno kuražno. In ko jih je začel gospod ogovarjati, naj dalje igrajo, niso hoteli; in ko je obljubil vsacemu srebrn groš, začeli so samo trije, drugi mu niso verovali, da bi naposled res dal groš — pak so bili potem svojim tovarišem grozno zavidni, ko je Zobrov gospod pred odhodom v istini dal onim trem vsacemu po groši, njim pa, ki ga niso slušali, ničesa. O teh treh groših je govoril cel Volčjak tist večer, to je bila vest, kakor v mestih važen telegram z bojišča.

In sicer je imel ta Zobrov doktor še druga svojstva. Kadar je mimo znamenja šel, ki je v sredi vasi stalo in sv. Jurja namalanega imelo, nij se odkril kakor možje, niti nij križa naredil kakor žene, tako, da bi človek bil dejal, da nij dober kristijan; ali zadnjo nedeljo je bil vendar v cerkvi. Fajmoštra sicer nij nikoli iskal niti kaplana, torej nij maral za te gospode, dejal bi — ali Remen-

čkova Uršlja, ki je bila tako božja ženska, da je hodila na vsake štirinajst dnij k izpovedi, ta ga je ondan videla vino pijočega pri fajmoštru na svetem Ahci, tri ure od Volčjaka, ki je „star gospod in posebno za to sloveč, da je dober in volján mož z vsakim, ki prinaša torbo svojih grehov k njemu.“

Vse to so si pripovedovali Volčjanje o Zobrovem gospodu in še več jednacega. Na priliko tudi to-le :

Zabrdski málinar, čegar dva tečaja tečeta v zakotji mej gradom in Volčjakom kake četrť ure od vasi, ima študenta, kateri uže osem let v mesto v šolo hodi, sedaj se uže pol po gospodsko nosi, uže brati in pisati in najbrž uže celo nemško zna, ter neprenehoma čita in čita, da je uže ves bled in zelen od same učenosti. Tega študenta iz zabrdskega málina je bil Zobrov gospod dobil enkrat na potu, ko je skozi Volčjak hodil, vstavil ga, dolgo izpraševal, celo uro ž njim govoril — kar se še nikomur nij prigodilo — in mu nazadnje dal tri zlate cekine, take, da nihče v Volčjaku nij vedel, koliko jeden velja ali plača v navadnih novcih, niti málinski študent sam tega nij vedel, da si ta uže nemško zna, ob nedeljah k fajmoštru kosit hodi in je tako

učen, da je ves bled in zelen od same učenosti. Da je celo uro s študentom govoril, to je bilo Volčjanom tem bolj čudno, ker se pri drugej priliki, ko je sodski „adjunek“ skozi vas šel in v krčmi ostal, doktor Zober zanj niti ozrl nij, nikar da bi govoril z njim, ali vsaj z bričem, da si bi ju bil gotovo znal ogovoriti po maniri, takó in tako, kakor mora biti mej gospôdo.

Jeden glavnih čudežev je bil tudi ta, da so mu Solarjevi po meso pošiljali in ga prinašali, ali on ga nij vselej peči ali kuhati dal. Od kraja so mislili, da tudi surovo meso je, kakor sivi volk. Ali Solarica je povedala, da ga sam kuha. In kako ga kuha? Tako, kakor ga nikoli nihče nij in ga ne bo! Ljudje božji, na mizi, in brez ognja! Nobenih drv nij, kar nekakov višnjev plamen se naredi okolo čudne svitle škatlje in meso se samo skuha. Če to nij coperništvo, kaj pak je?

To se ve, da je inženir Lisec svojemu postreževalcu, doslužnemu vojaku in vaškemu postopaču slepemu Lovšu, ko mu je tudi ta čudež iz Zobro-vega doma pripovedoval, rekel, da je ono le neka samovarna mašina in da ogenj na mizi nij iz ničesa, ampak iz hudega žganja, ki se mu pravi špiritus.

Gospodinje pak, ki so od božiča, velike noči in od časa posebnih praznikov tudi vedele, kedaj se mora meso k ognju pristavljati, da je mehko, niso si dale kaj takega neumnega dopovedati, kaj takega, česar bi niti otroci ne verjeli.

Taka je bila ob kratkem občna sodba o doktorji Zobru na Volčjaku. To se ve, da vsi ti dogodki niso bili čisto novi. Dogajali so se uže tudi prej, ali ker zdaj doktorja tako dolgo nij bilo domá, bilo je prejšnje mnogo pozabljeno in vse se je zopet z novega kritikovalo.

Dvanajsto poglavje.

Volčjanje so si bili mej soboj močno podobni, skoro kakor groš grošu. Pridno so delali vsi, molili so vsi, kleli so vsi, samopridni so bili vsi, zavidali so se mej soboj vsi, prepirali in obirali so se tudi vse vprek in prašiče so redili, da so z veliko težavo in še z večjo nevoljo davek plačevali, v obče: bili so taki, kakor drugi kmetski ljudje po naših zakotnih, od cest in mest oddaljenih vaséh, kamor ne zahaja še noben slovensk časopis.

Vendar je bil tudi mej njimi jeden original, in ta je bil slepi Lovš. Slep prav za prav nij bil, ker imel je le desno oko iztečeno, a videl je z levim več, nego drugi z obema. Stari Cenek Vitrin, jedinec v Volčjaku, ki ga je črtil, tudi ne bi bil pritrdil, da je original — ko bi bil to tujo besedo slišal in razumel — nego dejal bi bil: ta Lovš je potepin, malopridnost, delopust, ki neslanega kropa ne zasluži in nij vreden, da bi ga volk potipal. To je bilo res, da Lovš nij nikdar redno delal. Malo, sedaj to, sedaj ono, a le rajši kaj lahkega, in sicer vsacemu gospodarju, kateri je hotel. Zato tudi nij imel nobenega stanovanja, nobene hiže, kjer bi stalen bil, nego kamor je v vasi prišel, znal je do sklede spraviti se, če so ga povabili, če pa ga nijso, stradal je in se nij pritoževal nikdar, z vsem je bil zadovoljen. Denarja nij mogel trpeti pri sebi; zato, kadar je kakove groše zaslužil, nesel jih je nemudoma za slivovec ali drugo žgano pijačo, vino mu je bilo predrago. Tačas ga pa tudi ne bi bil nihče sè štirimi volmi prej proč zavlekel, predno je zadnji krajcar šel v krčmarjev žep in ker kredita pri krčmarji ali pri žganjarji nij imel, — moral je v slamo iti; tam je prespal svojo pijanost in za nekaj

dnij je bil dober delavec. Rojen nij bil v Volčjaku, prišel je sem bog ve od kod, trdil je, da je bil vojak, ali tistih krajev, koder je on puško nosil, nij poznal noben drugi, kar je Volčjaških fantov prihajalo iz vojske domóv.

Tega moža so bili, kakor uže povedano, vaščanje Liscu za postrežbo dali, s priporočilom, da je sicer nepridiprav, ali pošten, t. j. nikoli ga nijšo še zalótili, da bi bil komu kaj vzel ali ukral. Če je pa pregovor resničen, da kdor laže, tudi krade, bil bi moral slepi Lovš tako prebrisan biti, da je znal ukradeno skrivati in sebe iz sumnje vzdržavati, kajti lagati daleč okolo nij nihče bolje znal, nego on. Ker je bil namreč navezan na to, da so ga vaščani mej soboj imeli tudi kadar se mu delati nij ljubilo, moral jih je zabavati, moral jim je mnogo pripovedovati, in ker nij mnogo vedel — od kod? — moral je lagati, t. j. iznajti kaj tacega, kar je bilo resnici tako podobno, da so jemali za resnico, dokler se o protivnem nijšo prepričali.

Precej časa je trajalo, predno je Lisec na njem izpoznal omenjeno lastnost. Kakor ga je prej rad izpraševal in si dajal pripovedovati od njega vsakovrstno, tako mu od onega hipa nij več veroval,

ko je videl, da laže iz uzroka, da bi se zanimivega delal.

Še dan denes je uganka ostalo, ali je v sledečem pravo zadel ali ne, ko je dvomil, ali bi veroval ali ne bi.

Z doktorjem Zobrom nij prišel Lisec namreč v nobeno dotiko od tadaj, ko ga je bil v grad spravil, da si je več dnij minilo od tačas in je bilo v majhenem kraji nenavadno, da bi se jedina dva izobražena moža ne srečavala.

Necega dne, ko se Lisec vrača z Lovšem iz gozda, začne ta pripovedovati:

„Gospod, jaz sem tak, kakoršen sem, ali z onim Zobrovim doktorjem ne bi menjal, njemu se bode še taka stvar prigodila, kakoršne ne misli. On vrat za soboj po noči ne zapira.“

„Kaj?“ vpraša Lisec.

„Okraden bode, če ne ubit, zato ker ima denar,“ odgovori Lovš.

„Bilo bi mnogo ubojev, ko bi bil vsak ubit, kdor ima denar,“ odgovori Lisec.

„Tu je pa drugače. Jaz sem bil sinoči pri starej Mici na Rogovili, in kaj sem slišal, ko sem šel zvečer domov? Tega nihče ne ugane.“

„Nu káj, zlagaj se zopet kaj, ali vsaj preneumno ne, če ne moreš brez tega biti.“

„Nu če lažem, pa ne govorim nič.“ S tem je Lovš mislil vzbuditi Liščovo pozornost in radovednost. Ali Lisec ga ne vprašuje dalje. S tem pa Lovš nij bil zadovoljen.

„Pri starej Mici na Rogovili“ — začne kasneje sam od sebe pripovedovati — „sta sinoči dva berača žganje pila, jeden star, drugi mlad in kruljev. Ne vem, od kod sta, ali málharja sta prava, to vem. Tiho sta se menila, ali jaz sem vendar tako na ušesa vlekel, da vem, da sta se o Zobrovem doktorji in njegovem denarji menila. Predno bode tri dni, slišali boste, da se je kaj zgodilo, jaz bi stavil glavo.“

„No, če si res kaj tacega slišal, zakaj pa ne greš doktorju povedat?“

„Nikoli ne! On s človekom ne govori, še poslušal bi me ne.“

„Tedaj povedaj županu.“

„On bi tudi rekel, da lažem.“

„Mora uže vedeti, zakaj bi tako rekel,“ pravi Lisec in ga pusti.

V mraku pak se zopet domisli teh besedij in v glavi mu ostanejo. Ko bi pa kaj istine bilo?

Potem bi si on moral očitati, da nij svoje dolžnosti storil, ko je molčal. Doktor Zober mu je vendar navzlic vsemu svojemu vedenju, učinil uslugo; in ko bi jo tudi ne bil, besede je male samo treba, in tako je storjeno.

Sede in kratko napiše, kar je od Lovša čul, imenuje vir in svoje dvomljenje, ter list v vas pošlje Solarju, naj ga izroči pri prvej priliki starcu v koči.

Trinajsto poglavje.

Dve sobi, kateri je dobil Lisec v gradu odkazani, bili sta na severnej strani. Mej njimi in mej stanovanjem domačih je bilo mnogo praznih, to je s starimi opravami oskrbljenih in bog zna uže kako dolgo nezastanjenih sob. Tako je bil Lisec ne le popolnem odlóčen od družih prebivalcev, nego imel je na zadnjo stran celo svoj lasten izhod pri malih vratih, ki so bila prej zaprta. Vendar se je prišlo do njega tudi po malem temnem in ozkem notranjem hodniku, koder mu je tudi zvečer kuharica nosila ako je česa želel.

Na mizi najde nocoj pismice, v katerem mu stara gospodična Senčarjeva naznanja, naj ne hodi tako brzo spat, ker mu hoče še nocoj priti nekaj povedat, kar mu v družbi ne more tako lahko. Na Pražanku in ob njenih šestdesetih letih se menda nij bilo ustrašiti za dobro ime in reputacijo nijednega izmej njiju, ako je on žensko obiskovanje pričakovati imel, dostavila je starka sama s humorjem, kakoršen jej je baš na razpolaganje bil.

Noč se je vlegla na zemljo. Lisec je bil odvečerjal, sedel je pri mizi in čital. Ali denes je bil razmišljen, kmalu popusti čitanje.

Okno je bilo odprto in veje velike jablane so molele do zida, gori ob zidu pak je do okna bila priplezala divja vinska trta. Na bližnjih oreh je uže skovir svoj jednoteri tožni klic ponavljal. Sicer je bilo vse tiho, samotno, dolgočasno.

Na steni je razen zreala visela le jedna sama podoba: slika necega viteza v železnih oklopnica. Kupljena je morala biti z gradom vred in predstavljala je bog zna iz katerega veka slovečega ali neslovečega uda prvih posestnikov pražanskih. Vitez je s svojimi debelimi očmi in s precej navadnim štirioglatim obrazom doli sè stene gledal svojega

opazovalca pri mizi sedečega, kakor da bi mu rekel: „Kaj delaš ti tukaj, širokoperno sedeč, ti usiljenec plebejski.“

„In ta misel je Liscu vzbudila razne fantazije segajoče nazaj v čase, o katerih nam pripoveduje divne reči pripovedovana povest ali kronika pisana.

Naposled se začujo tihe stopinje, nekdo potrka, stara Senčarica je bila z visoko svečo v roci mej vrati.

„Nikdar več ne hodim tod,“ sopiha starka. „Tako me je bilo strah po teh hodnikih, da nijsem vedela, ali grem nazaj ali naprej. Vem, da je bila podgana ali mačka, ki je za menoj zašumela, vendar se še na vsem životu od straha tresem.“

„In jaz sem uprav tega viteza na steni ogle doval in občudoval njegov ljuti pogled, ter se domišljjal pripovedek o izdanih gradovih, vitezih rešilcih in kar smo še čitali v otročjih letih jednacega s pohotno grozo in prijetnim strahom,“ odgovori Lisec.

„No, te poezije pri nas baš nij, ako si jo sami ne ustvarite v fantaziji. — Podgan imamo pač mnogo, in sove hodijo iz gozda pogosto neprijetno pesem pet nam pred okno; družih strahov menda

nij. Vrata pa zapiramo precej, ko se noč stori, da strahovi od zunaj notri ne morejo. Ste-li pač tudi vi vnanja vrata dobro zapahnili?“

„Pozabil sem jih zapahniti, a mislim, da so zaprta.“

„Pustite sedaj. Sicer so naši psi odkleneni in so na dvorišči tako, da se morate varovati kasno po noči domov hoditi. Mi zapiramo zmirom.“

Starka sede na stol in se najprej po sobi razgleda, o tem in onem nevažnem kaj vpraša ali omeni. Na zadnje se na stolu popravi in reče :

„A sedaj vam moram povedati, zakaj sem prišla k vam in zakaj denes tako kasno. Nij drugače mogoče bilo, ker prej si nijsem upala, jutri zjutraj pak je še menj možno, odlagati se pa ne da. Poslušajte. Kaj pa je ta doktor Zober hotel pri vas ?

„Doktor Zober? Pri meni?“ vpraša čudeč se Lisee.

„Da, po poludne ob petih sem ga sama videla prihajati gori v grad. Mislila sem, da pojde zopet h gospé, kakor je prej hodil, kadar ga je naša nesreča v Volčjak prinesla, ali začudila sem se, ko sem videla, da je korakal na ravnost sem na vašo stran. Matija mi je potem pripovedoval, da je

precej odšel in sicer gori proti gozdu, da vas torej najbrž nij doma dobil. Kaj ne?“

„Po poludne nijsem bil doma ne,“ potrdi Lisec, „prišel sem stoprv pred mrakom.“

„Radovednost me je uže tačas gnala, vas vprašat priti in vas — posvarit, ali bala sem se, da se ta stari grdin oglasi nazaj grede pri vas, za to si nijsem upala. Matiji sem bila naročila paziti, kedaj pojde nazaj; ali pravi, da tod mimo nas nij šel, gotovo je torej drug pot izbral in lahko vas posvarim, da ko bi jutri prišel, ali kadar bodi — čuvajte se tega človeka, nij dober človek.“

„Zakaj mi dajete ta svet, gospodična?“ vpraša Lisec. — „Zapazil sem pač uže nekaterekrati, da imate veliko in posebno antipatijo dô tega moža, ki se tudi meni povse nenavaden zdi. Vi imate uzroke, katerih mi nijste še povedali, ali povedati ste jih obljubili.“

„Uzrokov vam ne morem povedati, ker jih skoro sama ne vem,“ reče stara gospodična.

„Ali vendar morate poznati njegovo preteklost in one razmere, ki mu dajejo nek vpliv tu pri vas na gradu, vpliv, kateremu se imam jaz zahvaliti, da sem tukaj. Saj ste baš prej rekli, da je hodil prejšnje

čase bolj često sem na grad, in nekaj zmešanega sem uže od ljudij o tem slišal.“

„Prav ste slišali. Prej, kadaj je prišel domov, bil je vsak dan pri nas gost, če prav neljub in nepovabljen. Za to sem se ga tako ustrašila, ko sem slišala, da je zopet prišel. Kar čudno se mi je pa sedaj zdelo, da ga nij po tistem prvem potu nobenkrat več k nam, kakor tudi, da je naša gospa tako mirna, da si je on doma. To so čudne reči! Za to sem se ustrašila, ko sem ga denes videla; potlej pak, ko je k vam šel, zbala sem se, da bi vas ne zavajal k čemu slabemu. Ogibajte se ga, gospod Lisec, to je grd človek, prav gotovo.“

„Taka obsodba mi nij dovolj, gospodična, ne zamerite mi, če nimate uzrokov? Dejanja mi povejte. Meni se zdi ta doktor Zober, kakor sem rekel, takov kakor nij vsak drugi doktor; ali enkrat sem ga videl v dobrem položji in več sem uže tudi slišal, kar zanj govori. Pa zakaj mi ne poveste, kaj od prejšnjega časa o njem znate, gospodična?“ vpraša Lisec.

„Zato, ker ne znam mnogo več, nego vi sami. Mi prej nijsmo leto in dan tukaj stanovali, nego smo bili po zimi v mestu in le po leti večjidel na

Pražanku. Tačas jaz nikdar nijsem nič slišala o kacem doktorji Zobru, noben človek tu nij o njem govoril in nij ga bilo. Kar naenkrat se pokaže neko jesen tu. Mene tačas nij bilo tu doma, poslali so me bili v mesto, ne vem, po kaj uže, ko je bil prvič v grad prišel. Ali nikdar ne morem pozabiti, kako je bilo, ko sem se vrnila; kar nij mogel nobeden govoriti, ni gospod ni gospa; vsak za-sè sta bila potem zaprta, gospa je jokala, gospod Langman pa“ — tu se starka pripogne in tiho govori, „jaz nijsem bila zraven, ali hišina mi je pravila, hotel se je celo enkrat ustreliti. Vse to potem, ko je bil namreč ta doktor Zober pri njih. Kaj so imeli, tega nobena živa duša ne ve. To je gotovo, da je potlej večkrat šel gospod k njemu doli v vas, v isto izbo, kjer ste vi bili in da je bil zmirom njemu nasproti tako krotak, kakor ovca, da si je prej vse druge ljudi na svetu osorno imel, tudi svojo ženo. Kadar je kasneje Zober v grad prihajal, bilo je, kakor da bi oblak črez solnce potegnil, ako smo bili majheno dobre volje. Vendar od tistega časa, kar se je prikazal, prav za prav nijsmo bili nikdar več veseli. Posebno gospod in gospa ne. Prišel je pa skoro vsako leto dvakrat, če ravno navadno le za malo časa. Jaz

se ga vselej bojim. Kar on hoče, to mora pri nas biti. Tako je, odkar se je prikazal. Gospa je pa tudi tako svojeglavna, kakor otrok. Gorje nam vsem, če se ne zgodi, kar enkrat hoče. Zato sem vas prosila, da ostanete pri nas, ker je ona hotela.“

„Ali ničesa ne slutite, kaj je tej prikazni uzrok?“

„Prav nič gotovega. Kar imajo skupaj, mora biti še iz prejšnjega časa, ko mene nij bilo v familiji. Ugibati nečem, da si bi nekoliko morda uganila. Govorila nijsem o tej reči nikdar ž njo; tudi bi se ne drznila. Posebno odkar je gospod Langman umrl in je gospa prišla v tako duševno bolezen, je prihod tega nesrečnega človeka za mene vselej strašen. Tačas se je gospé vselej bolezen bolj polastila. Zato pravim, se mi čudno zdi, da zdaj, ko je tudi tukaj, nič ne prihaja k njej; da je tudi ona bolj mirna, kot prej, in da on sedaj vas išče. Kaj vam pač hoče?“

„Tega jaz tudi ne vem,“ odgovori Lisec in nekaj pikro pristavi:

„Tedaj s tem je razlagati, da je mene povabila sedaj in celo hčer poslala vabit me, a prej me je najbrž iz bojazni za hčer iz dvora podila. Vse mi

govori, da bi jaz vendar tega vabila ne bil imel sprejeti.“

„Pustite to misel. Ustregli ste meni in Lini, da ste prišli. Naša gospa hoče svojo voljo imeti in medve bi bili trpeli, ko bi vas ne bilo. Saj nij za dolgo. Tudi upam, da bode naš strah, ta doktor Zober, zopet kmalu izginil,“ reče Senčarjeva. „Sedaj pa mi povedite bolj natanko, kako sta vidva skupaj trčila in kako, da se je za vas tako zavzel.“

Lisec pripoveduje svojo zgodovino od onega jutra in dostavlja: „Sam ne vem, kako je to: za mene ima ta stari mož nekaj zanimivega, ne zdi se mi hudoben, kakor vam, nego celo na sebe me vleče in nekov vpliv bi mogel na me imeti.“

„Nič, nič! Varujte se ga. Me ženske imamo v tem dober instinkt pravijo, in to je stara resnica.“

Stara teta vzame svojo luč in odhaja.

„Je-li vas smem skozi hodnik spremiti, da vas ne bode strah?“ vpraša še Lisec.

„I, tako brez poguma nijsem, ostanite, utegnili bi se po naših labirintih še izgubiti in do sem nazaj ne najti; res je mogoče; lahko noč.“

Po teh besedah zapre ona duri za soboj in Lisec korači proti svojej mizi nazaj.

V tem hipu začuje pred durmi zunaj močen hiter zavrisk: „Jezus Marija!“ in žvenk na kameniti tlak palega svečnika. Kaj je to? Njegova lastna zadnja beseda, ki jo je govoril prej, nudeč jej svoje spremstvo: „da je ne bode strah“ mu je še brenčala po ušesu — in tu je bil strah!

Naglo prime luč, popade svoj nož na mizi in skoči ven.

Na tleh jedva štiri korake od vrat proč je ležala stara gospodična omedlela in pri steni je gibala človeška postava, od Liščeve sveče na pol obsevana.

„Kdo je!“ zagrmi Lisec, krčevito, kakor za boj pripravljen stisne nož v roci in dvigne luč više in više, da bi videl, kakov strah je tu in kako se bode trebalo boriti.

„Posvetite rajši sem bližje, da vidiva, ali se je stara suha goska babja od straha preselila k Abrahamu. To se ve, če Izakov oče tudi stare grde device v svoje naročje jemlje, ali pa bode še dalje ljudi obrekovala. Posvetite sem.“

To je bil glas — doktor Zobrov. Lisec pristopi. Starka je bila od strahu omedlela, ko je pred soboj zunaj zagledala v temi človeško postavo na hodniku.

„Pobila se nij. Imate vode v sobi? Prinesite in precej je dobro,“ govori doktor. Lisec prinese iz sobe vode, mej tem je bil doktor gospodičnino svečo pobral, zopet v svečnik vteknil in prižgal. Móči jo z vodo in ona pride kmalu k sebi.

„Spremite jo v posteljo, tu imate še to luč, kaj boste po temi nazaj hodili, vraga!“ reče doktor in se kar v Liščevo sobo obrne.

Lisec spremi starko, ki ni govoriti nij mogla od prestrašenja, do konca hodnika, tam se vrne.

Štirinajsto poglavje.

V svojej sobi najde starega doktorja. Ob tej uri in s tacim uvedenjem! Zadnji prizor ga je bil ujezil, da bi bil zdaj ponočnega gosta najrajši skozi duri ven vrgel. A časa ne bi bil imel. Jedva je bil namreč v sobo stopil, zagrohoče se starec močno in Lisec opazi, da ima tudi svojo puško soboj, katera je slonela ob njegovej mizi.

„Čudno se vam zdi, da tako na nagloma padam k vam, ali zjutraj, ali po noči, kadar je,“ reče starec.

„Pač je nekako kasno,“ pravi Lisec nevoljen.

Zober se zasmije zopet na ves glas in reče:

„I, prijatelj moj mladi, ako niste hoteli, da vam vaš zanimiv rendez-vous motim in na vratih poslušati moram, kako me stare babe obirajo in črnega malajo, kakoršen je baje hudič sam, e potem bi bili i vi mene morali na miru pustiti.“

„Vi ste na vratih poslušali?“

„Imel sem čast, gospodine; sicer pa prosim, da uže preveč obrabljenega in zato neduhovitega pregovora o poslušalcu na steni, ki vam je na jeziku, ne vlečete na svitlo. Pretrivijalen je uže. Posebno na mene ne ide denes. Glejte, jaz sem prišel k vam kot uljuden človek. Vi ste izkazali tako skrbljivost za mojo kožo in moj denar, ki morda še celo iskanja nij vreden, da ste mi pisali, kar vam je povedal slepi Lovš — ali kako se zove, lopov. — To je vendar zahvale vredno, in za to sem tukaj. Torej naprej se vam zahvaljujem, posebno še za to, ker ste mi naredili prav vesel večer, kakor sem ga baš sedaj imel. — Ali sédite, spat se vam vendar ne mudi, da vam povem!“

Lisec sede.

„Veste, kje se pravi v Rogovili? Sedaj: pri Mici na Rogovili?“ vpraša potem z velicim zanimanjem dr. Zober.

„Čul sem, da je to kočja neke stare babe, ki žganje prodaje, in ta kraj sem vam menda imenoval, ko sem vam poročil, kar mi je oni človek pripovedoval, ki ste ga uže prej v mislih imeli. Sam nijsem bil še tam.“

„Ne? Škoda, da vas nijsem prej po polu dne doma dobil, ko sem vas iskal tod mimo gredoč. Povabil bi vas bil soboj. Videli bi bili, kako znam jaz lopove učiti strah poznovati. Ha, ha, ha! nobeden ne pride streljaj blizu moje strehe. Znete, mi smo po tacih krajih hodili, kjer je treba, da je človek sam svoj prvi žandarm. In denes sem jaz svoj bil.“

„V Rogovili?“ čudeč vpraša Lisec.

„V Rogovili, kamor so od nekdanj tatovje hodili,“ odgovori stari doktor. „Sedaj uprav prihajam od tam. Mislil sem tod mimo domov iti. Ko vidim, da pri vas še luč gori, stopil sem k vam, da bi vam povedal, kako se mora z neumnimi lopovi delati, da se nas ogibajo. Od nocoj dalje bodo še bolj preverjeni, da z Zobrovim doktorjem se ne more

vsak plašar poskušati. Uže od otročjih let pomnim to vedno jednako, pol podrto grdo kolibo v Rogovili in uže mlademu človeku mi je čudne misli vzbujala, tako, da po noči bi me tačas samega ne bi bil spravil mimo, ker od nekdanj so bili tam ljudje, ki so bili na sumu poljske tatvine itd. Ko sem vaše pismo dobil, domislil sem se vsega tega; prav veselilo me je, ker denes sem drugi, nego sem bil kot dvanajstletni študentek. Da vidim, kako bode! Pozvem, da tam zdaj stara baba žganje toči in kakovi ljudje zahajajo tja. Baba je bila ravno olje prižgala, ko sem jaz pod okno prišel; in videl sem okolo mize šest capinov in zanikernih kmetov pri žganji. Ta vaš slepi Lovš je bil tudi mej njimi. Denes imam prav posebno srečo, ne le tu pri vas, nego tudi tam je bilo jednako: kamor pridem, govoré o meni. Lovš je ravno pripovedoval to, kar ste mi vi pisali, a vrag me vzemi, če nijsem bil takoj na pol prepričan, da se on pripravlja na kako tatvino in da je basen o onih beračih izmišljena. Čakaj! Na oknu lahko uderem papirnato šipo, pomolim puško notri, in ustrelim — v jednej cevi sem imel kuglo — v kočó; zelena steklenica se razdrobi, žganje se razlije po mizi, bratci so pa vsled groma moje puške

kar otrpnili. Jaz sem bil v hipu mej njimi: tripot prekolnem vse vkup po starej šegi, Lovšu jedno pestnico okolo ušes založim in povem, da dobi on in njegov berač v glavo tako kuglo, kakor je ta v lesenej steni, če le še enkrat pomisli na tatvino pri meni, plačam potem prestrašenej babi steklenico in razlito žganje, in grem. Ha, ha, ha!“

„Ali, malo nevarna igra je bila,“ reče Lisec.

„Človek mora včasih mlad in neumen biti, in jaz sem denes enkrat zopet bil. To se imam vašemu pismu zahvaliti, sicer bi mi tak gaudium niti na misel ne bil prišel in bi ne bil vedel, kako tam o meni govore, kakor tudi tu pri vas. — A propos, zdaj imava midva obračunovanje. Stara babja čeljust je svojim strahom uže kaznovana. Kakor kmetje, tako je tudi ona morda prepričana, da me je sam vrag prinesel pred vaše duri. Ali nij to zares ljubeznjivo, kako se slučaj in naključje veže meni na uslugo, da svoje nasprotnike kaznujem. Naj kdo drug poskusi. Ha, ha, ha!“

Toda v sredi smeha doktor premolkne, obraz se mu zresni, in tih koraka dva pot po sobi gori in doli. Lisec s početka ne odgovori ničesa preve-selemu starcu.

„S čem vam morem sicer postreči, gospod doktor?“ vpraša pak vendar, ko je stari tripot roke mencaje si sobo premeril.

„Nu — ogleduje doktor stene — ali ne stanujete to mnogo ugodnejše, nego v mojej starej koči? Pa k stvari. Veseli me, da niste starej goski, ki je pri vas bila, kar precej verjeli, da v meni stanuje sedem hudičev, če več ne. Znete, sicer mi je vse jedno, čisto in popolnem vse jedno, kaj kdo o meni misli, vendar me je malo razveselilo, da ste se majheno na mojo stran postavili, ko me je vam tako ljubo risala; postavil sem se jej nalašč na pot potem vedoč, da se bode po babje ustrašila. Malo je bilo morda preveč, ali nič ne škoduje. Maščeval sem se, in sicer precej. — Vi pak, mladi moj prijatelj, niti ne veste, kaj ste sedaj tu v gradu! Kaj sem jaz moral storiti, da se — gospa nij več branila, vzeti vas pod svojo streho.“

„Ker ste moj razgovor z gospodično prej poslušali, kakor pravite, potem veste, da mi je povedala, kako je. Svoj vpliv ste upotrebili, kate-rega vsi ne umejemo. Jaz vam morem samo pristaviti, kar sem vam uže prej rekel, da mi je cela stvar

sicer nekako neprijetna, vendar kakor so reči zdaj, moram vam hvaležen biti," reče Lisec.

„Na hvaležnost nijsem računal, prijatelj. Te besede uže dolgo in dolgo nij bilo v mojem leksikonu. Da sem za vas založil svoj upliv, kakor pravite, nij se zgodilo tolikanj zarad vas, nego zarad kmetov, kajti to ljudstvo moram vendar še rad imeti, ko bi ga tudi ne hotel in če prav ne zasluži. Ali vi ste nekov posebno težaven človek. Samo s svojim uplivom ne bi bil skoro ničesar dosegel, ali vsaj bi bil moral zadnje strune napeti, katerih pa iz raznih uzrokov nečem več rabiti. Tako sem se črez dolgo enkrat moral in hotel za silo — zlagati. Rekel sem gospé, da ste moj nečak in da ste zaročeni. To je moralo biti, ker — ona (videlo se mu je, da gospe neče imenovati), se je vas bala zarad svoje hčerke. Neumno babje ljudstvo! Ko sem bil zadnjič tu, bilo je to dete še majheno, sedaj vidim, da je precej lepo vzraslo in je celo res sposobno, zopet jednega poštenega človeka ob razum spraviti. Jaz mislim namreč vas. Zato ste morali moj nečak biti in celo zaročen in po vrhu tega še z bogato in lepo nevesto. To je vam bilo potrebno povedati, da boste znali molčati, ako pogovor na to

pride. Če hočete imeti mir. Sicer mi je vse jedno. In to je bil tudi mal uzrok, da sem luč pri vas videč, menim da še ob pravem času, povedat vam prišel. Če se vam hoče sanjati, da je bil hudič pri vas, i to vam je slobodno. Sedaj mi pa po stopnicah posvetite, da najdem vrata. Nekdaj sem videl tudi po noči kakor mačka, sedaj smo pak stari.“

Obrne se in Lisec nij mogel družega, nego odgovarjaje za njim svetiti.

Sedaj mu je bilo jasno, zakaj mu je gospá pri prvem sprejemu očitala, kako da nij precej povedal, kdo je, in zakaj ga je vprašala, ali je njegova nevesta bogata. Isto tako mu je bilo bolj jasno, kako da je gospa ondan Lino poslala v vas ponj, da si je uže iz tetinega razgovora bil razloge druge strani nekoliko povzel.

Ko prideta po starih stopnicah do vrat, zalaja zunaj grajski sultan tako ljuto in srdito, in buta ob vrata, da sta nehote oba obstala. Lisec je iz izkustva poznal energijo tega domačega stražarja.

„Aj, hudiča, na to zver sem pa popolnem pozabil,“ — pravi tudi Zober. „Pes je star in nikakor nij moj prijatelj uže od nekdej, posebno po

noči ne, poznam ga. E, pa naj nocoj dosluži, boljše zanj, če nagle smrti crkne, nego da ga naposled konjederec dobi.“

Rekši sname starec dvocevno puško z ramena napne jo in dene roko na kljuko, da bi odpri.

„Ne!“ prosi Lisec prestrašen in se postavi predenj, „streljali ne boste, dokler vam jaz brani morem. Ves grad bi bil po konci. Ostanite tu.“

„Menite-li, da sem jaz mož, ki si brani da, kadar hoče?“ vpraša suho smehljaje se Zober.

„Tedaj vas lepo prosim, uže zarad ropota, ki bi ga strel naredil, ne ubijajte psa, ako se vam uže ne smili žival, ki glede zvestobe prekosi najboljšega prijatelja. Rajši ne hoditi proč!“

„To je bila prva moževa beseda! Prav govorite. Pes je zvest. Človek nij. Za to pes kazni ne zasluži.“

In starec se zopet zagrohoče, spne petelina in oprtá puško.

„Knjigo o tem napišite: pes je zvest, človek pa človeka izdaje, le človek je nehvaležen.“

In zopet se starec glasno zasmije a z nekovo resnobo, da je Lisca skoro pretreslo.

„Idimo torej nazaj v vaš brlog, dragi moj nečak, sin moje sestre, katere niti nijsem nikoli imel. Ne ostaje mi torej družega, nego pri vas prenočiti. Nič se ne ustrašite, jaz sem z malim zadovoljen.“

Vrneta se v sobo; tam sede stari na zofo, vrže svoj rudeči fes z glave po mizi in pravi:

„Nemesis, nemesis! Ondan sem vas izpodil iz postelje in iz stanovanja, in evo, jaz moram zdaj vas prositi prenočišča. Jaz sem vaš in pasji ujetnik. Sedaj storite, kar hočete.“

„Moja postelja je vam z veseljem na službo dajana, gospod doktor,“ reče Lisec.

„Sedaj sem uže na zofi in sem morda celo vesel, da mi žareče oglje na grešno glavo zbirate.“ Ton, s katerim je starec govoril, je bil vedno sarkastičen, sicer dobrovoljen in vendar na pol žaljiv. Ali govornik je imel sive lase in je v obče kazal nekaj, kar je Liscu imponiralo.

„Na oknu imate nekaj, kar bi utegnilo vino biti. Ako je sploh kaj alkoholičnega v steklenicah, primaknite mizo, in dajte sem. To se razumeje, da prisedete tudi sami. Ker sva uže enkrat v tako bližnje sorodstvo stopila, morava se vsaj natančnejše

seznaniti. In to gre najboljše pri vinu, po starej šegi. Ker moram sam prevzeti zagovor svoje osebe, naj vas takoj potolažim, da sem morda vendar še malo boljši, nego je moj glas, posebno morda nemam toliko hudičev v sebi, kakor vam jih je vaša stara prijateljica poprej malala.“

Lisec je bil 'mej tem mizo primaknil in steklenico vina na mizo postavil. Brižljivost gospodične Senčarjeve ga je namreč vedno oskrbovala z dobro pijačo.

Ko vkupe sedita, začne stari doktor Lisca izpraševati o njegovih razmerah, kakor ga je nekdaj grajska teta izpraševala.

Počasi se tako mej njima začne pogovor, ki je bil od prejšnjega osornega in zbadljivega starčevega vedenja po vsem različen in je dobil celo prijateljsko lice. Doktor je bil zgovoren in beseden, nij mu zmanjkalo ni vprašanj ni opomb; samo o sebi nij govoril.

Pil je pogosto, izpraznila sta bila drugo steklenico in večina izpitega je prišla na račun starčev. Vino je bilo močno, vendar nij Lisec čisto nič opazil, da bi se bila pijača starega pivca prijemala, k večjemu, da je morda neizcrpljivost njegovega

besedovanja tudi v pijači zajemala vedno novih predmetov.

„Kaj berete tu?“ vpraša Zober, ko je Lisec zastonj njegovega ugovora pričakovaje, tretjo steklenico odpiral, in vzame z druge mize odprto knjižico, katero je Lisec prej ob mraku v rokeh imel. Bila je zbirka slovenskih pesnij. Zober nekaj časa prebira in nazadnje vpraša:

„Imate več tacih knjig?“

„Vzel sem le malo soboj, da imam včasi za zabavo kadar ne delam.“

„Mnogo itak niste mogli soboj vzeti tacega.“

„Ker je naša literatura majhena,“ odgovori Lisec nekako veselo zavzet zaradi starčevega zanimanja. Zober pregleda vse in potem pravi:

„A vendar nove reči, nova pisava. Stvar je napredovala. Ko sem jaz študiral, zanimal sem se tudi nekoliko za to. Kasneje v Afriki mi je bil še Vodnik ljub tovariš, ki me je spominjal dóma in lepe mladosti. Ali potem sem vse zgrešil. Življenje in njegovo prokletstvo zatré vse, posebno meni je. In vendar me skoro veseli videti, da ste tudi vi patrijot, kar mi priča vaše berilo. To sem si uže

precej od kraja mislil, ko niste hoteli nemški z menoj govoriti.“

„Ker sem videl, da ste prej s kmeti lepo slovenski govorili. Jaz samo z Nemcem nemški govorim, z domačimi domače.“

„Uže prav. To imajo vsi narodi, da svoj jezik spoštujejo. Zahvalite osodi, da vam je ta čut v srce vcepila. Vendar je še ljubezen do domovine najlepši in najstalnejši mej takoimenovanimi blagimi čuti v človeku. Prijateljstvo se razbije nád prokleta samopridnostjo in nad črnim egoizmom, ženska ljubezen je mladosti lepa zvezda — ha! — ali tudi tu prihaja umazana sebičnost, zaduši kar je dobrega na njej in ogrení dušo, da imaš do konca dnij strup v sebi iz onega, od česar si mlad bedak pričakoval sreče; in iz ljubezni se rodi iskra sovraštva, ki ti požge, kar je dobrega v tebi bilo. Le ljubezni do domovine ne, ako si jo res kedaj v srce dobil, kajti če je tudi zamorjena z vso drugo ljubeznijo vred, povrača se ti vedno zopet in zopet in ti je še nekakov dušni užitek in tolažba.“

Obradovan starca od te strani izpoznati, vzdigne Lisec čašo in vesel Zobru napije. To ne more biti človek zlega srca!

„Iz vaših besedij posnemljem,“ pravi Lisec, „da niste bili srečni v izboru prijateljev in ljubezni in vas obžalujem . . .“

„Ne trebam vašega obžalovanja in nobenega, mladi znanec. Jaz sem trdih kostij in nikdar se nijsem dal milovati. To je bábje . . . Obžalujte, če hočete mojega „prijatelja“ in mojo — ljubo — težko mi je šlo to skozi zobe — kajti, verjemite mi, maščeval sem se nad onimi, ki so mi pomagali do teh nazorov, katere ste slišali, maščeval tako kakor z bodalom v srcé, če ne boljše!“

In pri teh besedah zopet zaiskrí v starčevem očesu oni neprijetni žar srditosti. Izpije svojo čašo in jo naglo mej prsti vrti. Molk nastane precej dolg.

Lisec hoče počasi in po malo na drug predmet govor navesti in dé:

„Če tako hočete, da je le egoizem vodilo blagim čutom, potem je tudi ljubezen do domovine vzrasla iz egoizma, če prav bolj ali menj poblaščenega: človek ljubi rojstveno zemljo iz hvaležnosti, ker ga je rodila, vzgojila in mu dobrote izkazala; on ljubi narod, ker je ud njegov in torej tako sam sebe ljubi.“

„Poslednje nij istina,“ odgovori starec, „za mene nikdar ne. Jaz nemam svojeje domovini in

svojemu rodu nikdar za nič hvaležen biti, za nič! Da me je domovina rodila, za to jej nijsem dolžan biti hvaležen, ker sem bil tolikrat uže misliti prisiljen, da bi bilo bolje, ko bi me ne bila; koliko muk bi mi ne bilo treba pretrpeti, ki nijso v nobenej razmeri z veseljem, ki sem ga morda tudi užil. Vzgojila me je! Kako? Z mojimi solzami in s trpljenjem. Moj oče je bil bogat kmet, bogat po tukajšnjih razmerah, a jaz sem medicino študiral z lakoto. Ko sem imel največ apetita, tačas nijsem imel kruha! Ha, ha, ha! Sedaj je kruh, a apetit je šel z vragom. Vidiš to je življenje! In narod pravite? Da, mej njim si po zvršenih študijah nijsem mogel niti toliko zaslužiti, da bi bil pošteno živel, da si sem ga ljubil in bi mu bil rad hvaležen ud; na tuj svet sem bil vržen, mej tuje narode in kar sem doma mej svojimi rojaki pustil, ki mi je ondaj ljubo bilo, izneverilo se mi je vse, vse, ali je pa poginilo! Kje imam uzrok hvaležnim biti? Preklinjati bi smel in povem vam, da sem uže mnogo. Tako je. In vendar, prijatelj, vi ne veste, kako me ipak vleče še vedno iz tujine v domovje, mej ljudi, iz katerih sem se rodil, kako sem imel denes po polu dne, ko sem po hribu mej leščami in kamenjem

hodil, poseben občutek, in kako je čudno, ko se starih prostorčkov iz samovida domišljam, kjer sem nekdaj kot otročaj igral. Otožnost me obide, kadar stopim v isto senco, kjer sem kot študent na vakancah ležal in ne poznal lepšega užitka, nego zatopiti se v lepo knjigo, ali gradove zidati v oblake. Jaz ničesa ne ljubim na tem svetu, ničesa in nikogar, jedino rojstveni kraj mi je včasih še ljub, in še ta le včasih, in le zarad spominov.“

„Zakaj ne ostanete tu?“ vpraša Liseč, „s svojo znanostjo“

„S svojo znanostjo bi lahko živel, mislite? No, tega bi baš ne trebalo. Toliko imam, da lahko ležem po letih v senco, po zimi v zakurjeno izbo brez dela. Ali vsaka stvar ima več stranij. Navada, sama navada me vleče drugam. Naveličam se te svoje ljubezni hitro. Dokler morem, ostanem še na tujem. Mogoče je, da umrjem tu, a sedaj je še več rečij, ki so mi tudi neprijetne. Mej tujimi barbari lažje pozabljam domače hudičeve ljudi, katere moram sovražiti, dokler bodem lazil po zemlji. In vendar me uže tudi ta moč zapušča, moč sovraštva in maščevanja. To sem te dni čutil, in ako vas starka še kedaj obiše in se čudi zakaj Zober letos ne

prihaja redno svoje seje imevat z njeno gospo, kakor prej z onim družim lupežnikom, recite jej: sovražiti pozablja, sovražiti in maščevanja veseliti se. Vsega se človek opijani, vsega naveliča. Kako sem nekdanj vsaj rad videl, da se je krivil pred menoj, in ona da me je s solzami prosila za čisto ime svojega otroka, zdaj se mi ne ljubi več. In tudi ne treba več. Kragulj kesanja 'in nesreče je storil v njej več, nego sem želel, v glavo je zašel. Slobodno, bodi neusmiljen. Komu si se ti smilil, njej? In vendar je ne morem več mučiti. Ozdraviti jo? Páa! Tu je vse medicinstvo pusto šarlatanstvo, kakor vse drugo, vse življenje, pij, pij, brate!“

Vino se je bilo starca prijelo. Jecljaje je govoril nerazumljive stavke dalje in nazadnje, naslonoivši se na zofo nazaj, začel dremati, ter zaspal trdno, kakor mladič.

Lisec mu naredi zglavje, ter ga položi po zofi, odene ga skrbno, primakne nekaj stolov, da ne bi opadel, in se sam odpravlja spat.

Sedaj je imel tega doktorja Zobra rad. Mož je moral mnogo nesreče prestati. Da je bil v nekakovej zvezi z gospo Langmanovo, to je bilo vidno iz njegovega govora. V kakovej? To je njegova

skrivnost. Pod osorno trdo vnanjostjo je bilo v njem človeško srce, raztrgano sicer, ki je sedaj menilo, da mora sovražiti, ker je morda nekdam preveč ljubilo, ali pravo človeško srce. Površni svet tega nij videl in kdo bi si bil mislil, da je to oni doktor Zober, o katerem so bile v Volčjaku tako razne sodbe, ki je sicer tako čudno živel, prihajal in zginjeval, včeraj ljudi podpiral, a denes kar s kakim tacim smelim činom, kakor v žganjarnici na Rogovili neumnemu ljudstvu neumno vražo potrdil, da vse vé in je lahko tu na mestu, kakor da bi iz tal vzrastel, ali z neba padel.

Petnajsto poglavje.

Črez navadno mero užito vino in dolgo bdénje je mladega našega prijatelja tako uspanjilo, da se je stoprv probudil, ko je bil uže velik dan. Zofa je bila prazna. Doktor Zober je bil menda tiho vstal in odšel.

Lisec se odpravi na svoje delo v gozd. Drugi dan gre v vas in išče Zobra, a rekó mu, da je starec v jutro svojo puško in torbo vzel in na lov

šel, ter da ga ob tacem navadno nij pred nočjo domov. Zvečer je čakal, da se mu morda zopet oglasi, a nij ga bilo. Isto tako več večerov ne.

Ker je mladi inženir poznal posebno skrb svoje ližne gospodarice za njeno hčer, da ne bi v društvo prišla, namenjen je bil ogibati se nje in vseh v gradu, če prav bode to težko. Zdelo se mu je, da so mu stanovanje nalašč zarad tega tako odkazali na severnej strani, kjer je imel celo poseben izhod. Ali vabile so ga ženske same na skupno večerjo. Čudil se je temu, a ker je poznal Senčaričin argument, da se v Pražanku mora vse brez ugovora storiti, kar gospa hoče, šel je v družino.

Pri večerji je gospa graščakinja po svojej navadi molčala. Govorila je pa tem več „teta“. Kadar je bil Lisec nekoliko bolj udomačen, videl je, da je tudi gospica Lina premagala dekliško bojzljivost in bila jako veselega temperameta, to se ve, kadar so bili sami, t. j. kadar je stara gospa prej vstala in spat odšla.

Ali je mogoče, da bi mlad človek sedel nasproti lepega, čistega, nedolžno-deviškega obrazka, in ga ne pogledoval, občudujoč krasne linije in forme,

katere je risala sama božja roka, največja uméelj-nica. Lisec je tako sedeval.

Od početka iz gorej omenjenih uzrokov on niti nij rad začel hoditi k tej skupnej večerji in se izgovarjal, ali ostajal v vasi, kadar je mogel. Videlo se mu je, da je to gospino vabilo nasledek Zobrove neistine; da je njegov nečak in zaročen! Zoperna mu je bila laž. Da se jej tu nij upiral, bil mu je samozagovor: boleznó stanje gospé in smešnost njene fiksne ideje, in — Lina.

In ko bi mati tudi ne bila blazna, nego trezno sodeča žena, ki vé, zakaj ne pusti v moško družčino hčere, — nanj to vendar ne bi šlo! Saj je on pošten človek! Mož, ki dolžnost in čast pozna! Ona pak, deklica, dà, ona je bila tako čista, da si je nobeden človek ne bi upal ni poljubiti, boječ se, da otrese cvetni prah poezije teh ustnic.

In tako je kmalu prišlo, da se je Lisec ves dan uže veselil na večer in po jedi je obsedal rad dalje, nego je bilo treba, tako, da je sicer zgovorna Senčarica večkrat naveličala se čakati, kedaj bode gospod gost vzdignil se in je ona prva vstala.

Ob četrtnih se je vozila gospa v farno cerkev k maši, kakor v nedeljo. Dve uri je nij bilo tačas

nazaj. Baš ob tem času je zalivala mlada gospica svoje cvetlice v gredi na južnej strani gradú.

Da-si tam nij bil bližnji pot, hodil je ipak Lisec tam mimo, menda slučajno, in govoril preko nizkega plota z njo.

Ob tistih dnevih so se tudi cvetlice zalivale vselej vsaj dober četrt ure dalje, nego ob navadnih dnevih, včasi pa še več. In jutranje solnce je posebno ljubko osvitalo lice pod belim slamnikom gospice Line.

Nekdaj je imel on velik račun delati. Zmotil se je in iskal napake, a bil je tako razmišljen, da je nij mogel najti. Igraje se začno risati glavo, in ko je bila gotova, imel je portret, prav dobro s svinčnikom dovršen — Lino. Zakaj baš njo?

Ustrašil se je zdajci sam pred soboj in papir je raztrgal.

Zakaj se mu njena podoba v misel sili? Kri mu od srca v glavo udari.

To ne sme biti! Kako je bil v tej hiži? Vstane in hodi gori in doli po sobi. Razmišlja, a nazadnje strese z glavo in se zopet vsede, češ, ne bodimo smešni. Volja, volja!

Drug dan je bil slučajno zopet četrtek; on gre mimo grede, pozdravi gospico, in misleč na včerajšen sklep: volja! — hoče dalje iti. Ona ga pokliče — in zopet je slonel na plotu in govoril je ž njo prijetne, da si neznatne reči, dolgo.

Nij bilo prav, da ga je klicala. Ko je šel proč, bilo mu je tesno pri srcu, kakor da bi bil nekaj storil, kar nij prav, tesno, a tudi nekako veselje je bilo v tej tesnobi: neugoden čut, katerega se pa znebiti nij želel.

Lisec je sedaj, to se razumeje, tudi natanko poznal razmere v gradu. Mlada hči Karlina je bila na Pražanku vzrasla. Njena učiteljica je bila po očetovej smrti — kakor spredaj uže enkrat omenjeno — samo gospodična Senčarjeva. Prej je bila v otroškejši šoli v mestu. Kar je dorasla nekoliko, bila je v mestu samo dvakrat za en dan po opravkih — kakor uže drugje povedano. Vso drugo vzrejo je imela le Senčarici zahvaliti. V najbližnjem soseščini nij bilo dosta omikanih ljudij in odkar je bila pražanska gospa na glasu, da je mnogokrat duševno bolna, nij prišel čisto nihče v vizite. Kakor da bi se bili ljudje bali. Tudi Langman prej v okolici nij bil nikdar priljubljen. Tako je bila Lina sama

vzrasla, in vsled tega je bila v mnogem oziru naravnejša in drugačna, nego druge deklice. Tuja jej je bila vza umétnost skrivati svoje misli in svoje srce. Za to v svojej naivnosti niti nij znala skrivati, da jo obćenje z mladim inženirjem zanima.

Lisec je moral tudi zapaziti njeno nagnenje do njega, ker kmalu mu je zaupala svoje male skrivnosti in govorila z njim, kakor otrok z otrokom, kakor da bi bila od mladega skupaj.

On pak, ne da bi bil pomislil resnih nasledkov tacega čuta, menil je, da je to sestersko sočutje, prijateljstvo, in veselilo ga je srčno, saj je zavest, da nas kde rad ima, tako prijeten čut in dober človek je hvaležen za vsako ljubezen.

Izpremenila se je bila — glejte čuda! — pak stara gospodična Senčarjeva Liscu nasproti. Ona nij več toliko in ne več tako zaupno govorila ž njim, kakor nekdej. Lisec je to pripisoval slučajju, da je nekoliko občeval z doktorjem Zobrom, kar starki nij bilo po volji.

„Kako dolgo ostanete še pri nas?“ vprašala ga je ob nekej priliki jako mrzlo. In ko jej Lisec pravi, da bode vse njegovo delo prav kmalu dovršeno,

molči ona, niti jedne besede obžalovanja zaradi nje-
govega bližnjega odhoda nij imela.

Šestnajsto poglavje.

Lepega jutra pride v grad do kolena bosonogi desetletni sinko Solarjev in ker nij bilo nikogar pred gradom, na pragu pak je silni sultan dremaje leno namežikoval, obstane na oglu, potiplje se z eno roko za lase, drugo v hlačni žep dene in strah ga je, ker „naprej ne ve, nazaj ne sme“. Uže je na tem, da bi ihteti začel, kajti solze se uže nabirajo v velicih očeh na debelem lici pod lasatim čelom, ko priskače iz veže gospica Lina in izpoznavši dečka, veselo vpraša:

„Kaj bi rad, Janezek? Pojdi no sem, ne boj se!“

Janezek sname na pol raztrgani klobuček z glave, kakor ga je bila doma mati naučila in na vsem životu tresoč se ob zidu koracá široko, kakor raca, h gospici, svoj pogled vedno v psa uprt. Gospica mu pride nasproti, pogladi mu s svojo ročico mršave lase s čela in ponavlja: „Kaj bi pa rad, Janezek?“

„Gospod so rekli, da bi radi, ko bi prišli k njim,“ počasi in polglasno boječe pove, kakor so ga bili naučili.

„Kateri gospod?“

„Naš.“

„Ali ne jaz, nij rekel, da naj jaz pridem. Kdo drugi gotovo; ne veš kdo?“ vprašuje gospica.

Janezkove informacije pak so bile proč; ali ga je zapustil spomin, ali si nij upal več govoriti, molčal je. Tako je morala gospica sama ugibati in iz vsega kar je Janezek nekoliko s kimanjem še najbolj potrjeval, sklepala je, da doktor Zober pošilja po Lisca.

Ona prime dečka za roko in ga vodi ob gradu na zgorenji konec. Tam sta bila dva okna odprta; gospica poišče droben kamenček in od veselja smehljuje se, kakor da bi kaj prijetnega opravljala, na lahko zaluči kamenček na nevisoko okno. Takoj se prikaže Liščev obraz mej cveticami, katere mu je bila uže od početka njegovega prihoda Senčarica tja postavila in videč, veselo deklico zarudi in zjasni se tudi njegov obraz.

„Pojte doli, ta le moj Janezek vam ima nekaj važnega povedati od doktor Zobra,“ kliče ga ona in

v hipu je bil Lisec pri njej na vrtu, kjer sta potem, ko je odšel mali sel, še dolgo govorila. Rada bi bila zvedela, kaj mu Zober hoče, ali prav za prav najrajša bi bila ž njim šla, ko bi bila smela, ker sedaj je bila ona vselej na Liščeveji strani, ako je proti Senčarici zagovarjal starega čudneža, če si prav nij znala razlogov iskati. Na zadnje pa je prišla Senčarica k njima, katera je tako kisel obraz naredila, da je obema vesele besede zmanjkalo in sta se ločila, ona v grad nazaj, on v vas, doktor Zobra iskat.

Mej tremi slivami je imel doktor Zober privezano svilnato visečo vrvno posteljo in je ležal v njej, ter pušil tabak iz dolge pipe. Bil je sicer čisto brez dela, niti čitanja nij imel nobenega. Nad njegovo glavo so bile lepo plavo zrele črešplje, vabljivo so visele na polnih vejah, treba bi se mu bilo samo stegniti in pripognil bi si jih bil.

A pipa je starcu boljše dišala, kajti ko je izpušil, vzdiguje se, da bi drugo natlačil. Zdaj pride Lisec.

„Baš prav, da pridete. Tam-le na oknu je tabak, natlačite mi pipo,“ reče prišlecu, „vi ste mlad, moji udje so pa denes nekaj trdi.“

Ta stori po njegovej želji in ležečemu še prižgé tabak.

„Sedaj mi pa prinesite moje naočnike iz izbe. Na mizi jih najbrž kje najdete na knjigi. Jaz vas moram enkrat na tanko pogledati,“ nadaljuje doktor in Lisec mu tudi to stori, da si je bilo čudno motivirano.

Starec natakne očala in gleda Lisca v obraz nekaj časa. Potem sname zopet umételjne steklene oči in jih v travo vrže, tja, kjer je ležala uže njegova kapa.

„Meni se zdi, da nij nobene podobnosti, sicer pa menda ne vem več, ali pa nikoli nijsem vedel, kakovo oči sem imel. Saj izreka uže sveto pismo veliko modrost — če se ne motim sv. Pavel — da človek gleda v zrcalu obraz svojega rojstva, pak se obrne proč in takoj pozabi, kakov je.“

Lisec ga čudom gleda.

„Ne zamerite, da vam ne postrezam nič, da si ste povabljen gost. Izvolite si vzeti stol in sedite, da se nekaj pogovoriva,“ reče Zober.

Lisec stori tako.

„Včeraj sem nekaj slišal, kar me zopet jezi,“ začne starec. „Zarad tega hočem denes drugače z

vami govoriti, nego bi bil, ko ne bi bil slišal, kar sem. Vendar prej moram še vedeti, ali je res ali ne. Včeraj sem bil namreč v krčmi s kmeti. Včasih me še nekoliko veselí mej te ljudi zaiti, da si mi tudi zoperni postanejo, posebno, kadar so pijani in postanejo krava iz človeka. Govor je bil o vas; in župan mi je na tanko pripovedal, kako je bilo tačas, ko sta prvič v gradu bila. Povejte mi sedaj vi, je-li res, da vas — ona nij zarad tega hotela vzeti, ker imate nekoga oči? Koga je imenovala? Povejte mi celo stvar, kako je bilo?“

Lisec mu razloži, kolikor se onega prizora in besedij domisli.

„Blaznost sèm ali tja, nekaj je resnice v vsem,“ govori starec, kakor sam za-sé. „To je dokaz, da se moja osoba še vedno opleta v njenej glavi, pa da nijsem posebno prijetno sprejeman. Ha, ha, ha! Potem bi bil jaz prizanašljiv? Čemu jaz boljši, kot drugi, ki so krivi? In tako, ljubi moj prijatelj, vam bodem denes drugačen svet dal, nego bi ga bil včeraj, to se razumeje, če hočete moj svet poslušati.“

„V katerej stvari menite?“ vpraša Lisec.

„Ko bi bili včeraj do polu dne prišli, bil bi vam — ker sva uže enkrat toliko besedij govorila,

da vas moram nekoliko rad imeti — jaz menda tako-le govoril: Veš kaj moj mladi znanec in nazovinečak, jaz se sicer nič ne brigam za ves svet, vendar na nekaj še vedno vse držim in to je: na svojo besedo. Jaz je nijsem še nikdar prelomil, kadar sem jo držati mogel. In tako rad vidim, da tudi oni, s katerimi sem jaz uže toliko govoril, kakor z vami, drže besedo in moštvo, kolikor se baš z moževskimi močmi da. Posebno lahko je to, ker število tacih, ki so moji ljudje, je majheno. V celej deželi je razen vas, s katerim sem se prav slučajno seznanil in s katerim sem prav tudi slučajno morda več govoril, nego je moja navada, samo še jeden, s katerim sem sedaj na stara leta o sebi toliko govoril, kakor z vami, in ta je pošten duhoven, moj součenec, tri ure od tod proč nasajen. Torej, prijatelj, ker ste v tako majhenem številu, storite tako, kakor vas jaz prosim, bodite možati in pošteni, če ne, imate z menoj opraviti in vi boste videli, da brezobzirnejšega človeka ne dobite kmalu, nego sem jaz, kadar hočem biti. Jaz sem Rimljan za vas, mir ali vojno imam v togi.“

„Kaj mislite o meni, kaj govorite?“ vzplamti Lisec rudeč od jeze.

„Prav nič zlega, mirni bodite,“ govori Zober kakor da ne bi bil prej nič rekel.

„Ali, gospod doktor, vi govorite tako, kakor da bi bil jaz nekaj nepoštenega storil, in tega“

„Nijste še,“ pade mu Zober v besedo. „Vendar me poslušajte, če hočete, če ne, pa amen in razidiva se. Aut — aut! . . . Torej, kaj sem uže rekel? Da, ko bi bili vi včeraj zjutraj k meni prišli, govoril bi bil tako-le: Prijatelj, vi vidite, da stara ženska v gradu gori nij pri vsej pameti. Jaz za svojo osobo jo sedaj obžalujem, da si bi jo včasi ne bi bil; ne vem zakaj je sedaj tako, mislim, da sem oslabel. To so pa moje stvari. Vendar naj bode tako ali inako, vi, gospod inženir, ste moj gost tam in veste, zakaj ste moj nečak postali. Starka neče, da bi njena hčer v prvej mladosti znanje storila, za to se je vas od kraja bala. „Clara pacta, boni amici“ velja za vas. Vi ste se v dekleta zagledali, dekle se je najbrž v vas, torej se je bati kakove mladostne budalosti, kakor smo jo doživeli tudi mi. Treba je, vas svariti, vi nijste na pravem potu, vi ne dosežete z lahka nič, imejte mir, pustite dekletce.“

„Jaz!“ vpraša čudom Lisec ves v ognji.

Zober se zasmee nesramno-veselo in reče mirno:

„Ko bi se vi v zrcalu videli, gospod Lisec, pričala bi vam vaša rudečica, ki je prav posebne vrste — jaz nekoliko poznam človeške obraze — da ste skoro popolnem zaljubljeni v ono dete v gradu. O tem uže tudi vsi ljudje govoré in vsi vedo. Mogoče da vi še ne, zato vam pa jaz povem.“

Lisec hoče ugovarjati, a starec jezen pipo po travi vrše in reče :

„Poslušajte najprej, potem storite in govorite kar hočete. Jaz vam ne zamerim, če ste še tako zaljubljeni. To je v mladosti ležčče. Meni je tudi vse jedno. Vendar vas bi bil včeraj opominjal in bi vam bil rekel: dečko pusti to v gradu. Nemaš nobenega pravega upanja. Škoda za tvoj mir. Delaj rajši in pameten bodi. Mati je neumna, hčer sama o sebi nema ničesa odločevati, njen váruh pred njeno polnoletnostjo bréz stare ne bode ničesa dovolil. Torej praktičnega vspeha nemaš. Dolgo čakati in upati na take reči je pa še bolj neumno. To bi vam bil jaz iz lastne in iz druge izkušnje najbolje dokazati mogel. Da bi pa malopridne žaigrali, lehkomiselnosti uganjali, celo mene na laž postavili, za to ste pa vendar menda prepošten človek, kar moram iz površja soditi, zato glejte, da kmalu iz grada proč odidete, tam je

za vas in za ono dekletce opasno. Če se hočete oženiti, glejte, da doboste sebi primerno žensko stvarco, ki bode za vami rada šla, katerej boste obleko kupili, predno k oltarju gresta, in katere nihče ne bode vlekel nazaj; ki vam srajco opere, hlače zašije, juho izkuha, in kadar ste otročji, da se igrate ž njo. To je za poštenega moža, ki denarja v zibeli ne najde popolnem dovolj. Da bi se pulil, bojeval, trpel, nazadnje pa še od nje same za nos vojen bil — to je nepotrebnost in bedarija! Verjemite mi, to nij moža vredno.“

„Gospod doktor!“ kliče Lisec — ali stavec mu prereže jako osorno i ta ugovor ter nadaljuje:

„Tiho, dokler vam jaz ne izgovorim, jaši ti vrag dušo! Jaz sem vam vendar dovolj glasno uže podvakrat rekel, da bi bil z vami tako govoril, ko bi bili včeraj prišli. Denes je drugače. Kar sem včeraj zvedel, in kar ste me vi denes ponovili, kaže mi, da je bedasto, z ženskami pošten biti. One niso nikoli. Torej glavo za glavo, zob za zob. Hudiča! Jaz bi vam lahko dokazal, da sme sedanja lastnica meni hvaležna biti, da sem tako postopal, kakor sem. Sedaj pa, ko čujem, da vas jo v mojem imenu izgnala, vidim, da se me v drugem smislu domišlja.

Za to vam denes drugačen svet dajem, nego bi ga bil včeraj. Ženske niso za drugo, nego da varajo, zato pa si neumen, če jednako z jednacim ne povračuješ. Ob kratkem: denes vam dajem drug svet, nego bi ga bil včeraj dal: porabite priliko, dekletce je precej bogato, če jo hočete imeti, evo, pomagam vam jaz. Ako ne pojde z lepo, pojde z mojo silo.“

Lisec vstane razburjen in pravi: „Jaz ne rabim odslej ničesa od vas, gospod doktor; vašo ponudbo, ki je v dejanskih stvareh tudi popolnem neosnovana, moram z vso odločnostjo odbiti. Vaše prejšnje besede in vaša sedanja ponudba so za mene poniževalne in razžaljive. Da boste pa videli, da taci svetov ne potrebujem, imam čast, posloviti se od vas: v šestih dnevih odidem od tod in iz tega boste videli, da ste praznim govoricam verovali, če res imate za istino, kar ste govorili. Vsacemu družemu bi bil dal drug odgovor. Z bogom.“

Lisec odide, Zober gleda smehljaje za njim in mrmra: „Pošten dečko, ali mlad.“

Brzim korakom meri Lisec pot proti gradu in razne misli se mu pode po glavi o tem, kar mu je Zober po svojej šegi govoril.

Nevoljen je jako.

In! Stari je morda nekoliko resnice govoril, in glas, ki je do njega prišel, nij bil brez vse istine. Lisec sam sebi ne more tajiti, da ga je zanimala podoba grajske hčere več nego vsaka druga deklica, katero je dosedaj poznal.

Poštenje je od njega zahtevalo, in previdnost mu je velevala zvršiti svoj sklep: v najkrajšem času zapustiti ta kraj.

Tedaj v šestih dnevih.

Tri dni se nij oglasil pri grajskih. Po dnevi ga niti doma nij bilo. Ogibal se je zlasti prilike, da bi z Lino sešel se. In ravno v teh treh dneh, posebno pa v nočeh je z nekim strahom izprevidel, da je resnica, kar mu je stari Zober povedal. V navidezno mirnem in nedolžnem občenju z grajsko hčerjo ukrala se je bila v njegovo srce tiho in počasi ljubezen, ki je sedaj razplemenela v pekočo silno strast.

Hitro se je bil sicer odločil, iti proč, pozabiti, k večjemu nesti soboj lep spomin na prijetne ure. Tedaj pak mu je bila strašna muka, ko se je bližal čas ločitve, in težavno mu je bilo ogibanje.

Vleklo ga je kakor sto vezi v njeno društvo. Očital si je sam nespametnost, razlagal si, da sam

pretira, a vendar trdna volja je bila močnejša nego srce, premagoval se je in ostal samotен.

O svojem namenu nij pripovedoval v gradu nikomur. Hotel se je stoprv poslednji hip hitro posloviti; tako pojde brž in lažje bode zakrivati, kar mu je naenkrat vso dušo razžarevalo.

Od poslednjega pogovora z doktor Zobrom tudi njega nij več iskal. On mu je naglo zopet oduren bil, zadnje njegove besede so se mu zdele cinične.

Sedemnajsto poglavje.

Bilo je petega dne. Drug dan je bil za odhod odločen. Lisec je delal po polu dne doma v svojej sobi. Krasen jesensk dan je bil.

Skozi odprto okno pade, kakor prej uže dvakrat, v njegovo sobo majhen kamenček, pobran v pesku zdolaj in zalučen. Lisec se stresne. Kdo je vrgel ta pesek, nij videl, ali slutnja mu je gotovost povedala v prvi hip. Živa gospica Lina!

Gre k oknu in ona se mu smeje tako srčno in ljubo od zdolaj z vrta do okna gori!

„Kje pa tičite? Zakaj vas nij več videti? Pridite doli, jaz grem v vinograd po breskve, vi me morate spremiti.“

Lisec je imel na jeziku izgovor, čutil je, da mu lice žari, a nobene besede nij mogel izustiti, od okna se je odmaknil proč, vzel klobuk in šel ven na vrt k njej, kakor mu je ukazala, saj nij mogel drugače.

„Vinograd“ je bilo ime dobre četrte ure od grada oddaljenemu brdu, ali samo: ime, kajti vinske trte nij bilo nobene videti, le posamezne stare breskve, a uže iz korenin svojih mater vzrasle, stale so še in dajale ugibati, da je pač morda nekdanj kak posestnik Pražanski poskušal tu vinsko trto saditi, a sta premrzli klima tega kraja in neracijonalno izbranje trsne sorte uničila kmalu njegov trud in je le še kraj imel svoje ime, ter so od vinogradine ostale samo še podrasle breskve.

Mimo starih orehov po malo razhojenej stezi je držal pot do vinograda. Prav prijeten sprehod po mehkem! In prijeten v družini lepe vesele devojke, ki je brbljala kakor veselo dete, najnevažnejšim rečem veliko imenitnost pokladaje: kako breskve nijso še zrele, ali več nego pol jih je uže pokradenih; pa

da naj bi zli ljudje vsaj čakali, da dozori sadje in potem stoprv krali; pa da ona, in teta mej vsem sadjem najrajša ima breskve in če jih sedaj nekoliko ne dobi, ne bodo več dobiti; pa Matija je hotel s puško sinoči čakati iti tatov, ali ona nij pustila, ker bi se mu puška sprožila in bi tatove zadela, a je vendar boljše, da se vse breskve pokradejo, kakor da bi bil en človek ranjen; in kdo so tatovi, to je znano, to so trije kajžarski sinovi gori nad rebrijo, postopači, ki bodo pa vsi trije soldatje, tako je pravil hlapec Matija; in ti-le orehi so bili lani tako polni, da je skoro za vsacim peresom jeden sad bil, a letos nij nobenega, spomlad so lepo cveli in drevo se je razzelenilo, pa jedno jasno noč je slana pala na zelenje in orehova drevesa so bila ožgana, da je bilo vse črno; to je tako žalostno spomlad, kakor je lepo cvetje; posebno črešnjevo, to je najlepše cvetje.

Duhovit ta razgovor menda nij bil, in vendar ga je Lisec z največjim pozorom poslušal ter malo jih je imel, ki bi ga bili bolj zanimali. V ustih gospice Line se je glasilo vse tako izredno lepo in zanimivo, da je bil srečen, nevprašaje in nepremišljeva je ali sme biti ali ne. In sreča je besedij skopa,

tako je tudi Lisec mnogo molčal in poslušal ter le toliko vmes posegal, da se nitka ljube zgovornosti njegove spremljanke nij pretrgala.

Breskve so bile nabrane. Mnogo jih itak nij šlo v malo košarnico, katero je ona soboj prinesla, niti jo, ni prej ni zdaj, Liscu davši na odnášanje.

„Tu sédite, kako lep razgled!“ In začela mu je imenovati cerkvice, vasi, naselišča po vrsti, kakor so se po dolini videla, vsa je poznala. Tam kjer se vidi oni hrib je Kobiljak, tam je doma ta in ta; a ondukaj, kjer se vidi ono belo mej drevjem, je kapelica sv. Neže, kamor ljudje na božjo pot hodijo i. t. d.

„In streha od našega doma se tudi vidi. Glejte naša Marta je zakurila, dim se vzdiguje. Kako lepo! Kaj ne, da je lepo pri nas? Lepše kot v mestu, ne?“

„Gotovo,“ odgovori Lisec. In ker je uže moralo denes ali jutri povedano biti, dostavi: „In prav teško mi bode zapustiti jutri ta kraj.“

„Zakaj zapustiti?“

„Jutri odhajam.“

„Kam?“

„V mesto nazaj, tu nemam ničesa dela več.“

Lina ga resno-prestrašeno pogleda.

„Jutri? In kedaj pridete nazaj?“

„Najbrž odidem za vselej, gospica,“ odgovori Lisec in glas se mu malko trese.

Nastane premolk.

„In vi morete lahko iti od nas?“ vpraša ona s tihim oprezujočim glasom.

Lisec jej pogleda v lice. Njene velike oči so bile vprašujoče vanj uprte, in . . . zdajci so zalesketali v njih dve solzi, ki ste se spustili po belej koži navzdol.

Proč je bilo njegovo premagovanje! Ljubezen ima svojo brezobzirno moč!

„Ne morem, ljubljena deklica,“ vzklikne on.

Njeno mokro oko mu je zapričalo v prvič gotovost o njenej ljubezni, in ta hip je tudi v njem zavladata in vse prevladala strast. Burno objame deklico in jej odpoljubi solze z belega lica.

Meja je bila pretrgana, prestop storjen, nazaj nij bilo več mogoče. Izpoznanje je prišlo obema, da sta se ljubila uže dolgo, uže prej, ko še občevala nijsta. Tedaj kakor da bi bilo „namenjeno“. In nihče svojej osodi ne uteče, pravijo in dostavljajo, da je ljubezen kakor voda, ki se nabere in prodere

vse pomisleke, s katerimi jej jezove stavi hladni razum.

„Ne govori z nikomre, srce moje, tako dolgo, da jaz svoje misli zberem in ti vse povem, česar sedaj ne morem, prenaglo in nenavadno je prišla. cela sreča tvoje ljubezni. Če ne bova sama govoriti mogla, pišem ti.“

Tako je Lisec govoril po zadnjem poljubu, ko sta na potu domov zopet mej orehi hodila po mehkeji travi, in ko je prej tako vesela, tako brezskrbna in nedolžna deklica v najkrajšem času vsa promenjena nosila v svojem srcu prvo skrivnost svojega življenja, sladko skrivnost prve ljubezni.

Gori v vinogradu pak je iz gozda stopil precej po odhodu naših ljubimcev stari Zober s puško na rami in s torbo ob boku, počasno korakal do mesta kjer sta onadva sedela, tam v tla pogledal, kakor iskajoč, da-li sta kaj izgubila in nazadnje puško in torbo odloživši sam sel.

„Historična tla za dva človeka. Kakor je bilo videti sta tu začela. Kakov bode konec? Kakov spomin na to le ped zemlje? Ali bosta dosegla ono vsakdanje stanje, katero se jima sedaj kot bodoča sreča v fantaziji sveti, da bode kasneje, ako dobljeno,

Je navadno regularno dolgočasno stanje; ali pa jim bode ta trenotek in ta prvi poljub črva rodil, ki bode še na stare dni kavsar in govoril: kaj je onega trebalo, čemu si veroval in varal svoje srce, budalo! Jedno ali drugo, v rezultatu nij velike razlike. Vraga! Sel sem na gorko tu, a mladega duha na tem sedežu ne čutim. Nič vpliva, nič poezije, nič čudežev več!“

Osemnajsto poglavje.

Drugi dan je bil sicer tist šestič dan, za odhod namenjeni dan, ali Lisec nij odšel, niti novega obroka delal si.

Prebil je noč skoro brez spanja. Misli je mnogo, teške misli. Spominjal se je kake so razmere tu v gradu, kako so njegove. Vse neugodno in nobenega razgleda v gladko bodočnost! Čudno protivje bolne matere, njegovo materijalno stanje oprto samo na delo in zdravje, celo ohlajeno prijateljstvo gospodične Senčarjeve — vse to mu je srce težilo in žalil se je! Zakaj je vzela njej mir? Kaj je njena duša trebala viharjev nesrečne ker nevspešne ljubezni?

Vendar na konci vsega tacega premišljevanja se vsede Lisec in napiše Lini pismo polno — ne kakovih tacih pomislekov, nego — polno vroče ljubezni in večne zvestobe. In kar je pisal, teklo mu je samo izpod peresa, zajemano je bilo iz srca, zato je bila tudi resnica, kakor ono prvo, da si zopet učeni in bogoboječi ljudje trdijo: „Resnica je samo jedna.“

Ker nijsta prilike imela biti na samem skupaj, pisala mu je tudi Lina vsak dan. In ker nij smela po njegovej želji še nikomur svoje skrivnosti razkriti, zaupala je svoje plamenceče srčice tem več in tem žarnejša čutila belemu papirju.

Tako se je ogenj raznel.

Za bodočnost, za nasledke, za vse, kar matere in očetje, vàruhi in opravljivci pred kakovo ženitvijo v prvi poštev jemljó, niso se Liščeva in Linina ljubezenska pisma nič brigala.

A tako je bilo le nekoliko dnij.

Ostro okó tete Senčarjeve je izpazilo premembo v vsem vedenji Lininem in zaslutilo uzrok.

Lisec pak je sam zaupal svojo tajnost jedinemu človeku, ki mu je tu pomagati mogel, dr. Zobru, da si se je jako težko odločil.

K njemu je prišel v mraku. Začudil se je močno, ko mu je starec uže precej po uvodu v besedo segel s pripovedovanjem tega, kar je mislil, da je njegova največja skrivnost.

Da je bil slučajen prislušalec v vinogradu, tega se ve da nij mogel vedeti. Kmalu sta sedela skupaj.

„In tu naj vam pomagam, naj vam bodem snubač, kaj ne?“ vpraša starec z veselim smehom, v katerem je bila dobrohotnost poleg ironičnega porogavanja.

„Če to ne, vsaj svetujte mi, kaj naj počnem.“

„Nij bolj neumnega posla na svetu, kakor zaljubljenim ljudem dobre svete dajati. Da bi svoje stvari pobrali in odšli, tega vam ne smem svetovati, kaj ne da ne? Ali bilo bi najpreprostejše. Bog zna, ali se ne uklonite nesreči, če to storite. Vi bi ne bili prvi, ki je angelu mislil odpovedati se, a je dejansko ubežal samemu vragu v ženskej podobi. Tega vam ne svetujem, ker ne bi poslušali, kakor vsi zaljubljeni. Saj vem, kako sem bil sam slep, ko me je ta bolezen imela. Vi hočete le tak svet, ki vam prav daje, kaj ne?“

Lisec molči. Kaj je mogel na to odgovoriti.

„Sicer res nikdar nijsem mislil“ — nadaljuje stavec, „da bodem kedaj klican snubit za koga njeno hčer. Zadnjič, ko sem bil tukaj, bil vam bi v glavo zalučil, kar bi bil najprej dosegel, ko bi mi bili vi, ali kdor koli prišel z zahtevanjem, naj ga oženim s hčerjo njeno in onega človeka, katerega sem na zemlji najbolj sovražil. Vas pak sem še celo pričakoval te dni. On dan sem vas svaril. Ali bilo je, kakor vidim, uže prekasno. Vedel sem, da pride tako. In če se namenim pomagati vam, potem veste, kako se človek izpremeni. Nazadnje bi mi ne bilo neljubo, če se bodem odločil tukaj v tej luknji umirati — to se razumeje, ako smrt prej in naglo ne pride, kar bi mi bilo ljubše — ko bi imel soseda, kakor ste vi. Če je uže ona našla precej, da imaste moje oči, in to na stare dni, pač bi jo tudi rad obsodil, da bi te oči morala gledati do konca svojih dnij, bilo bi tudi malo maščevanja poleg dobrega dela, kakor svet te reči zove.“

„Ne, ne, tega jaz upati ne morem in ne smem, da bi deklico dobil,“ reče Lisec.

„Nu, kaj pa potem hočete? Praktičen nasledek je vendar, da se ženite ž njo. Ali ste mar prišli pravit mi svoje srčne bolečine za to, da vam bom

pomagal vzdihovati in sanjariti? Potem se ve da ste napačnega zadeli.“

„Jaz sem berač! Vidim, da nij mogoče. Ali pobegniti proč in resignirati, tudi nemam moči,“ pravi Lisec.

„Da,“ govori Zober, „macedonskega Filipa z zlatom otovorjeni osel, ko bi bil moj, ne bi bil me vlekel v orijent. Kar se matere tiče, tu je škoda, da nij njen mož tega trenutka dočakal. Njega bi bil imel jaz veselje zavijati, in njega bi bil jaz mogel pripraviti, da bi bil dal svojo hčer črnemu ciganu, ne samo vam, ki imate Andrejeve oči. Proklete babe! A propos! Jaz vam po pravici povem, da mi bode nazadnje tudi čisto vse jedno, če vas oženim in vam s tem pomagam, da dobite namesto golobčka vrano, namesto žene na starost Ksantipo. Kadar bodem dobre volje, veselilo me bode morda videti takozvan srečen zakon pri vas, a narobe bi me morda tudi veselilo videti, kadar bi bil slabe volje, kako ženska grení dneve, od katere ste mladi osel obetali si nebesa na zemlji. Meni se je tako godilo, in za hudiča jaz ne vem, kdo me more prisiliti, da bi svojemu bližnjemu več privoščil, nego sem sam imel. Toliko, da me ne boste z nobeno

hvaležnostjo obkladali, če se stvar srečno izvrši, a tudi pustili, če se na enkrat naveličam in vas pustim v klancu, kjer ste. Kajti prav za prav imam precej težak položaj. Jaz sem rekel, da ste moj nečak. To nij res, kakor veste. In ker stara moja nevera ne zaupa mladim možem nič in neče svojega poroda možiti, zmisliti sem se moral, da šte ženin, samo, da se nijste zdeli več nevaren. In, za vraga, sedaj se zares zaljubite! Kakor nalašč in meni kljubu! Glejte prijatelj, vi ste me malo blamirali, torej vidite, da bodem težko pomagal in da imam stališče, ki je jako neugodno.“

Liscu je način tega govorjenja bil strašno neprijeten, ali kaj je hotel.

„Sicer pa berač na levo ali na desno, zet ste dober za navadnega plebejca, ki je malo zaobogatel — in še na kakov način, to jaz vem! Ali ona — to uže vidite, da prokletega njenega sedanjega imena ne jemljem rad na jezik in ga tudi težko čujem — ona ve, kaj je storila, da je denarnega moža dobila. Vi pa nič nimate. Praktičen je svet in tudi matere, če so prav na pol blazne. Tako je vaše stanje, neugodno do tal. Vendar smete s starim

Zobrom na malo upanje svoje svatbe z malo plavolasko piti celo čašo, živio!“

Izpivši starec vstane, odpre okovan kovčeg v kotu svoje izbe in izvleče mali izvezek pisem, ter kazoč ga Liscu, pravi:

„Vidiš, dragi moj psevdo-nečak, ti-le papirčki imajo malo zgodovino. Te le spise sem včasih umrlemu njenemu možu samo omenil in obledel je, kakor stena. Da so še na svetu, vé tudi ona. Jutri po polu dne bodo morda za vas svojo dolžnost storili. Razumeje se, da bode neprijetna scena to, posebno ker je sedaj ona včasih res že pri kraji s svojim razumom. Za to je pa treba, da gospod ženin zapusti grad prej, nego njegov snubač pride agitirat zanj. Tedaj jutri do polu dne odidite od tod. Kasneje boste že vabilo dobili, samo da addresso pustite.“

„Jaz ne vem, kaj je v tistih vaših pismih, gospod doktor, in ne vprašam. Ali iz vaših besedij posnemljem, da morete z njimi na staro bolno gospo presijati delati, ki jo mora boleti. To pa nij pošten pripomoček in jaz nečem, da bi za me z njim delali. Pustite. Če nij mogoče drugače, potem . . .“

„Prekasno,“ odgovori starec. „Stvar je enkrat v tiru, jaz sem obljubil, in hočem. Storim, kar je moja volja. In niti več o tem ne govorim. Sedaj piva, govorite kaj družega, jutri zjutraj pa se odpravite od tod proč. Napišite mi tu svojo adresu.“

Lisec napiše. Kasno je šel domov. Srce mu je bilo težko, vest ne lehka, zdelo se mu je, da iz tega vsega nij mogoče dobrega konca dočakati. Vendar nij mogel ničesa skleniti.

Bil je mehka pasivna natura. Onega železnega značaja, ki s svojo trdno voljo dela in odločuje, nij imel, moral se je dati od osode ploviti naprej, kam? To mu je bilo temno. Za to je bila ta poslednja noč, ko je kot gost v gradu spal, jedna najnesrečnejših zanj. Divje sanje so se mu po možjanih blodile do belega jutra.

Devetnajsto poglavje.

Ker je Lisec vedel, da gospa Langmanova izhaja do polu dne na polje in je pogosto nij do dvanajstih domov, ali od delavcev ali od družih samotnih potov in opravkov, poslovil se je drugo

juto rano pri njej in zahvalil se za gostoljubnost. Poslednje mu je šlo težko z jezika, ker imel je težočo zavest, da jo je po njenih željah slabo plačeval. Ona ga je hladno odpustila, želeč mu srečen pot, in niti ne omenivši kako zopetno svidanje.

Od gospodične Senčarjeve se je hotel kasneje posloviti. Kak bode razhod od Line, o tem si nij upal niti misliti.

Nij bilo niti treba.

Kajti ko je svoje poslednje stvari pospravljaj, pride dekla v njegovo sobo in mu prinese pismice. Bilo je od „tete“ Senčarjeve in glasilo se je:

„Denes odhajate. Želim vam srečen pot in z bogom. Nij bilo lepo od vas, da ste za mojim hrbtom začeli razmero, katere ona, ki je še na pol dete, niti premeriti ne more, in katera ne more v naših žalostnih razmerah nobenega dobrega vspeha imeti. Medve z Lino se odpeljavi. Ona ne ve ničesa. Za boga vas prosim, prihranite jej britkost ločitve, idite, in pozabite. Pozabite vse, skrbela bodem, da vas pozabi tudi ona. Zakaj ste jej mlado srce vznemirili?“

Lisec po prvem zares potirujočem učinku tega pisma séde in napiše dve pismi jedno Lini, drugo

njeni starejši tovarišici; prvo je bilo polno ljubezni, drugo izgovorov in opravičevanj. Nujno zahteva odgovora na adresu v mesto. Pismi izroči dekli, potem se odpelje, uničen in potrta, brez sveta in upanja v drugo, nego v čudesnega starca.

V Volčjaku ga išče ali ne najde ga doma. Starec je bil po svojej navadi odšel na lov. Lisec mu napiše nekaj vrstic, opominjujoč ga včerajšnje obljube.

S kmeti v Volčjaku je imel še nekaj ur posla, ki mu je bil dolgočasen in mučen.

Kasno po polu 'dne se je vozil po cesti nazaj proti mestu.

Kako z lehkim srcem je tem pôtem hodil pred nemnogo tedni, a sedaj šel nazaj težak in poln!

Pozno po noči je njegov voz pridrdral na mestni tlak domov — če je smel svojo najeto neveliko sobo svoj dom imenovati.

Ko je v svojej sobici luč naredil, odpravil voznika, ki mu je njegove stvari z voza prinesel, in se ogledal okolo, zdelo se mu je, kakor da bi bil pol življenja iz te mirne izbe proč. In ko je svoje zaslužene novce spravljal k malej svotici svoje prejšnje prištedine, moral se je bridko zasmijati:

„Delavec sem, za kruh delam, nič nemam, kako bi smel na njo misliti! Da, istina je, pozabiti! To je jedina beseda. Kratke sanje so to bile, ki prihajajo proti volji človekovej, in katere baš tačas ne more podaljšati, kadar bi rad, kadar so sladke, nego majhen šum človeka v resničnost vzbudi in iz duše veselje prežene.“

Odreči se sreči, pozabiti — to je bil tako liter sklep pri njem, kakor je bila prej v ljubezni hitra in nenadna katastrofa v „vinogradu“. Vendar ko mu je njena podoba zopet pred očmi vstala, je ta sklep isto tako brzo padel, krčevito je brez spanja na svojej postelji ležeč prijel svoje mehko zglavje in jokal kakor dete.

Drugi, tretji, peti dan je pričakoval pisma. A nihče nij pisal, ni Senčarjeva, ni Lina, ni Zober.

Ti dnevi so bili za Lisca polni muke in dvoma, nij mogel ni misliti ni delati; dosadno mu je bilo v društvu znancev, še bolj pak v samoti.

Sedmi dan mu je prinesel jasnoto. A kako? Zober je pisal sledeče:

„Priatelj! Vi ste en osel. Kaj vas je vrag motil, da dajete pisma nezanesljivim osobam. Kar ste pisali dekletu, dobila je mati v roke in divja,

da nij mogoče človeku besede držati. Tudi za vas bi ne bilo varno sedaj priti sem. Sedaj moram jaz oditi. Na spomlad se vrnem sem. Tačas poskusim, če se vaša nevesta pred pustom ne uda kacemu vašemu sovražniku, ki ima nekaj krajcarjev več kot vi in je za jedno linijo lepši kot vi, kar je pri vsakej ženski verjetno. Če hočete pak moja pisma, pišite mi v Carigrad „Grande rue de Pera, hotel national.“ To je: če hočete z mojimi dokumenti izsiliti bogato nevesto. Vi vidite, da več ne morem storiti. Sicer pa bodite pametni. Nikjer nij zapisano, da bi baš vi morali srečni biti, če je tolika večina ljudij okolo vas brez sreče.“

To je bila torej zadnja tolažba!

Neusmiljena tolažba, ali vendar resnična!

Še tist dan sprejme ponudbo starega kolega, ki mu je pismeno ponujal mesto pri kopanji velicih vodotokov na južnem Ogerskem, kjer je bilo dela za celo leto.

„Tedaj pozabimo, lahko ali težko; tebi pa, draga devojka, daj bog tisoč sreč, z bogom domovina!“ rekel je Lisec, vozeč se z železnico čez mejo.

In v tem, ko je namene delal, ne vrniti se prej v domovino, nego bode njeno podobo pozabil, pozabil, prihajala mu je vedno na misel, in ako je prisilil se misliti na drug predmet, težilo mu je nekaj dušo z neznano močjo.

Dvajseto poglavje.

Bilo je dve leti kasneje.

Po širokej Donavi ob hrvatsko-srbskem Sremu je plul navzdol proti srbskim zemljam mogočen parobrod. Deževalo je prej ta dan in pred poludne, za to je bila voda kalna, in je drevila različno brstje in blato soboj na jug proti morju nenasitnemu. Kapitan je na svojem vzvišenem pomostji stopical sem ter tam, magjarski klepetaje s črnorusim debelim potnikom, kormanuš je govoril nemški s svojim tovarišem pomagačem, dve dami sta sedeli na parobrodnem krovu in meglene kraje ob sremskem bregu ogledovaje francoski brbljali, njim nasproti pak je srbsk pop z dolgo črno, malo zamazano halo razkladal po srbski, kako se zove ta in oni kraj, mlademu gospodu v belem slamniku, ki je bil uže

dalje časa v pogovoru s sopotujočim popom — kakor se je videlo, iz dolzega časa, ker slonel je leno na ročaji in ogledovaje rujave valove, katere so delala parobrodna kolesa v vodi, le več poslušati, nego govoriti hotel.

„Oprostite gospodine,“ vpraša naposled pop, „vi niste Srbin?“

„Ne, jaz sem Slovenec,“ odgovori mladi gospod v tonu, kateri nij bil posebno vablјiv, dalje izpraševati. Vendar oznanovalec pravoslavne vere se nij dal odpraviti.

„To je tamo okô Ljubljane,“ rekel je, da bi svojo učenost v zemljepisji in narodnoznanstvu pokazal. „Ja sam si odmah mislio. Vaš akcénat nije srbski, ja sam mislio, da ste kákav Hrvat. A kážite vi meni, gospodine . . .“

Pop je govoril ali vprašal še dalje, ali Ivan Liseć — kajti njega smo našli v tem gospodu z belim slamnikom, črez dve leti tu na širokej Donavi navzdolž plujočega — Liseć ga nij poslušal več.

Drugi človek je ves njegov pozor na se potegnul.

Izza stopnic, po katerih se ide v podkrovno parobrodsko sobano prvega reda, pomolil je bil

star gospod s sivo brado glavo. A ker je baš sedaj mrzel veter popihal, mislil je menda starec: boljše je, da ostanem doli, — kajti precej se je nazaj pomaknil.

„Kje sem tega človeka uže videl?“ misli Lisec. Ker je bilo pasažirjev polno, bilo je naravno, da je Lisec tega sopotnika stoprv opazil, ko je uže več štacij vozil se s tem parobrodom. Kdo je to? Ne more se domisliti.

Vstane, poslovi se pri popu in ide na zdolaj starega gospoda še enkrat pogledat. Najde ga pri mizi sedečega v kotu na žametnih blazinastih klopeh ali plêd je imel črez jedno, klobuk črez drugo polovico obraza potegnen in je delal se kakor da bi dremal ali morda je res dremal. Lisec mu nij mogel v celo lice videti.

Obrne se in prisede k drugej mizi, da bi od strani poslušal razgovor dveh mladih gospodičin. Govorili sta tudi oni srbski in Lisec je občudoval lepoto tega, našemu najbližnjega jezika, ki zvonko na uho bije, posebno, kadar se čuje iz lepih dekliških ust.

Nemir in dolgčas ga žene zopet ven. Hodi nekaj časa v srednjem prostoru kjer nagopleči kurjavec

mašinski kotel z ljutim ognjem hrani in pita, hođi okolo ladije po hodniku in nazadnje spleza zopet na krov, kjer s precej slabim vspehom začne pogovor z dvěma bosenskima turškima trgovcema.

Mrak se počasi vleže na gore in planjave ob vodi in luna zasveti ter čarobno obseva mogočno reko.

Mračno je bilo vse okolo Lisca, mračno in tuje. A bil je napravljen iti še bolj v tuje, še dalje od domovine, in sedaj je baš na potu. Misel o tem mu je morala po glavi hoditi, ko je poluglasnim vzdihom vračal se v notranjo veliko sobo parobroda nazaj.

Gre gori in doli po sobani. Onega spečega starca nij bilo več v kotu. Kam je šel? Glej tam pri malej mizici so se spravili štirje igralci pri kartah in okolo sebe imajo polno stoječih gledalcev. Igrajo visoko ter plačujejo v zlatu, pred vsacim leži kupček cekinov.

Mej temi igralci je tudi starec s sivo brado, ki je bil prej Liščevo pozornost vzbudil. Zato Lisec pristopi k gledalcem igre in ga začne še enkrat opazovati. Oni je molčal in gledal v karte, tudi drugi trije igralci nijso govorili, nekoliko zato, ker

je šlo za novce, nekoliko, ker so bili neznanci mej soboj, tu na ladiji slučajni sóšlice.

Pogleda Lisec starega gospoda, ko baš oči vzdigne in svojo igro napove.

Da, sedaj je starca izpoznal! A te bele brade zadnjič nij imel, morda se pa ipak moti?

Gre okolo mize in pride s časom tik za hrbet staremu. Drugi „majerji“ so uže svoje opombe delali, starec je bil uže prej jednemu osorno opomenil, da je tu treba molčati, vendar je bil pri Liscu sklep gotov, vmešati se pri njem, moral je vedeti, je-li pravi, je-li pak drug človek, popolnem podoben.

„Devet hudičev! Dober kup,“ reče Lisec glasno, kateri sicer nij imel navade kleti, ni slovenski ne drugače.

„Tiho!“ zarenči starec, a se niti ne obrne, da bi pogledal, kdo neki — „hudičuje“ tu nizko v jugu. Lisec je bil namreč nalašč precej to specifično slovensko kletev izbral, da bi pozornost starčevo vzbudil, in se zagotovil ali je — doktor Zober to ali ne. A iz „tiho“ nij mogel vsega posneti. Glasú tudi iz te kratke besede nij znal ločiti, tem menj, ker je

pred dvema letoma vendar le tudi nemnogo občeval z njim a sedaj ga dve leti nij videl.

Igra je bila končana in izgubljena za starca. Izplača in porine karte sosedu. Zdaj stoprv se nazaj ozre in Lisca pogleda. Bil je v istini Zober.

„Kaj vraga? Kje vas pa dobim,“ reče in vstane.

„Jaz ne igram več,“ napove hitro nemški svojim soigralcem, mej katerimi je bil židovsk ogersk trgovec, debelušen magjarskemu magnatu podoben potovalec in dobrodušno civilno lice, ki je bil lahko kar si hotel, najbrž pa lastnina potujočega trgovskega agenta.

„Najbolj iznenaden sem jaz, gospod doktor, kajti ker sedaj nosite brado, vas niti nijsem poznal,“ reče Lisec.

„Kam se vózite?“ vpraša Zober.

„V Odeso.“

„Po káj?“

„Tam dobim zaslužka. Tukaj kjer sem dosedaj bil, na Ogorskem, smo dodelali. Dobil sem poziv od prijatelja, ki je v Rusiji in sedaj me vidite na potu tja,“ reče Lisec.

„Tedaj v Rusijo po zaslužku, po delu. Nu, mladi ste še in jaz bi vam privoščil tako burno življenje daleč proč po svetu, kjer človeku rogove odbijajo, kjer mu prevelika upanja poginejo in kjer se nauči računati z realizmom. To se ve, da je ta nauk samo koristen, ako osoda ne igra s človekom preveč brezobzirno, sicer vse lekcije niso nič prida. Ali vi ste premehek človek za daljni svet. Užé sedaj ste predaleč proč od doma. — Kedaj ste bili zadnjič doma? Sédiva tu v stran in piva buteljo vina. Jaz imam mnogo z vami govoriti.“

Tako je dejal stari, ali govoril je mirno in lehkodušno, kakor da bi mu imel samo navadno dogodbo od včeraj povedati.

Sedeta k malej mizi. Parobrodni kletar jima prinese vina.

„Domá? V domovini nijsem bil, odkar sva se midva ločila. Mati mi je umrla kmalu potem, tako nemam tudi nikogar svojih več,“ odgovarja Lisec Zobru.

„Torej gradu Pražanka in moje rojstvene vasi Volčjaka ste res popolnem pozabili? Sapristi! In tisto lepo mlado plavolasko tudi?“

Lisec močno zarudi, starec se nasmehne.

„Pozabil? Ne, lagal bi, ko bi to rekel. To mi nij mogoče nikoli, ali saj veste, da bi bilo najboljše, ko bi mogel. Vi sami ste mi svetovali,“ reče Lisec.

„Istina je, tačas sem vam tako svetoval. Denes vam ne.“

Lisec se osupnen zgane.

„Kaj me srpo gledate?“ pravi Zober. „Na mojo vero! Sedaj so razmere druge na Pražanku. Tista vaša mala devojčica je sedaj resna, malo bleda gospodična postala in upa na vas, kakor jud na Mesijo. In tista stara nosánka je skoro — pomislite to kolosalno nemožnost nekdanjega veka — Senčarica je moja prijateljica postala in me je prosila, naj vendar gotovo izvem za vas, sicer nazadnje vaša ljubica še umrje od nesrečne ljubezni. Moje nazore poznate o tacih rečeh in me boste razumeli, če rečem, da če ne kásnite, če pustite Odeso Rusom in se na ravnost po Savi črez Sisek in Zagreb v domovino vrnete, precej na grad Pražanek vozite, najdete jo še pri celem zdravji in se ženite. In skoro vam nij družega svetovati. Vi imate temperament in talent za jednega dobrodušnega filistra, ki varuje dom in ženo in kopo otrok. Hajdi nazaj

dečko! To se ve le, ako mi niste kakove bedastoče naredili mej tem, kar ste se izgubili za nas, namreč da bi se bili uže v zakon upregli s kako Nemko ali Magjarko. Vaša ljuba, Lina, katero imam tudi jaz rad, dasiravno baš tekmeč ne bodem, sicer je glede vas polna optimizma.“

„Vi se šalite!“ vsklikne Lisec z žarečim obrazom.

„Pa zakaj! Mar se vam moram po kranjski pridušiti, da mi boste verovali? Na ravnost z Volčjaka prihajam in novopečene novosti so, ki vam jih kažem. In za mene celo niso novosti, ker isto tako je stvar stala uže lansko jesen, ko sem bil nekoliko dnij doma. Čemu ne daste glasu od sebe, kje ste? Vrag vas je dal in stvoril, kakor Hrvat kaže.“

„In gospa Langmanova?“

„Umrla! Uže poldrugo leto tega!“

„In gospica?“

„Hodi na hrib in gleda, ali bode prišel Ivan Lisec, ki je pred lastno srečo bežal, in od kod? Človek, ali imaš še sluh, čuješ ali ne! Pij!“ In pivši nadaljuje: „Jaz vam moram povedati, da odkar to vašo deklico tako poznam, kakor sem jo to spomlad in te dni izpoznal — razumeje se, da je bila

le zarad vas vedno pri meni — spoštujem zopet žensko. Njen oče je bil za moj del lump, to je istina, njena mati je bila navadna ženska, ženska sploh, kakor jih dvanajst šteje dvanajstorico, a hči je videti res nekaj dobrega blaga, in čestitam vam. Veseli me pa posebno, da sem vas dobil, jaz prvi.“

„Bog vam odpusti, gospod doktor, ako ne-umestno strašno šalo z menoj imate“, pravi Lisec s tresočim in zamolklim glasom. Kar je tu čul, prišlo je zanj vse prenašlo. Sreča ga je udarila po glavi.

„Grom Elijev, resen jaz nikdar ne lažem!“ tudari zdaj tudi Zober ob mizo, da se mu čaša ricaklja in vino razlije, ter se od več gruč ljudje naj vejo na samotna dva pivca.

ljubica Sedaj je Lisec veroval.

poznate Oprostite,“ reče, „kar ste mi povedali, vse rečem, davelikansko iznenadejânje, ki me je zadelo, in se na rač, potrpite“

domovino vrneki jo je preko mize Zobru dal, tresla najdete jo še kor glas, in zamišljen se nasloni na skoro vam nij dr

ment in talent za nj si bode,“ pravi stavec, vzdigne varuje dom in ženo

Imel je še na veliko vprašanj odgovarjati. Ne-
katere stvari je Lisec vpraševal po dvakrat, predno
je na celo prav verovati mogel.

Kajti kaka izprememba! Prej, jedva pred
nekaj trenutki je na krovu gori premišljal neveselo
osodo, ki ga žene samotnega v daljni svet, a sedaj
se mu naenkrat ponuja več, nego je smel upati,
ljubljen deklica, katero pozabiti si je prizadeval, a
katere podobe izbrisati iz spomina in iztrgati iz
srca ni za jeden dan nij mogel!

Sedaj se mu je kazal, ali je prav za prav užé
bil konec strašne muke, ki mu jo je prizadeval
boj mej srcem in razumom, mej dolžnostjo in željo.

Bežal je bil pred svojo srečo, ker se mu je
zdela nedosegljiva, ker jej nij mogel gledati v pre-
svitlo lice, a sedaj se mu je bližala v vsej istinitosti.

Ko je vse to Liscu po glavi šlo, kakor bliski,
našteval je stari dr. Zober hladnokrvno črteže, po
katerih naj se ravna. Plačano vožnjo karto po
Donavi od Zemuna naprej naj vrže v vodo. V
Zemunu naj se izládiija, tam v brodnej agenturi
pozve, kedaj pluje prva ladija iz Zemuna ali
Belgrada po Savi — če velja še vožnji red,
kakor lani, odhaja uže jutri zjutraj, reče — „in

potem ste v štirih dneh na slovenskejši zemlji in na Pražanku in ona se bode naslonila na vas in od veselja jokaje očitala, zakaj vas nij bilo „tako dolgo oh, tako dolgo, kaj sem tačas trpela in jokala za tebe, ti ljubi hudobnež, ti . . .“ ha, ha, ha! Kaj ne, da znam še? Isto tako je nekđaj njena mati z menoj golóbovala, a vraga, nazadnje je družega za moža vzela! — A propos, zakaj mi nijste pisali ničesa, da nijsem adrese vaše vedel?“ vpraša na konec stavec Lisca.

„Izgovor je tako navaden, da skoro neverjeten, ali resničen je. Preseljevaje se, izgubil sem bil vaše pismo, v katerem ste mi bili ulico in hotel zapisali. Precej od početka pa vam nijsem hotel, niti ne mogel odgovarjati, ker vaše ponudbe s tistimi pismi, ki ste mi jih na razpolaganje stavili, zdelo se mi je . . .“

„Nemožato sprejeti? Nu da, prav ste imeli. Sedaj tudi nij mogoče več, kakor tudi ne treba. Požgal sem jih lani. Oba sta umrla in maščeval sem se na obeh. Pravijo, da na starost človek otročji postaje, tako se naj pa še z menoj zgodi. Nasovražil sem se, sedaj poskusim, če je še kaj ljubezni ostalo. In kakor rečeno, one papirje sem požgal.“

„Ali bi smel vedeti, kaj je bilo v njih?“
vpraša Lisec.

„Takó? Ponujal sem vam jih, — na moje poštenje, da bi jih ne bil nikomur družemu dal za nobeno ceno — a niste jih hoteli. Zdaj vam pa naj razlagam, kaj je bilo v njih? Nu, vi sami bi ne vedeli mnogo več, nego veste dosedaj, ako bi jih bili čitali. Posneli bi bili iz jednega, da nekov dr. Langman sam priznaje meni nasproti, da me je lopovske prevaril in me za ves svet prosi, naj mu prizanesem. Dalje bi bili brali zaljubljeno pismo neke Alojzije, ki nij bila nihče drugi, nego mati vaše neveste, Langmanica, ter sem zopet kot prejemnik jaz imel čast na zavitku figurirati. Tretje je bil pa protokol narejen na konzulatu v Aleksandriji, katerega bi tudi mogli še le potem razumeti, ko bi vam jaz nekatere stvari od početka povedal. — Sicer bi to pripovedovanje lahko odložil do časa, da se zopet na Pražanku vidiva, kjer vas prihodnje leto, ali morda uže na spomlad, sigurno kot posestnika najdem. Vendar nekoliko naj bode povedano precej, da vam bodo one stvari jasne, katerih sem samo na pol omenil v prejšnjih najinih pogovorih. Mislim pak, da bode najboljše, ako jih

veste sami. Ženskam na Pražanku, vašej nevesti in tistej starej hižini sem navezal izmišljeno fabulo. na vrat, poslušajte zvesto, kar vam bodo o meni pravili in naredite se, kakor da bi vse svetopisemsko verjeli, tako bode še najboljše. Vam hočem pa resnico povedati, vsaj po vrhu, drugo lahko kasneje dopolnim. Prej pa je dobro, da večerjava. Beefsteak na ladiji mi je vselej dišal. Potem pri čaši vina vam hočem košček svoje zgodovine povedati. Doli v spalnici imam v kofru nekaj slovenskega vina, ki sem ga iz najine domovine soboj vzal. Oskrbite večerjo, jaz prinesem pijače. Enkrat sva uže pri domačem vinu razgovor imela, dakle tudi za to slovo.“

Rekši stari Zober odide v trebuh ladije doli, kjer so male kabine za spanje toliko osob, kolikor se jih v praksi pregovora drži: „kdor prej pride, prej melje.“

Ko sta potem povečerjala in pri časi domačega vinca sedela, začne Zober:

„Jaz sem bil živ dečko, ko sem bil mlad. Da si sem bil kmetskega kolena, vendar mi je bilo kmalu lahko mogoče, sleči ono nerednost in negotovost v obnašanji, ki navadno tudi najtalentiranejše študente iz kmetških rodovin karakterizuje in jim

vse življenje ostaje. Saj ste čuli uže pregovor: „rustica natura tenet sua jura“, ali: kmet ostane kmet, če prav do polu dne spi.

„Tako sem bil kmalu v boljših hižah znan in priljubljen. Podučeval sem pri nekem trgovcu, ko sem bil v zadnjem letu licejskih štúdiij. Imeli so me popolnem za domačega in mej otroci sem bil kakor brat.

„Posebno sem se rad zabaval s tačas petnajstletno Alojzijo in ko sem šel na vseučilišče in sem se na gradiči Pražanku, kjer je tačas trgovčeva familija na letnih počitnicah bila, kajti grad je imel družega gospodarja, poslavljal pred odhodom, zapazil sem, da sem v deklico zaljubljen, ona v mene. Prisezala sva si večno zvestobo, in ker sem na Dunaji medicino učil se, a od staršev zapuščen bil, bila so mi njena pisma največja tolažba in vsaj duševno krepilo.

„Vsake počitnice pak sem imel doma, v obližji Pražanka, priliko shajati se ž njo in delala sva osnove, kako bode po dokončanih študijah ona moja ljubljena žena postala, kako mi bode sreča gotovo naklonila lepo prakso, in največje veselje bi bilo potem za naji, ko bi kupila gradič Pražanek, o katerem sem od svojega očeta uže tačas vedel, da bode prodan, kadar umrje tedanji lastnik.

„To so bili najlepši časi mojega življenja, časi iluzije in domišljave špekulacijè na lepo prihodnjost.

„Mej mojimi tovariši uže na liceji mi je bil najljubši prijatelj součenec, Langman z imenom, sin nemškega uradnika, kateri je bil kakor toliko družih uradnikov porinjen iz ne vem katere nemške provincije k nam. Jaz prav za prav ne vem, kaj me je k temu človeku vleklo. Uže tačas — to so bili še drugi časi nego denes in tudi denašnji so prokleta žalostni — nas je bilo nekoliko v naših ponemčenih šolah, ki smo mej soboj govorili jezik svoje matere. Ločili smo se kmetski sinovi od gospodskih sinov, uradniških itd. Langman je znal samo nemški in se mi je še smijal, kadar sem s tovariši slovenski govoril, kar gotovo nij bilo prikupljivo.

„Ker je imel malo talenta, navzlic svojeje velikeje pridnosti, moral sem mu jaz pomagati v vsem. Denarja sem imel jaz skoro več, nego on. Sicer nijsem potreboval od njega ničesa, zabavati nij posebno znal, včasi me je celo razžalil, nikdar kaj ljubega izkazal mi, s kratka: jaz ne razumejem sedaj, kako je mogoče bilo, da sem bil temu človeku tak prijatelj, kakoršen more le mladosrčen človek biti.

„Bil je telesno idealno lep človek, visok, črnolas, obraz brez graje. Morda sem veroval v izrek, o katerem sem, to se ve da kasneje, tudi v njem in še brezštevilmokrat sicer izkušal da je največja laž, — namreč, da v lepem telesu prebiva tudi lepa duša. Pasja duša je bila v njegovem lepem telesu!“

Nekaj one iskre, katero je Lisec v Zobrovih očeh videl, ko ga je še neznanca iz svoje sobe podil, švigne z njegovih oči tudi pri tem spominu. Toda čaša vina je menda poplaknila srd doli, ker Zober nadaljuje:

„Ker je odločil se na univerzi to študirati, kar jaz, namreč medicino, mislil sem, da je to največje prijateljstvo. Jaz sem bil jako zaupljiva duša. Da-si je bil on v vseh rečeh materijalist, jaz pak menj realen v svojih nazorih, vendar nijsem imel skoro nobene misli, da bi je ne bil njemu povedal.

„Tako sem mu dajal tudi pisma čitati, ki sem jih od svoje ljubice dobival. Ona je znala pisati s tako divno fantazijo, s tacim ognjem in tako resničnostjo, da se še denes čudim, kako je mogoče bilo kasneje, da so se vse te tisočere vroče prostovoljne prisege in obljube večne zvestobe — v ničevo peno izpremenile.

„Tačas sem zaupal in veroval na svojega dekleta skalovito trdno. Bil sem pač neumen mlad človek.

„Ka je moj prijatelj Langman pisma, ki sem jih redno dobival, posebno rad čital, mislil sem, da to izvira iz njegovega prijateljstva do mene. Ugajalo mi je tudi slišati od njega hvalo njenega stila in duha. Tudi mi je bila potreba govoriti vsaj z nekom o tem, česar je bilo srce polno.

„To je trajalo pet let. Ona je bila stara jedno in dvajset let, odbila je več snubačev in čakala mene in konca mojih študij.

„Pred petim letom sem bil Langmana z njo seznanil. Bil je pri meni na praznicah na očetovem domu v Volčjaku, — moj oče je bil velik skopuh, ali gostoljuben vendar; — ona je bila zopet na Pražanku na poletnem stanovanji pri prijateljskej grajskej gospodi, kakor vsako poletje.

„Govorila je mnogo ž njim in mi ga hvalila. Jaz sem bil vesel, da je moj prijatelj tudi njen prijatelj. Več si niti misliti ne bi bil mogel ni od nje niti od njega, ker kakor bi meni ne bilo nikdar na misel prišlo izneverjati prijateljevo ljubo, tako sem sodil tudi o družih.

„Končavši študije sem se kot praktični zdravnik naselil. Njenemu očetu je bila najina ljubezen na mojo željo neznana ostala. Sedaj, ko sem imel diplomo, mislil sem: bog ve kaj sem in planil sem precej v sredino stvari, pri očetu sem snubil za njeno roko.

„On je bil osupnen, trdil mi je, da nema proti mojej osobi ničesa, vendar zdaj stvar še ne gre, jaz moram prej pokazati, kakovi bodo moji zaslužki, moram dobiti ali dobro prakso ali dobro definitivno službo, pa tu v mestu, drugod ne.

„Jaz sem dobre prakse za gotovo pričakoval, o svojej znanosti in najnovejših metodah sem imel velik respekt.

„Žalibog pak se je kmalu pokazalo, da sem svoje gradove v zrak zidal.

„Nesrečo sem imel pri prvih kurah. Starejši kolegi so mi povsod zavidno ovire delali, videl sem grdo egoistično kruhoborstvo, zaslužil sem komaj toliko, da sem živel. Bil sem strašno nesrečen.

„V tem času mi piše Langman, da je on sklenil iti v Aleksandrijo in Kairo, tam je veliko pomanjkanje zdravnikov, dajo se izvrstni pogoji za dva, naj grem še jaz ž njim, v treh letih si narediva

oba malo premoženja in potem se lahko vrneva v domovino. V mojih neugodnih materijalnih razmerah in poleg mojih aspiracij je bila to izvrstna misel.

„To sem povedal svojej nevesti. Ona je jokala, ali obljubila mi je, da me hoče čakati.

„Mej tem bi ona polnoletna postala, od očeta bi neodvisna bila — mislil sem si, in kakor so bila tri leta dolg in dolg čas, vendar mi je bilo po drugej strani laskavo misliti, da potem dobim njo od nje same, ne od očeta.

„Langman pride, stanuje pri meni nekaj dni, navzočen je pri dveh tajnih shodih, ki sem jih imel ž njo in pri slovesu pred odhodom.

„Prideva v Afriko. Ob drugej priliki vam hočem natančnejše razložiti, kak je bil najin začetek in napredek. Le toliko sedaj, da nama je izvrstno šlo, oba sva se bogatila, v dveh letih sem imel uže prilično svoto denarja skupaj. Slabše sicer, vendar tudi dobro je prakticiral Langman. Skoro nij dan minol, da ne bi bila skupaj in govorila sva kakor ob študentovskih časih o mojej zaročenki, za katero se je Langman vedno zanimal in nijednega pisma nijsem mogel obdržati, da ne bi bil i on čital.

„Tudi ona ga nij nikdar pozabljala pozdraviti in je govorila o njem z jako srčnimi besedami, tako da bi bil jaz lahko ljubosumen postal, a nijsem.

„Največji zaslužek je nama dajala apoteka, katero sva bila skupno ustanovila. Gospodarstvo je imel Langman sam, delež pak je bil obeh jednak, ker je vsled moje boljše prakse več prejemnikov prihajalo. Tudi se je moj prijatelj bolj prilagal za šarlatanstvo, ki je pri zdravilih neumnim ljudem nasproti skoraj da potrebno, a vendar meni zoperno. On je z dobro vestjo prodajal „aqua destilata“, ki mu naji nij skoro nič stala, za drag denar. Jaz sem si mislil in sem videl, da „mundus vult decipi“. Denar je spravljajal on, in jaz sem mislil, da bova delila na koncu. Tudi ga nijsem vpraševal, koliko je uže nabralo se, a na priliko sem vedel, da je uže precejšnja svota.

„Mej tem se je tretje leto h koncu bližalo in pisma moje Alojzije se postajala bolj prozaična, tožila mi je, koliko jej oče prizadene, da se ona stara itd.

„Zato opomenim Langmana, da jaz odidem kmalu, naj račune sklene in meni moj delež izplača. Ako hoče on ostati, prepustim mu posel brez odkodnine kot samo njegovo imenje.

„Videl sem z začudenjem, da mu to nij po
godu.

„Odslej je bolj po redko k meni zahajal, o
računu se pa nij zmenil, nego odlagal to stvar
vedno, če sem ga opomenil. To mi je bilo neraz-
umljivo.

„V tistem času je delala novica, da je policija
zasledila veliko zaroto in v zapor odvela mnogo
odličnih musulmanov in celo neke krščanske trgovce.
Jaz se za vse to nijsem dosta brigal.

„Necega večera pride Langman k meni in njegov
sluga za njim nosi težek kovčeg.

„Shrani mi to-le do jutri, da mi ne bodo
treba stvari na moje stanovanje nositi. Jutri ali
pojutranjem pošljem ponj.“

„Kaj pa imaš tako teškega v tem kovčegu?“
vprašam radoveden.

„To je moja skrivnost. Pusti zapečateno in
premagaj svojo radovednost, izveš pa gotovo, ka-
je,“ pravi, da kovčeg v kot in me sili, naj grem ž njim.

„Res odideva v francosko gostilnico, govoriva
tam še dolgo in se razideva.

„Drug dan pridem od jednega bolnika domov
pa najdem pred vrati dva policista in jednega

komisarja. „Kaj hočete tu?“ vprašam prestrašen, ker da tukaj z justicijo nij niti nedolžnemu človeku posla imeti, to sem vedel.

„Gospod pojde z nami,“ reče mi komisar, policista me primeta in odvedó me v ječo. Niti v svojo sobo nijsem smel pogledati.

„V ječi sem prosil, naj se pošlje na avstrijski konzulat, naj se pošlje po Langmana, jaz sem nedolžen, dam kavcijo itd. Vsemu so se smijali, ostal sem sam, sam po dnevi in po noči. To so bile strašne ure.

„Potem se začno preiskavanja. Vprašan sem bil o osebah, katerih nijsem čisto nič poznal, ali pa samo po imenu. Vprašan sem bil, od kod je smodnik v mojo sobo prišel. Tu sem stoprv zvedel ali slutil, da je bil v kovčegu, ki mi ga je Langman v sobo postavil, smodnik.

„Jaz, kratkovidni osel, bal sem se sedaj izdati Langmana, bal sem se nadležnosti in opasnosti narediti prijatelju, tacemu prijatelju, ki me je bil — izdal!

„Rekel sem, da nikdar nijsem znal, kaj je v kovčegu, da mi ga je jeden mojih pacientov, ki ga ne poznam, en dan prej spraviti dal.

„Ta izgovor v nuji me je zapel v celo mrežo protislovij, sum na mene je bil še večji. Potoval sem nazaj v zapor in prebil tam brez števila mučnih dnij in nočij.

„Od nobene strani nij bilo pomoči. Sklenem resnico povedati o kovčegu, saj vendar Langman nij mogol tako neumen biti in sebe zapletati v kakovo zaroto, gotovo je bil tudi on le nedolžno orodje in če njegovo ime imenujem, pozvan bode i on in potem se bode pomota pokazala.

„Ali ko Langmanovo ime imenujem, pokopal sem se popolnem, kajti sedaj izvem, da je on ubegnil tisto noč, ko sva se midva razšla, z ladijo, ki je tačas odjadrala po polu noči. Njegovo udeleženje pri zaroti je bilo „dokazano“. Tako naglo je odšel. A me ni nij prej nič povedal!

„Zdajci stoprv se mi vzdigne strašen sum, zakaj mi je baš on kovčeg v stanovanje postavil, zakaj mi nij hotel računa narediti, zakaj se je bilo njegovo prijateljstvo zadnji čas ohladilo. Prokletje bodi človeškej lakomnosti, ki take judeže raja! Prokleta zemlja, da tacih ljudi ne požre!

„Tako sem klel, na prvi hip, a potem zopet vsega vkup nijsem mogel verjeti, duh mi je otrpnil,

na vse kombinacije nevednih fanatičnih mojih sodnikov nisem vedel kaj reči, moje državljanstvo me nij varovalo, ker nisem mogel do tega priti, da bi bil pomoči dobil.

„Obsojen sem bil po dolgem preiskovalnem zaporu in odveli so me v Kairo.

„Tam sem bil leto dnij v zaporu, predno se mi je prav na humorističen način — ne utegnem sedaj tega praviti — posrečilo uskočiti.

„Po noči hodeč in po stranskih potih sem prišel v Aleksandrijo in tam po velikih težavah pribežališče našel pri diplomatičnem avstrijskem zastopniku, ki mi je vse obetal, a samo nekatere moje papirje nazaj dobil, a ne mojega premoženja. Za to nij hotel nihče vedeti. Le malo ostankov sem dobil.

„Ubog sem bil in potr. Predno pri orijentalnih neredih kako zadostenje dobim, bode dolgo časa poteklo.

„Kaj početi? Domov iti?

„Prvič nisem imel potnine, drugič pak po kaj? Beračit?

„Ko bi znal kod Langmana iskati, da! Ali vrag vedi, kam ga je neslo.

„Kaj se je z njo zgodilo v teh dolzih treh letih? Jaz nijsem dane besede držal njej, in zdaj je morem še menj. Kako se morem kot uskok iz ječe, če prav nedolžen, na pol nag na njo obrniti? Nikdar, zdaj vsaj ne!

„Pišem torej necemu bivšemu šolskemu kolegi, naj mi pozve, kaj je z njo, in ali je mogoče v domovini kje kako meni primerno mesto dobiti. Odgovori mi kmalu, da je za gotovo čul, da se je ona omožila, imena njenega moža ne ve več; kar se drugega dela moje prošnje tiče, obžaluje, da mi ne more nobenega sveta dati. Pristavlja še, da je bilo mej mojimi znanci kot gotovost raznesena novica, da sem mrtev, torej mi čestita na življenji, češ, mrtvo napovedani še dolgo žive.

„Kaj je bilo zdaj meni treba dolgo živeti!

„Izgubil sem vse, celo mladostni pogum in veselje do dela in pridobivanja. Nobene tvrdne volje nijsem imel, od kraja začeti. Po kaj tudi?

„Zapravil sem bil ostanek svojega imetja, življenje v tem kraji brez vse pravne varnosti mi je bilo zoperno in vendar se nijsem znal kam premakniti.

„Kakor satira na moje razmere mi pride pismo od mojega brata, v katerem mi naznanja, da je oče moj umrl uže pred dvema leti, njemu prepustil vse domovje, a da ima slabe letine, povsod nesrečo, da je zabrel v dolg, naj mu torej, ker čuje, da nijsem umrl, denarja pošljem.

„Lopov, prej ko sem študiral, bil je na vsak krajcar srdit, katerega sem s težavo od skopega očeta prejel, a sedaj je hotel še denarja od mene, namesto da bi govoril o mojem dedičnem deleži iz zapuščine mojega očeta. Naprosim necega brivca, kateri mi je bil jedini prijatelj — kaka satira zopet — naj mu piše, da sem vendar-le popolnem mrtev.

„Zdajci se začne za me čas, ko sem brez dela bil, stradal in glad trpeti moral, in prodavši zadnjo obleko, bil na tem, da se pogubim.

„Iz prejšnjih časov znan mi kapitan francoske ladije me reši s tem, da mi ponudi mesto ladijskega zdravnika, ker je bil njegov dosedanji umrl.

„Prevzel sem to službo, zapustil mesto svoje nesreče in preplul ves ocean in obiskaval obale štirih delov sveta.

„Na zadnje sem se naveličal tudi tega in hotel sem se vrniti v domovino. Pozabil sem bil svoje

mladostne upe, novih si nijsem delal, torej je bilo moje življenje od denes do jutri — suho in prazno. Slučaj je nanesel, da sem obtičal potem v Carigradu, kjer sem še dan denes.

„Slučaj je tudi bil, da sem šel zopet na svoj dom pogledat in da sem tam našel njo, katerej sem nekdam toliko zaupal, a našel jo ženo moje sreče tatu in izdajalca Langmana!

„Nek rojak me namreč dobi v Carigradu in mi reče, da je v domačem uradnem časniku čital razglas o nekej prodaji, v katerej se kurator postavlja meni. To mu je v oči palo, ker nij še nikdar sicer čital imena Zober. Radoveden vprašam za list in vidim, da je prodano posestvo mojega brata, da imam jaz od očeta izgovorjen kôt v malej hiši in da ga hoče po zakonu kupovalec hiše z odkupom odpraviti. Tako daleč je prišlo tudi z mojo rojstveno hišo? Iz kmetskega magnata, kakor je bil moj oče, postal je moj brat berač!

„Ta misel mi je vzbudila v prvič po dolgem času toženje po domovini. Hitro popustim vse in se napotim domov. Bil sem namenjen če le mogoče nazaj kupiti rojstveni dom in njega zemljišče, ter pokmetiti se.

„Pridem domov. Znete oni klanec, ko se pride do treh starih črešnjevih dreves in se odpre razgled na vas in na grad Pražanek?

„Tam mi je o pogledu grada na misel prišlo: glej nekdam si sanjal toliko zaslužiti, da bi ta gradič kupil in v njem srečen bil ž njo.

„Ta misel me je sentimentalnega naredila. Kakor petnajstletno dekle sem bil čez dolgo časa mehak in zdi se mi, da mi je solza v oči prišla — najneumnejša solza in najmenj moževska — jokajočega sam nad soboj.

„To vam moram povedati, da si morate le nekoliko bolj predstavljati, kako strašno me je pretreslo, ko sem še tist večer zvedel, da stanuje res ona tam, ona tam, kjer je nekdam upala, a namesto z menoj, z onim človekom, ki je mene izdal! Ona ž njim!

„Vi ne veste koliko dijabolične moči počiva v človeku in ne želim vam, da bi vam jo izkustvo vzbudilo.

„Meni se je vsa vzbudila tedaj.

„Maščevati sem se hotel, a sam. Obema sem namenil narediti pekel na zemlji.

„To sem zvesto storil. Ne bom vam sedaj opisaval vseh scén, ko sem bil ž njim najprvo skupaj, ko sem ga sam tako daleč spravil, da mi je v prvej zadregi spričevalo dal, kakoršnega črno na belem prej niti nijsem popolnem imel; ko sem ga potem pred njo v vsej njegovej lopovski obliki pokazal in jo vendar primoral, da je pri njem ostala, katerega uže prej nij posebno ljubila itd.

„Obadva sta se tresla pred menoj kakor pred hudičem, in oba sem vrtil kakor sem hotel. To je tist vpliv, o katerem ste tudi vi slišali.

„Vendar kmalu sem misel opustil, da bi tam ostal. Prenasitel sem se sovraštva, zagotovil si izgovorjeno hižo svojega očeta, kjer sem tudi vas našel, in potem sem le včasi prihajal na jesen in spomlad, vselej strah za oba, posebno zanj, ki nij imel nobenega poguma meni nasproti.

„Da morete misliti, kako sem ga traktiral, sodite iz te malosti, da me je moral vselej sam voziti, kadar sem kam hotel, in kadar sem se zmislil, poslal sem ga na sredi ceste od sedeža proč h kočjaži na kozla sest.

„On je storil vse iz straha pred menoj.

„Ko sem bil v zadnjič z njim skupaj, moral me je tudi sam v mesto voziti in pri kočijaži sedeti. Vem, da ga je to ponižanje jako peklo, še bolj pak je lakomnika grizlo, da mi je moral moj ukradeni delež izplačati, katerega prej nijsem hotel.

„To je bilo najbrž uzrok, da je od gnjeva razburjen mej potom domov na vozu nagle smrti umrl.

„Ona je krivo mislila, da sem jaz svojo zdravniško znanost zlorabil in mu iz življenja pomogel.

„Zato je bolezen dobila tačas, katero ste mogli tudi vi opazovati. Vam, ki me zdaj poznate, in vi ste jedini človek, kateremu sem o sebi toliko govoril, dajem besedo na čast in poštenje, da je bil ta njen sum prazen. Vendar jej ga nijsem mogel iz glave izbiti, a si tudi nijsem mnogo prizadeval.

„Kasneje se mi je včasih že smilila, in mislil sem, da nij ničesa storila, kar druga ženska ne bi tudi. In ko ste me vi našli, bilo je moje sovraštvo uže ohlajeno.

„Kako sem pa do tega prišel, da sem vam prijatelj in da vas celo žénim z njegovo in njeno hčerjo — tega, boga mi, še sam ne razumem. To je velika nedoslednost, kakor vidite; ali vse naše življenje in ves človek je sestavljen iz nekonzekvencij.

Sicer mi pa zdaj nij žal, čez dolgo časa sem zopet nekaj sam s soboj zadovoljen in to morda zaradi vas, ki ste mi tujec. Tudi deklica mi dopada, ne domišljam se, da je njegova hčer. Narobe, še rad jo imam.

Rekši pomoli stavec čašo preko mize, trči in pije, odloži glaž in zamišljen zre v zrak.

„Nijsem vam tujec več, in želim še menj biti tujec,“ reče mu Lisec s solznim očesom.

Enoindvajseto poglavje.

Mej pripovedanjem je pil Zober tudi prej mnogo, začelo se mu je poznavati kakor oni večer v gradu. Kar je Lisec potem govoril, nij zvesto poslušal, zamišljen je z obema rokama držal čašo, kakor da bi se bal, da se ne bi zvrnila.

„Kje smo užé?“ vpraša po nekoliko minutah. Lisec sam nij slišal štacij imenovati, tedaj vstane in gre pozvedovat.

Ko pride nazaj, najde Zobra z glavo na mizo naslonenega. Glasno mu imenuje ladijsko postajo, katera sedaj pride.

Stari vzdigne težko glavo in pravi: „Vino me je užé v drugič premagalo v vašej družbi. Ne sodite me napačno, a bilo je mnogokrat moja tolažba baš pitje. Človek pozablja le ako je lehkomišljen, ali ako mnogo dela, ali ako pije. Pozabljati je bilo meni potreba, delal sem, a moral sem tudi piti. Mogoče, da bode sedaj kaj bolje, prav za prav je uže bolje. Le glejte, da svojo stvar uredite. Na spomlad se vidimo doma, ako zdrav ostanem in ako se česa družega ne domislim. Možno je, da potem skupaj ostanemo. Nekoliko potrpljenja z menoj vam bode treba, ali . . .“

„Večjega veselja za mene in tudi za Lino, ako se upanje izpolni, ki ste mi ga dali, gospod doktor, ne bode, nego postreči vam z ljubeznijo kot očetu . . .“

„Ha-ha-ha!“ zagrohoče se Zober zopet v svojem jovijalnem glasu. „Očetu?“ tega imena tudi nij v mojem leksiku. Vendar, ker ste uže, kakor sem prej rekel, enkrat moj nečak bili in jaz vaš strijc, ostanimo pri tem. Če nijsva po krvi, to nam medicinarjem prav malo inponira. Bilo bi žalostno za vas, ko bi se kreposti in slabosti po krvi dedovale. Potem bi morali vi roge nositi, za to pa se mi zdi da nijste

ustvarjeni. In tudi deklica se mi zdi dobro dete in je.“

Lisec je hotel na druge stvari pogovor navesti, ker se je bal njegove kritike o bitji, ki mu je bilo najdražje. A Zobru se začne zdehati.

„Priatelj, jaz pojdem spat. V Zemunu vi izstopite. Buditi me nij treba, tega nemam rad. Želim vam srečo, pa sva na dvoje. Govoril sem vam mnogo včasi, kar sam ne vem ali je bilo iz mojega notranjega ali ne. Mislite si, da je vendar resničen pregovor, da pes, ki laje ne grize. Jaz sam sebe ne poznam, da si sem star. Žalostno, rekel bi kdo, ali nobeden, ki bi bil moje duševno življenje živeti moral. Tako je.“

Rekši vstane, in sedaj je Lisec videl, da gapijo vino premaguje, kar je čutil Zober sam in rekel:

„Starost, prokleta starost, noge so slabe, spremite me doli v spalnico, zdi se mi, da uže sam ne pridem lahko več.“

Po klopeh okolo so bili drugi potniki zadremali, le malo jih je bdelo pri igranju.

Lisec prime starca pod pazduho in ga vodi po ozkih stopnicah v nižji trebuh ladije. Tam se starec na svoje mesto vleže, in reče:

„Tako! Pa dobro se imejte, če se ne vidiva več. Kakor sem rekel, ne budite me v Zemunu. Jaz rad spim. Pozdravite Lino.“ In uže jame dremati.

„Dajte mi roko,“ prosi Lisec z ginjenim glasom.

„Ah, čemu to, uže dobro, z bogom!“ reče starec, da roko in uže je spal.

Ob drugej steni je smrčal na jednakej slabej vrvnej postelji drug človek. Nekaj sekund je Lisec postál v na pol temnej oskej kabini, potem zopet odgrnil zagrinjalo, ki je namestvovalo vrata in z nekako težkim srcem odšel od spečega starega moža!

Ali je imel slutnjo, da ga ne bode nikdar več videl? Zavéden si te slutnje nij bil.

Gre gori zopet na krov. Noč je minevala, jutro se je delalo, nikogar razen kapitana, kormanuša in opravljujočih delavcev na krovu bdečega nij bilo.

Liscu to noč nij bilo za spanje. Fantazija njegova je imela toliko novega gradiva prebaviti, da nij znala kje začeti, katero misel do kraja misliti, in ne one druge preskočiti. Slika o težkem življenji tega moža mu je bila razvita pred očmi, moža, ki je tako čudovito posegel v njegovo lastno življenje, ne iz preračunanja ali iz egoizma, nego iz slučaja kakor za šalo!

In na drugej strani je vstajala mila podoba pred njegovo dušo, ljubljena deklica, ki mu zvesto srce hrani in ga pričakuje.

Jutro je bilo tu, a z njim poslednja postaja, mesto na avstrijskej meji, Zemun, kjer je moral Lisec vsled svojega novega plana izstopiti.

Naglo stopi v spodnji prostor. Zober je trdno spal. Ker si ga po njegovem naročilu nij upal vzbuditi, položi mu napisan listič v roko, da ga je moral najti, kadar je vstal — in odide s solznim očesom.

Izstopi na suho, kmalu ladija odpluje in Zober ž njo.

Drug dan se vozi Lisec po Savi navzgor v domovino. Vesela vožnja k zvestej nevesti.

Dvaindvajseto poglavje.

Bilo je leto kasneje.

Na Pražanku pod lipo sedi stara teta in vesela gleda mlado gospó — njeno Lino, ki vprašuje: „Kje je Ivan, kje je Ivan?“

„Kaj mu hočeš?“

„Ivan!“ doni glasen ljub klic proti gospodarskim poslopjem. Od tam pride Ivan Liseč, sedaj gospodar na Pražanku, počasnim korakom, in veselim nasmehom.

Mlada žena zavihti pismo po konci in reče:

„Brž pridi Ivan, vesele novosti.“

„Kaj tacega?“ vpraša on.

„Stari doktor pride, glej tu je pismo iz Konstantinopola!“

On pristopi, vzame jej pismo iz rok, odpre ga, čita a zmaje z glavo.

„Ne pride?“ vpraša mlada žena.

„Berí!“ rekši jej poda razvit list.

Ona čita:

„Ljubi nečak! To spomlad me še ne bode. Na jesen, če bog da, pridem za zmirom. Sedaj idem v Arabijo. Kolera je tam. Jaz sem za njo prestar, bojim se je ne, a tudi krajev nijsem še videl. V prilogi ti pošiljam pooblastilo, da z mojim naloženim denarjem, katerega zgodovino poznaš, po svojej previdnosti za dobre namene upravljaš, ako bi me kaj prihitelo na mojej zadnej ekspediciji.

Dr. Zober.“

Mlada žena se zamisli, potem vpraša :

„Ivan, kaj pomenjajo te besede „denarjem, katerega zgodovino poznaš.“ Zakaj mi nijsi še nikdar o tem pravil.“

Lisec je bil v zadregi. Ona nij smela vedeti tega, po čemer je vprašala. Ali pa je smel lagati se njej, od katere je bil vajen in je pričakoval same resnice?

„To ti povem drugipot,“ reče ozbiljno.

„A zakaj ne zdaj?“ vpraša prestrašena. Da bi on skrivnosti imel pred njo? To je bil prvi povod neporazumljenja v mladem njijnem zakonu.

A nij dolgo trajal. Še tist dan po polu dne je Lisec prisedel k svojej lepi ženici, oklenil roko okolo nje in rekel :

„Ti si nevoljna, da ti nekaj nijsem povedal, kar si me vprašala. Ti slutiš, da bi ti pojasnilo morda kaj, kar si videla, a ne razumela. Ali poslušaj me. Ko bi starega Zobra ne bilo, ne bilo bi mene pri tebi in ti me imaš vendar še malo rada ne?“

Poljub je bil odgovor.

„Staremu Zobru morava biti zahvalna za svojo srečo.“

„Ali se nijsem veselila njegovega prihoda? In sedaj gre v tisto Arabijo, kjer je kolera in ima še skrivnosti s toboj.“

„Vidiš in te skrivnosti mi je povedal z željo, da jih nikomur, tudi tebi ne povem. Ali terjaš od mene, da besedo prelomim in da ne bodem mogel možu možko v oči pogledati, kadar pride, možu, kateremu sem hvaležen?“

„Ne, ne! Jaz nečem ničesa vedeti,“ reče ona in se ga oklene z obema rokama naslonivši se mu na rame.

In nij vpraševala več o tem ter ne ve zgodovine svojega očeta niti denes. Čemu tudi bi se jej nedolžna srečna duša težila?

Jesen je mlada gospa sama v Zobrovej sobici vse prezračila, pospravila, olepšala. V gradu je tudi zanj stanovanje pripravljala, nihče se nij bolj veselil njegovega prihoda, nihče bolj želel ljubó postreči starcu nego ona.

Saj je njeni Ivan rekel, da mu je hvaležen in to je bilo za njo dovolj. In njo samo je čudni starec tolažil, če je prav v tistej sapi — zabavljal.

Ali jesen mine, pomlad pride, druga jesen in za vrstjo jih več, — dva čvrsta sinčka uže na

Pražanku imajo, ali doktor Zobrova koča še vedno zapuščena stoji in uže ljudje pripovedujejo bolj pravljíčno, kakov je bil on. Niti njega nij niti poročila o njem.

Če še živi, mora biti jako star in mátor. Ali žalibože, da to verjetno nij, valjda ga je kolera pokosila v daljnjej tujini in mirne starosti uživati v domovini nij mu več treba. In to je škoda zavoljo tega, ker ko bi bil mož prišel po svojej obljudi domov v Volčjak na starost počivat, in bi bil videl srečni zakon na Pražanku, užival ljubeznjivo postrežbo mlade žene in Lisca, izgubil bi bil morda svoje ostre sodbe o ljudeh in o tem svetu sploh.

Drugi zvezek „slovenske knjižnice“ izide v prvi polovici februarja in prinese „Kalifornske povesti“, spisal *Bret Harte*, poslovenil *M. P.*

Za nadaljne zvezke imamo pripravljeno, ako bode to podvzetje dovolj podpore našlo: „*Valentina*“, roman od *George Sand*, posl. *D. Hostnik*; „*Tugomer*“, izvorna tragedija v verzih, spisal *J. Jurčič*; „*Pomladanski valovi*“, roman *Turgenjevov*, posl. *dr. Samec* in več *Ogrinčevih* izvirnih povestij. Kasneje pride na vrsto, kadar bode zvršen, izvorni roman „*Cvet in sad*“, zbrane novele znanejših naših pripovednikov: *Erjavca*, *Mencingerja*, *Zarnika*, *Mandelca* itd.

Obrnili smo se tudi uže na znane slovenske pisatelje, in obračamo se s tem na vse, naj nas z originalnimi deli podpirajo. Dva pisatelja pišeta uže za „knjižnico“ vsak po jedno izvorno pripovedno delo.

Od vseh rodoljubov, katerim je za pomnoženje toliko potrebnega slovenskega beletrističnega berila, pričakujemo materialne podpore.

Naročnina se pošilja najboljše „narodnej tiskarni“, in sicer za zdaj 2 gld. na račun (5 kr. tiskana pola). Znanim naročnikom na željo pošiljamo tudi posamezne zvezke proti poštnemu povzetju.

